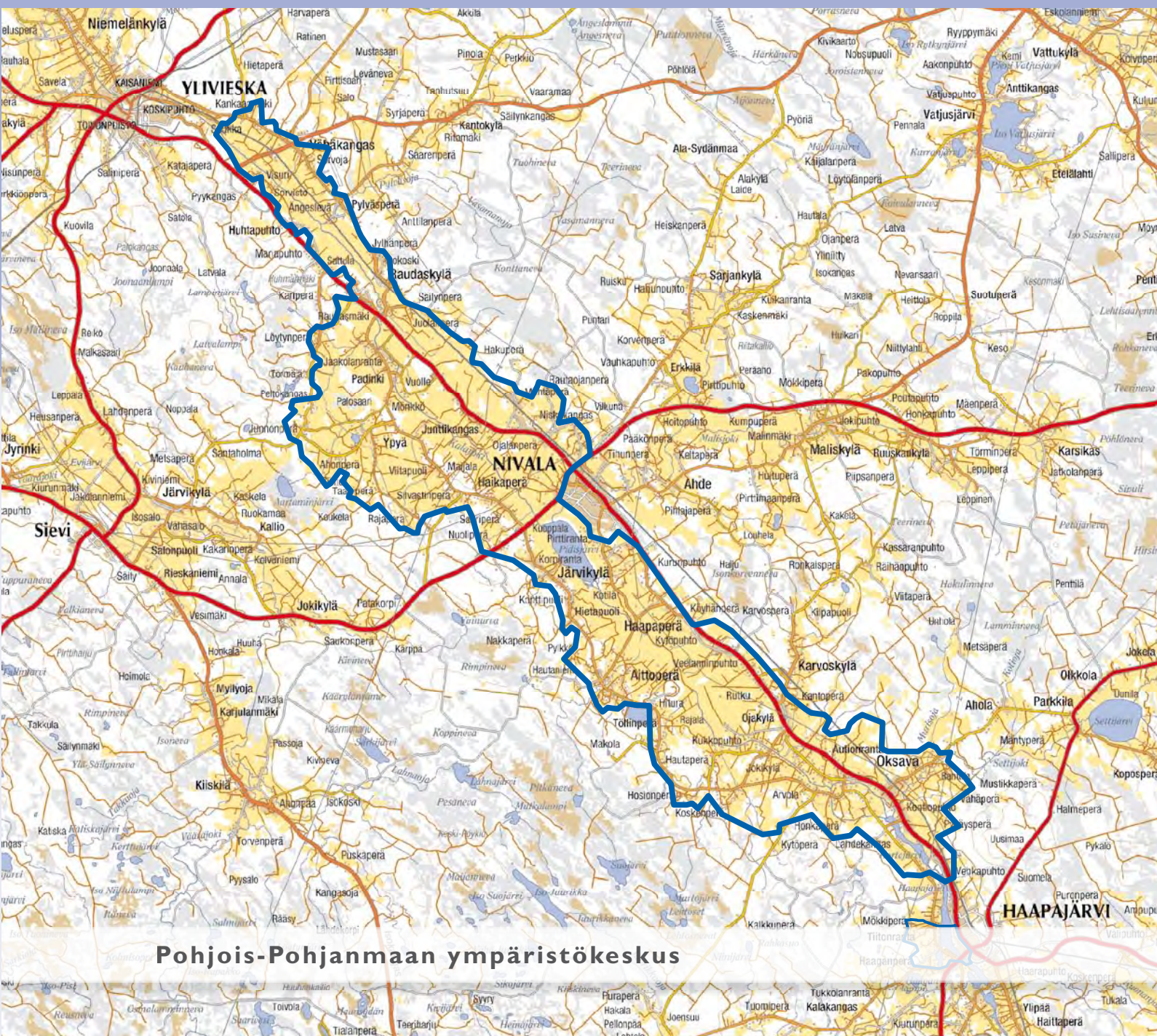

Maatalousalueiden monivaikutteisten kosteikkojen ja luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma

Kalajakilaakso:Ylivieska, Nivala ja Haapajärvi

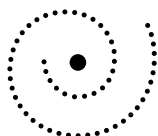
Susanna Anttila ja Sami Timonen

Maatalousalueiden monivaikutteisten kosteikkojen ja luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma

Kalajokilaakso: Ylivieska, Nivala ja Haapajärvi

Susanna Anttila ja Sami Timonen

POHJOIS-POHJANMAAN
YMPÄRISTÖKESKUS

POHJOIS-POHJANMAAN YMPÄRISTÖKESKUKSEN
RAPORTTEJA 2 | 2009
Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus
Luonnonsuojeluosasto

Taitto: Susanna Anttila
Kansikuva: © Affecto Finland Oy, Karttakeskus, Lupa
L4659, Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, Suomen
ympäristökeskus
Sisäsivujen kuvat: Susanna Anttila

Kartat:
© Maanmittauslaitos lupa nro 7/MML/09
© Affecto Finland Oy, Karttakeskus, Lupa L4659
© Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus
© Suomen ympäristökeskus (SYKE)
© Museovirasto

Julkaisu on saatavana internetistä:
www.ymparisto.fi/julkaisut

ISBN 978-952-11-3454-8 (PDF)
ISSN 1796-1947 (verkkokoj.)

SISÄLLYS

I Johdanto	5
2 Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuskohteet	8
2.1 Entiset ja nykyiset peltoalueet.....	8
2.2 Peltoon rajautuvat elinympäristöt.....	9
2.2.1 Vesistöt ja kosteikot.....	9
2.2.2 Pellon ja metsän väliset reunavyöhykkeet ja pellon keskellä olevat metsäsaarekkeet	9
2.2.3 Piennaralueet, puukujat ja pihapiirit.....	10
2.3 Perinnebiotoopit	10
2.3.1 Metsälaitumet ja haat.....	10
2.3.2 Niityt	11
3 Luonnon monimuotoisuuskohteiden hoito	12
3.1 Laidunnus	12
3.2 Niitto	12
3.3 Raivaus.....	12
4 Luonnon monimuotoisuuteen ja kosteikkoihin liittyvät maataloustuet	13
4.1 Täydentävät ehdot	13
4.2 Perusympäristötuki	13
4.3 Ympäristötuen erityistuki	14
4.3.1 Erityistuen hakeminen	14
4.3.2 Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen	15
4.3.3 Perinnebiotoopin hoito	16
4.3.4 Monivaikutteisen kosteikon perustaminen ja hoito.....	16
5 Suunnittelun alueen esimerkkikohteet	18
6 Suunnittelun alueen linnusto	44
6.1 Uhanalaisuusluokittelu ja luonnonsuojelulainsäädäntö.....	44
6.2 Suojelluisesti arvokkaat lintulajit.....	45
6.2.1 Lintudirektiivin liitteen I lajit.....	45
6.2.2 Suomen uhanalaisluettelon mukaiset lajit.....	47
Lähteet	49
Liitteet.....	51
Kuvailulehti	53

1 Johdanto

Maa- ja metsätalousministeriö on myöntänyt alueellisille ympäristökeskuksille rahoitusta maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden (LUMO) yleissuunnitelmien laadintaan vuodesta 2003. Suunnittelua on tehty valtakunnallisesti arvokkailla maisema-alueilla (Pohjois-Pohjanmaan liitto 1997). Pohjois-Pohjanmaalla LUMO-yleissuunnitelmia on aiempina vuosina laadittu Hailuodon (Merilä 2005), Limingan lakeuden länsiosan (Anttila ym. 2007a), Reisjärven Keskikylä-Kangaskylän (Nikunen 2007), Oulujoen laakson (Anttila ym. 2007b), Taivalkosken Tyräjärvi-Jokijärven (Anttila ym. 2008) ja Rantsilan Mankila-Sipolan (Anttila ym. 2009) maatalousalueille. Vuonna 2008 yleissuunnittelun painopiste siirtyi luonnon monimuotoisuudesta maatalousalueiden monivaikutteisiin kosteikkoihin ja yleissuunnitelman laatiminen käynnistyi Kalajokilaakson lisäksi Liminganjoen valuma-alueella (Harjula & Mahosenaho 2009).

Maatalousalueiden monivaikutteisten kosteikkojen ja luonnon monimuotoisuuden yleissuunnittelun tarkoituksena on tehostaa maatalouden vesiensuojelua ja luonnonhoitoa sekä suunnata toimenpiteet tärkeimmille kohteille. Tavoitteena on kannustaa viljelijöitä hakemaan erityistukia ja lisätä viranomaisten, neuvojen ja viljelijöiden välistä vuorovaikutusta. Suunnitelman laadinnassa on käytetty soveltuvien osien ohjeena Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitteluopasta (Heikkilä 2002) ja Maatalousalueiden monivaikutteisten kosteikkojen yleissuunnitteluopasta (Karhunen 2007).

Yleissuunnittelualueeksi valittu Kalajokilaakson valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Pohjois-Pohjanmaan liitto 1997) ulottuu Ylivieskan, Nivalan ja Haapajärven kaupunkien alueelle. 18 700 hehtaarin laajuinen maisema-alue käsittää noin 50 kilometriä peltojen reunustamaa Kalajokilaaksoa. Tasaisen Kalajokea reunustavan viljelylakeuden leveys vaihtelee reilusta kilometristä lähes kymmeneen kilometriin. Maisema-alueeseen kuuluu myös Haapajärven keskustan kohdalla oleva maa-

kunnallisesti arvokas alue. Nivalassa Kalajokeen laskeva Malisjoki muodostaa erillisen maakunnallisesti arvokkaan maisema-alueensa. Jokilaaksossa on runsaasti kulttuurihistoriallisesti merkittäviä kohteita (Salmela & Eskelinen 1993) ja kiinteitä muinaisjäännöksiä (Sarkkinen & Ranta 1996). Suunnittelualueella on kaksi 1990-luvun perinnetähtäimäisessä arvokkaaksi luokiteltua perinnebiotooppia, Saalastin metsälaidun (kohde 32) ja Kotilan niityt (kohde 38) (Tikkanen ym. 1999). Suunnittelualan rajausta ja alueen erityisarvot on merkitty esiselvityskarttaan (kuva 1).

Suunnitteluala kuuluu Kalajoen vesistöalueeseen. Päävaluma-alue jakaantuu toisessa jakovaiheessa mm. Malisjoen, Kalajoen ylä-, keski- ja alaosan valuma-alueisiin sekä edelleen kolmannen jakovaiheen valuma-alueisiin, joita ovat esimerkiksi Raudasojan, Kilpanevanpuron, Kirkkoherranjoen, Torkkausojan ja Ainasojan valuma-alueet. Kalajoen ekologinen tila on luokiteltu alaosalta välttäväksi ja yläosalta tyydyttäväksi. Ongelmina ovat voimakas maatalouden aiheuttama hajakuormitus ja alaosalla myös happamuuskuormitus. Jokilaaksossa maalaji on pääosin hienojakoista ja helposti syöpyvää savimaata. Näin ollen tarve vesiensuojelutoimenpiteille Kalajoen vesistöalueella on suuri. Kalajoen pääuoma on voimakkaasti muuttunut perätaiden voimalaitosten rakentamisen ja lyhytaikaisäänöstelyn myötä. (Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus & Kainuun ympäristökeskus 2008.) Suojavyöhykkeiden yleissuunnitelmia on laadittu Nivalaan ja Haapajärvelle (Jortikka 2002; Kelhä 2006).

Suunnittelun käynnistymisestä tiedotettiin alueen asukkaille lehti-ilmoituksella Kalajokilaaksossa 11.6.2008 ja mm. Kaleva uutisoi aiheesta 12.6.2008. Kaikille avoin yleisötilaisuus järjestettiin Nivalan kaupungintalolla 16.6.2008. Oulun riistanhoitopiiri järjesti lisäksi metsästysseuroille tiedotus- ja keskustelutilaisuudet Haapajärven yläasteella 3.7.2008 ja Ylivieskassa Teikon tuvalla 9.7.2008. Ylivieskan ja Nivalan viljelijöille sekä Haapajär-

ven kyläyhdistyksille lähetettiin henkilökohtaiset tiedotuskirjeet, joissa toivottiin viiheitä sopivista suunnittelukohteista.

Maastokartoitukset ajoittuivat pääasiassa kesä-heinäkuulle ja muutamia tarkennuksia tehtiin vielä marraskuussa 2008. Suunnittelussa huomioitiin työn edetessä esille nousseita kosteikkokohteita myös varsinaisen maisema-alueen ulkopuolelta. Suunnittelualueen laajentaminen nähtiin tarpeelliseksi etenkin Haapajärvellä, koska siellä lisääntyvät korkeuserot tuovat mukanaan luontaisia kosteikon paikkoja. Karttatarkastelussa huomioitiin mahdollisuuksien mukaan myös Suomen ympäristökeskuksen vesistömallin ehdottamat kosteikkokohteet, jotka tosin saatiin käyttöön vasta maastokauden jälkeen (Huttunen ym. 2008).

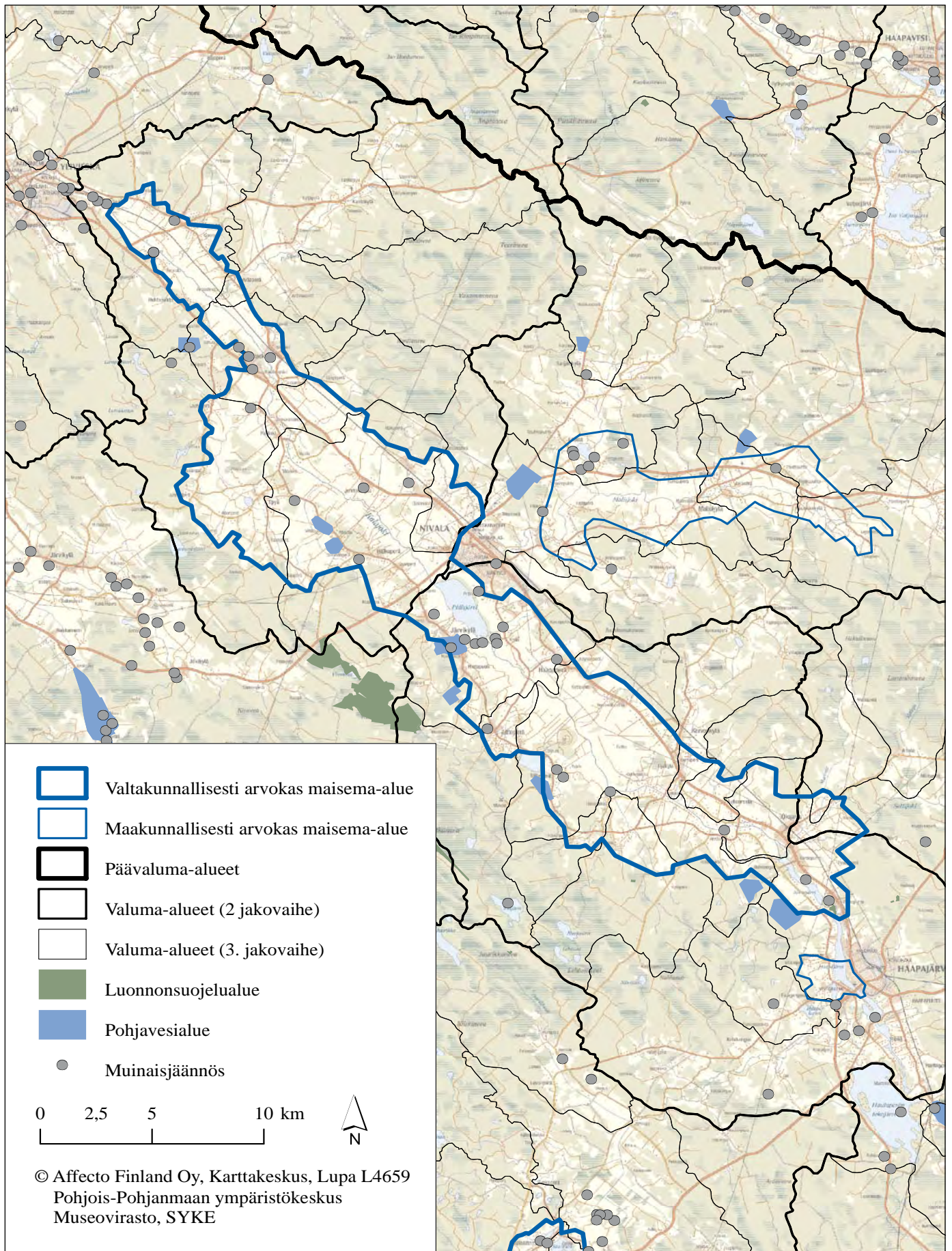
Raporttiluonnoksen valmistuttua useimmille esimerkkikohteiden maanomistajille lähetettiin tiedotuskirjeet ja varattiin mahdollisuus kommentoida luonnosta. Perikuntien omistamalla kohteilla tai lukuisia maanomistajia koskevilla laajoilla kosteikkokohteilla maanomistajatietojen kattavaan selvittämiseen ei kuitenkaan valitettavasti ollut resursseja. Yleissuunnitelma viimeisteltiin ohjausryhmältä ja maanomistajilta saatujen muutosehdotusten pohjalta. Malisjoen valuma-alueella monivaikutteisten kosteikkojen yleissuunnittelussa tehtiin yhteistyötä Vireä Malisjoki -hankkeen kanssa. Malisjoen kosteikkosuunnittelu tarkentuu vielä kesän 2009 aikana, joten kohteita ei merkitty tähän yleissuunnittelmaraporttiin, vaan ne julkaistaan myöhemmin erillisessä yleissuunnitelmassa.

Yleissuunnitelman laadintaa ohjaavaan ryhmään kuuluivat ylitarkastaja Johanna Helkimo Pohjois-Pohjanmaan TE-keskuksesta, maiseman- ja luonnonhoidon neuvoja Taimi Mahosenaho ProAgria Oulusta, biologi Eero Laukkanen ja insinööri Seppo Vornanen Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksesta, Rieska-Leaderin kehittämisspäällikkö Kirsti Oulasmaa, Keskipiste-Leaderin toiminnanjohtaja Ilkka Peltola, Nivalan kaupungin ympäristösihteeri Reijo Peltokorpi ja maaseutujohtaja Hannu Tölli, Haapajärven kaupungin edustaja ympäristötarkastaja Mirka Similä Reisjärven kunnan ympäristöpalveluista, Ylivieskan kaupungin ympäristösihteeri Tapio Koistinaho ja maaseutuasiamies Pekka Nikula sekä paikalliset maataloustuottajien edustajat Vesa Nikula ja Veikko Pekkala MTK Haapajärvestä, Seppo Löytynoja ja Jarmo Pihlajaniemi MTK Nivalasta ja Jari Vilppu MTK Ylivieskasta.

Hankkeen pääsuunnittelijana oli Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen Susanna Anttila, joka vastasi yleissuunnittelun maastokartoituksista, raportin koostamisesta ja suunnitelmakarttojen

laatimisesta. Alkukesällä maastotöissä oli asiantuntijana mukana myös suunnittelija Heli Harjula Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksesta. Linnustoa käsittelevän jakson laati Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen tutkija Sami Timonen.

Yleissuunnitelmassa esitellään karttojen ja kohdekuvausten avulla 101 maatalouden vesiensuojelun ja luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeää kohdetta. Useimpien kohteiden hoitoon on mahdollista hakea maatalouden ympäristötuen erityistukia. Kohteiden kuuluminen yleissuunnitelmaan ei kuitenkaan rajoita alueiden käyttöä, eikä velvoita maanomistajia järjestämään niiden hoitoa, vaan toteutus on vapaaehtoista. Investointitukea monivaikutteisen kosteikon perustamiseen voi saada Pohjanmaan jokivesistöjen alueella ainoastaan yleissuunnitelmaan merkityille kohteille. Järviin laskevat vesistöt ovat sen sijaan tukikelpoisia myös ilman yleissuunnitelmaa. Yleissuunnitelman luonnon monimuotoisuuskohteiden luettelo ei ole kattava, vaan suunnittelualueelta löytyy lukuisia muitakin mahdollisia hoitokohteita. Esimerkkien tarkoituksena onkin helpottaa vastaavanlaisten kohteiden tunnistamista myös suunnittelualueen ulkopuolella.

Kuva 1. Suunnittelualueen esiselvityskartta.

2 Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuskohteet

*Luvussa esitetään maatalousympäristön luonnon monimuotoisuutta edistävät kohdetyypit. Kohdetyyppien yhteydessä viitataan myös niitä edustaviin paikallisiin esimerkkikohteisiin, jotka löytyvät luvusta 5. Luvussa 3 on esitetty luonnon monimuotoisuuskohteiden hoitoon soveltuvia yleisiä ohjeita. Monivai-
kutteisista kosteikoista ja niiden hoidosta on kerrottu maataloustukia käsittelevässä luvussa 4.3.4.*

2.1

Entiset ja nykyiset peltoalueet

Vaikka lajistollisesti rikkaimmat alueet löytyvät yleensä viljelyalueiden liepeiltä, ei avointen aktiivisesti viljeltyjen peltöjen merkitystä luonnon monimuotoisuudelle tulisi väheksyä. Maatalous paitsi pitää maiseman avoimena, myös ylläpitää monien eläinten elinmahdollisuuksia. Pelloalueilla pesii lukuisa määrä lintuja ja ruokailuvieraita on vielä monin verroin enemmän. Lintujen syys- ja kevätmuuton aikoihin peltoaukeilla on suuri merkitys myös kerääntymis- ja levähdysalueina. Keväällä tulvivat pellot esimerkiksi ranta-alueen tuntumassa tai jokivarsilla ovat sorsalintujen ja kahlaajien käyttämiä tärkeitä ruokailualueita.

Aktiiviviljelyalueet ovat monipuolisimmillaan silloin, kun ne koostuvat erikokoisista ja -tyyppisistä viljelmistä. Linnuston monimuotoisuuden kannalta tärkeitä elementtejä ovat eri-ikäiset nurmet, suojaviljanurmet, kesantopellot, nurmilaitumet ja perunaviljelmät. Nurmialueita hyödyntävät lähes kaikki viljelyalueilla levähtävät ja ruokailevat lintulajit. Jotkut yksivuotiset rikkakasvitkin voivat olla ravinnonlähteenä tietyille lajeille. Sarka- ja veto-ojien määrä sekä riittävät pientareet ja suoja-kaistat lisäävät viljelyalueen monimuotoisuutta. Niiden merkitys korostuu monien peltolintulajien pesimäpaikkoina. Salaojittamattomat pellot ovat

arvokkaita monimuotoisuuskohteita, jotka kannattaa säilyttää, mikäli se ei kohtuuttomasti vaikeuta viljelyä. Myös avo-ojien palauttamista voidaan rahottaa erityistuella. Peltolinnuston kokonaistiheys on suurempi avo-ojitetuilla kuin salaojitetuilla pelloilla. (Lappalainen 2002; Haaranen ym. 2007.)

Kesannot ja muut vastaavanlaiset alueet hyödyttävät monia peltoympäristön lintulajeja, kuten peltopyytä, taivaanvuohia, isokuovia, niittykirvistä, keltävästäräkkiä, kiurua, pensastaskua, pensaskerttua ja pajusirkkua. Omalta osaltaan ne vähentävät ympäristön kuormitusta verrattuna aktiivisesti viljeltyyn, muokattavaan ja lannoitettavaan alueeseen.

Laidunalueiden merkitys on huomattava monille matalakasvuisilla alueilla pesiville ja ravintonsa hankkiville lintulajeille. Näihin kuuluvat monet kahlaajalajit, mm. töyhtöhyppä ja isokuovi sekä avomaan varpuslinnuista kiuru, niittykirvinen ja keltävästäräkki. Monet lajit käyvät ruokailemassa laitumilla, pesimäaikaan mm. kottarainen ja pääskyset. Muuttoaikaan matalakasvuiset laidunalueet tulvalammikoineen ovat monien vesilintujen ja kahlaajien suosimia paikkoja.

Peltöjen jäätyä aktiiviviljelyn ulkopuolelle ne pensoittuvat ja metsittyvät ajan myötä. Paikoin peltöja on myös metsitetty istuttamalla puita, jolloin lopputuloksena on usein näkymiä peittävä tasikäinen puurivistö. Etenkin arvokkaalla maisema-alueella peltöjen pitäminen avoimena on suositeltavampi vaihtoehto kuin alueiden umpeutuminen. Aktiiviviljelyn lisäksi vaihtoehtona on hoitaminen vuosittain niittämällä, laiduntamalla tai raivaamalla. Vanhenevilla pelloilla, joiden uudistamisesta ja lannoittamisesta on jo kulunut aikaa, tai jotka eivät koskaan ole olleet tehoviljelyssä, lajisto kehittyä hoidon myötä niittymäiseen suuntaan. Monimuotoisuus lisääntyy etenkin silloin, jos niittoheinä myös korjataan pois tai alueita laidunnetaan pienellä eläintiheydellä ilman lisärehua. Esimerkkejä pelloista, joita voitaisiin hoitaa niittymäisinä on mm. kohdekuvauksissa 9, 19, 32, 43, 70 ja 92.

Peltoon rajautuvat elinympäristöt

Vesistöt ja kosteikot

Peltoalueita halkovilla puroilla ja ojilla on suuri merkitys eläinten pesimä- ja ruokailupaikkoina sekä kulkureitteinä. Luonnostaan kosteikkoja on vesistöjen tulvarannoilla, purojen ja ojien varsilla sekä lähteiköissä, missä vedet viiptyvät tavallista kauemmin ja kosteus säilyy läpi kesän. Suoja-kaistat, suojavyöhykkeet, kosteikot sekä mutkaiset vesiuomat suodattavat pelloilta valuvia ravinteita. Maatalousalueiden monivaikutteisista kosteikoista ja uomien luonnonmukaisesta muotoilusta on kerrottu tarkemmin erityistukia käsittelevässä luvussa 4.3.4.

Jyrkästi viettävillä tai tulvalle alttiilla alueilla rantapelloille voidaan erityis ympäristötuella perustaa tavanomaisen viljelytoiminnan ulkopuolelle jääviä suojavyöhykkeitä, jotka ovat leveämpiä kuin perusympäristötuen edellyttämät suojakaistat. Pellolle perustettua suojavyöhykettä voidaan hoitaa laiduntamalla muusta pellostä erikseen aidattuna tai niittämällä ja korjaamalla niittotähteet pois. Tulvapelloilla ja -niityillä on merkitystä mm. sorsalintujen ja kahlaajien levähdys- ja ruokailualueina. (Lounais-Suomen ympäristökeskus 2006; Lounais-Suomen ympäristökeskus 2007.)

Suojavyöhykkeen voi korvata myös pellolle perustettava luonnon monimuotoisuusaista. Jos jokitörmät ovat korkeammalla kuin viereinen pelto, niittymäisten kaistojen perustamisella on suurempi vaikutus luonnon monimuotoisuuden kuin vesiensuojelun kannalta. Monet peltoalueilla esiintyvät lajit, kuten uhanalaiset peltopyyt, hyötyvät ojien varsille perustettavista niittymäisistä vyöhykkeistä.

Pellon ja joen väliin jää usein puusto- ja pensaikkovyöhyke, joka hoitamattomana sulkee näkymiä. Tämän pellon ja vesistön välisen reunavyöhykkeen hoidolla on usein myös luonnon monimuotoisuutta tukeva vaikutus. Hoito voi olla pensaikon raivausta, puuston harvennusta, niittoa tai laidunnusta. Otollisia hoitokohteita ovat etenkin paikat, joissa maisemia on mahdollista avata tiellä tai vesillä liikkujien ihailtavaksi.

Rantaraivauksissa puustoa ja pajukkoa ei kannata poistaa kokonaan, vaan säästää vaihtelevasti puu- ja pensasryhmiä. Tasavälein harventamista tulee sen sijaan välttää ja pyrkiä luonnolliseen lopputulokseen, jossa on avattu näkymäaukkoja haluttuihin suuntiin. Jokitörmien sortuma-alttius tulee huomioida raivauksissa ja jättää tarpeeksi puustoa ja pensaikkoa tukemaan juuristollaan maaperää. Pellon ja vesistön välisiä reunavyöhykkeitä on jokilaaksossa sijaitsevalla suunnittelualueella runsaasti.

Pellon ja metsän väliset reunavyöhykkeet ja pellon keskellä olevat metsäsaarekkeet

Peltojen keskelle jääneiden saarekkeiden taustalla voi olla esimerkiksi alueen kivisyys tai kosteus, mikä on hankaloittanut pelloksi raivausta. Valoisalla paikalla puiden latvukset kehittyvät leveiksi ja haarottuneiksi. Maisemallisen vaihtelun lisäksi saarekkeilla on merkitystä eläinten suoja-, pesimä- ja ruokailualueina. Pellon keskellä olevat yksittäisetkin puut elävöittävät maisemaa ja pellon reunojen kivikasat kertovat entisajan kovasta pellonraivaustyöstä. (Lappalainen 2002; Haaranen ym. 2007.)

Pellon ja metsän välisellä reunavyöhykkeellä lajirunsaus on suurempi kuin pellolla tai metsässä. Reunavyöhyke voi olla avointa niittyä, puoliavointa harvapuustoista aluetta tai tiheämpää monikerroksellista metsää. Erona jyrkkäreunaiseen talousmetsään verrattuna luonnon kannalta arvokkaalla reunavyöhykkeellä maisema vaihtuu usein avoimesta pellostä niityn kautta puoliavoimeksi pensaikoksi ja edelleen metsäksi. Monipuoliset reunavyöhykkeet ovat usein syntyneet laidunnuksen tuloksena ja ne voivat täyttää myös perinnebiotoopin tunnusmerkit. Reunavyöhykkeiden hoitokohteiksi eivät sovellu talousmetsät, tiheät istutusmetsät, avohakkuualueet, synkät kuusikot, eivätkä alueet, joille on esimerkiksi läjitetty ojamaita. (Lappalainen 2002; Haaranen ym. 2007; Lounais-Suomen ympäristökeskus 2007.)

Reunavyöhykkeitä ja saarekkeitä voidaan hoitaa puuston ja pensaikon raivauksilla, laiduntamalla ja niittämällä. Saarekkeet eivät välttämättä vaadi ollenkaan hoitoa, vaan jo niiden säilyttäminen lisää luonnon monimuotoisuutta. Yleisperiaatteena reunavyöhykkeiden hoidossa on avointen niittymäisten alojen lisääminen sekä puuston ja pen-

saikon kehittäminen monilajiseksi ja eri-ikäiseksi. Raivauksissa suositaan lehtipuustoa ja pensaita sekä marjovia lajeja. Vanhat puut ja lahot pökkölöt on syytä säästää. (Lappalainen 2002; Haaranen ym. 2007.) Peltolohkon reunalle on mahdollista perustaa enintään kolme metriä leveä monimuotoisuuspiennar myös muualle kuin vesistöjen varteen (Maa- ja metsätalousministeriö 2007). Tavallista leveämpi niittymäinen piennar voi edistää monimuotoisuutta leventämällä pellon ja metsän välistä reunavyöhykettä. Hyviä esimerkkejä pellon keskellä olevista metsä- ja niittysaarekkeista ovat mm. kohteet 4, 6, 8, 15, 20, 24, 25, 33, 36, 57 ja 71. Monet saarekkeet täyttävät myös perinnebiotoopin tunnusmerkit. Erityisen runsaasti saarekkeitä on Junnonperällä.

2.2.3

Piennaralueet, puukujat ja pihapiirit

Viljelytoimien ulkopuolelle jäävät peltoteiden ja -ojien pientareet tarjoavat suojapaikkoja monille linnuille, hyönteisille ja kasveille. Pientareet toimivat kulkureitteinä ja leviämisteinä, niin sanottuina ekologisina käytävinä. Käytävä saattaa yhdistää vaikkapa peltojen eri puolilla olevat arvokkaat elinympäristöt. Perinteisesti hoidettujen niittyjen ja hakamaiden vähennyttyä voimakkaasti ovat monet niittukasvit etsiytyneet juuri piennarniityille. (Lappalainen 2002; Haaranen ym. 2007.)

Pientareiden luonnon monimuotoisuutta voidaan lisätä säännöllisellä niitolla ja niittojätteen pois korjaamisella. Monilajisella kukkivalla pientareella niittoa kannattaa lykätä syksymmälle. Säästettäväksi valikoidut yksittäispuut ja pensaats lisäävät maiseman vaihtelevuutta. Yhtenäinen pajukkoseinä sen sijaan sulkee näkymiä.

Puukujat ja puurivit ovat olennainen osa maaseutumaisemaa. Avoimen alueen keskellä oleva puusto elättää myös lukuisia eliölajeja, antaa suojaa tuulelta ja pitää haihduttamalla tien pohjan kantavana. Kasvillisuuden kannalta oma merkityksensä on myös hyvin hoidettua puukujaa reunustavilla piennarniityillä. Useimmiten puukuja reunustaa maatalon pihaan johtavaa tietä tai kylän raittia. Yleisimmin käytetty puulaji on koivu. Kujanteen hoitotoimenpiteisiin voi kuulua aluskasvillisuuden niitto vuosittain ja oksien leikkaus tarvittaessa. (Lappalainen 2002; Haaranen ym. 2007.)

Vanhojen kujanteiden uusimista on hyvä suunnitella ajoissa ja myös uusia kujanteita voidaan perustaa sopiville paikoille. Jos kaikkien puiden uudistaminen tehdään kerralla, menee vuosia ennen kuin kujasta taas tulee näyttävä – toisaalta kujanteen näyttävyys perustuu juuri säännöllisyyteen. Hyvä vaihtoehto voi olla myös joka toisen puun

korvaaminen uudella puusukupolvella. Sopiva taimien välinen etäisyys on koivulla noin kuusi metriä. Vaihtoehtona on myös istuttaa aluksi puita puolet tiheämmin ja kaataa myöhemmin joka toinen puu latvusten levetessä. Taimien istuttamisessa kannattaa ottaa huomioon myös leveiden maataluskoneiden vaatima tila. Yleissuunnittelualueella puukujia on esimerkiksi Karjalahdenrannassa ja Pihlajaperällä Louhelassa (kohde 41).

Maatalousalueilta löytyy monenlaisia, usein pienialaisia kohteita, joilla on kuitenkin suuri merkitys sekä maiseman että lajirikkauden kannalta. Ladot, riukuaidat ja muut käsittelemättömästä puusta tehdyt hyönteisille tärkeät rakenteet alkavat käydä harvinaisiksi. Ladoissa ja muissa rakennuksissa voivat pesiä monet lintulajit, kuten haara- ja räystäspääsky, varpunen, västäräkki, kivitasku ja tervapääsky. Myös vanhojen pihapiirien talleamalla syntyneet nurmikot saattavat olla lajistoltaan arvokkaita. Kiviaitoja voidaan hoitaa poistamalla tarvittaessa puiden ja pensaiden taimia sekä niittämällä tai laiduntamalla aidanvieruksia. (Lappalainen 2002.) Esimerkkeinä tämän tyyppisistä kohteista ovat mm. Hosion riukuaita (kohde 56) ja Louhelan pellonreunan kivikasat (kohde 41).

2.3

Perinnebiotoopit

2.3.1

Metsälaitumet ja haat

Suunnittelualueella esiintyviä puustoisia laiduntamalla syntyneitä perinnebiotooppeja ovat haat ja metsälaitumet. Haat ovat harvapuustoisia alueita, joiden aluskasvillisuudessa on sekä metsä- että niittylajistoa. Metsälaitumet ovat puustoisempia ja aluskasvillisuus on pääosin tavallista metsäkasvillisuutta niittylajien sinnitellessä lähinnä aukko- paikoissa. Hakamaiden ja metsälaidunten hoito tapahtuu laiduntamalla ja puuston harvennuksilla. Tavoitteena on ylläpitää tai laajentaa olemassa olevia avoimia niittyaloja ja lisätä alueen valoisuutta. Erona talousmetsiin verrattuna puusto on monilajista ja eri-ikäistä, eikä harvennusta tehdä tasavälein. Etenkin järeää lahoppuustoa suositaan sekä pystyssä että maassa. (Haaranen ym. 2007; Priha 2003e.)

Suunnittelualueella on yksi 1990-luvun perinnemaisemainventoinnissa arvokkaaksi luokiteltu puustoinen perinnebiotooppi, Saalastin metsälaidun (kohde 32), jota on hoidettu pitkään laiduntamalla (Tikkanen ym. 1999). Muita esimerkkejä suunnittelualueen hakamaista ja metsälaitumista

Kuva 2. Laiduneläinten avulla voidaan hoitaa monenlaisia luontokohteita myös pellon ulkopuolella. Kuvassa nautoja maisemanhoitotyössä Settijärven rantapenkereellä.

ovat mm. kohteet 17, 23, 33, 40–42, 69, 77 ja 96. Perinnebiotoopeille ja muillekin luonnonhoitokohteille soveltuvasta laidunnustavasta (kuva 2) on kerrottu tarkemmin kappaleessa 3.1.

• *Perinnebiotoopilla tarkoitetaan viljelemätöntä, muokkaamatonta ja lannoittamatonta aluetta, joka on kehittynyt pitkään jatkuneen perinteisen niiton tai laidunnuksen tuloksena.*

• *Yleisperiaatteena perinnebiotooppien hoidossa on ravinteisuuden vähentäminen, mikä tarkoittaa laidunnusta ilman lisärehua pienellä eläintiheydellä tai niittoa ja niittojätteen pois korjaamista.*

• *Suunnittelualueella esiintyviä perinnebiotooppityyppejä ovat haat, metsälaitumet ja erilaiset niityt.*

• *Yleissuunnittelun yhteydessä löydettiin joukko kohteita, joiden perinnebiotooppiarvoja on mahdollista suunnitelmallisella hoidolla lisätä tai palauttaa.*

2.3.2

Niityt

Niityt ovat avoimia matalakasvuisia alueita, joita ei kuitenkaan ole muokattu pelloksi. Jokien ja järvien rannoilla esiintyy luonnostaankin avoimia ranta- ja tulvaniittyjä, joita on aikoinaan laajennettu raivaamalla heinän tuotantoon. Rantaniittyjen kasvillisuudelle on tyypillistä vyöhykkeisyys. Ennen vesistöjen säännöstelyä tulvat ovat pitäneet niityt avoimina. Niittyjä voidaan hoitaa raivaamalla pensaikkoa, laiduntamalla tai niittämällä ja korjaamalla niittojäte pois. Hoidetut rantaniityt ovat erityisesti linnuston mieleen. Niittyjä on voinut kehittyä myös muualle kuin vesistöjen yhteyteen pitkään jatkuneen niiton tai laidunnuksen tuloksena. (Haaranen ym. 2007; Priha 2003d; Priha 2003f.)

Suunnittelualueella on yksi 1990-luvun perinнемaisemainventoinnissa arvokkaaksi luokiteltu avoin perinnebiotooppikohde, Kotilan niityt (kohde 38), joka on jäänyt pois laidunkäytöstä jo vuosikymmeniä sitten (Tikkanen ym. 1999). Vesistöihin liittyviä ranta- ja tulvaniittyjä edustavat mm. kohteet 26, 42, 44 ja 52. Pellonraivaukselta säästyneitä kiviä kuivanmaan niittyjä kuuluu esimerkiksi kohteisiin 16, 18, 39, 41 ja 73.

3 Luonnon monimuotoisuuskohteiden hoito

3.1

Laidunnus

Luonnon monimuotoisuutta edistävän laidunnuksen (kuva 2) yleisperiaatteet eroavat tavanomaisen maatalouden toimintatavoista. Hoidettavia alueita laidunnetaan kesäaikaan ympärivuorokautisesti nurmilaitumista erikseen aidattuina, etteivät karjan lannan mukana kulkeutuvat ravinteet pääse rehevöittämään luonnonlaidunta. Laidunpaine ja laidunkauden pituus sopeutetaan alueen tuottokykyyn. Ihanteellista olisi, jos laidunnus jatkuisi pienellä eläinmäärällä alkukesästä syksyyn. Vaihtoehtoisesti laidunnus voidaan toteuttaa suuremmalla eläinmäärällä useammassa jaksossa. Laitumelle ei kuitenkaan anneta lisärehua, vaan tarvittaessa eläimet siirretään rehun loputtua välillä toiselle laidunlohkolle. Tämän vuoksi nuorkarja ja liharodut soveltuvat lypsylehmiä paremmin luonnonhoitoon. (Priha 2003a.)

Karjan tallaus rikkoo paikoin maanpintaa, jolloin niittykasvien siemenet pääsevät itämään. Eläimet valikoivat syömänsä kasvillisuuden ja jättävät hylky-laikkuja. Tarvittaessa laidunkauden jälkeen tehdään täydennysniittoa. Suuret yhtenäiset laidunalueet voi jakaa lohkoihin laidunnuksen tehostamiseksi. Laidunnusjälki paranee, jos laiduneläiminä käytetään samanaikaisesti kahta eläinlajia. Lampaat ja vuohet ovat tehokkaita vesakontorjuja ja hevoset soveltuvat kovapohjaisille laidunalueille. (Priha 2003a.)

3.2

Niitto

Niitto on tehokkaasti ravinteisuutta vähentävä luonnonhoitomuoto, kun myös niittojätteet korjataan pois. Niiton ajankohdan valinnalla voidaan vaikuttaa kasvilajistoon. Tehostetulla useampaan kertaan kesässä tapahtuvalla niitolla taltutetaan aggressiivisia korkeakasvuisia lajeja, kuten maitohor-

maa, nokkosta ja koiranputkea. Ei-toivottua lajistoa kannattaa taltuttaa niittämällä ensimmäisen kerran jo ennen kukintaa ja käyttämällä murskaavateräisiä niittovälineitä, kuten raivaussahaa tai niittosilppuria, jonka etuna on tähteiden samanaikainen poiskorjuu. (Priha 2003b.)

Matalaa kukkivaa kasvillisuutta vaalitaan niittämällä kerran vuodessa loppukesällä ja antamalla siementen varista ennen niittotähteiden keräämistä. Niittykasvillisuudelle sopivia leikkaavateräisiä niittovälineitä ovat esimerkiksi lautasniittokone ja viikate. Traktoriniitto on mahdollinen tasaisilla ja kovapohjaisilla kohteilla. Niitetyn alan jälkilaidunnus parantaa myös hoidon lopputulosta. (Priha 2003b.)

3.3

Raivaus

Puustoa ja pensaikkoa raivaamalla ja harventamalla voidaan avata maisemia ja lisätä luonnon monimuotoisuudelle tärkeitä avoimia ja puoliavoimia elinympäristöjä. Myös kunnostettavat luonnon monimuotoisuuskohteet ja perinnebiotoopit vaativat usein alkuraivausta. Jos raivattava ala on suuri, kannattaa raivaukset jaksottaa useammalle vuodelle, ettei kuolevista kannoista vapaudu kerralla liikaa ravinteita maaperään. Työvälineinä voidaan käyttää esimerkiksi moottorisahaa, raivaussahaa tai ohuille vesoille myös niittokonetta. Pienialaisilla kohteilla taimikkoa voi kitkeä käsin. (Priha 2003c.)

Raivatuille kohteille on järjestettävä tehokas jatkoahoito, muuten ei-toivotut kasvit, kuten vadelma ja nokkonen, pääsevät vallalle valoisuuden lisääntyessä. Raivaus kannattaa tehdä mahdollisimman lyhyen kanton laiduneläinten turvallisuuden vuoksi tai tulevan niittohoidon helpottamiseksi. Raivaustähteet tulee pääsääntöisesti korjata pois alueelta. (Priha 2003c.) Esimerkiksi pellon ja metsän tai pellon ja vesistön välisillä reunavyöhykkeillä raivaus voi olla myös alueen pääasiallinen hoitomuoto.

4 Luonnon monimuotoisuuteen ja kosteikkoihin liittyvät maataloustuet

4.1

Täydentävät ehdot

Vuonna 2006 voimaan tulleet täydentävät ehdot ovat osa EU:n maatalouspolitiikkaa ja ne koostuvat lakien noudattamisesta sekä hyvän maatalouden ja ympäristön vaatimuksista. Ehtojen noudattaminen on edellytyksenä tilatuen ja EU-tukien saamiselle, joten täydentävät ehdot koskettavat kaikkia maataloustukia hakeneita viljelijöitä. Täydentävät ehdot muodostavat vähimmäisvaatimuksen, mutta täytyy huomata, että yli 90 % viljelijöistä on sitoutunut ympäristötukeen ja sen myötä tiukempiin vaatimuksiin. (Maa- ja metsätalousministeriö 2006.)

Täydentävien ehtojen mukaan maaperän suojelemiseksi eroosiolta on vesistöjen ja valtaojien varsille jätettävä muokkaamaton piennar. Käytännössä pientareen leveys määräytyy useimmiten ympäristötuen ehdoissa. Piennarta ei myöskään saa ruiskuttaa eikä lannoittaa. Maaston ominaispiirteet eli pellon keskellä olevat pienet puu- ja pensasryhmät sekä kivisaarekkeet tulee säilyttää. Täydentävien ehtojen noudattamiseen kuuluu myös linnuston huomioon ottaminen viljelytoimissa. TE-keskus valvoo ehtojen noudattamista. (Maa- ja metsätalousministeriö 2006.)

Suunnittelualueella ei esiinny täydentävien ehtojen valvottavia kasvilajeja. Suunnittelualueella esiintyviä täydentävien ehtojen valvottavia lintulajeja ovat sinisuohaukka, mehiläishaukka, ruiskääkkä, kurki, kapustarinta, liro, suokukko, suopöllö, pikkulepinkäinen ja peltosirkku. Myös kaikki muut lintulajit ovat ainakin pesimäaikaan rauhoitettuja. Alueen lintulajistoa on esitelty tarkemmin luvussa 6. Lisätietoja luontoon liittyvistä täydentävistä ehdoista löytyy internet-osoitteesta <http://www.ouluunmaaseutukeskus.fi/luonto> (ProAgria Oulu 2009).

4.2

Perusympäristötuki

Luonnon monimuotoisuuskohteiden säilyttäminen

Maatalouden ympäristötuen perustuki edellyttää luonnon monimuotoisuuskohteiden säilyttämistä. Tällaisia kohteita ovat mm. monipuoliset pellon ja metsän väliset reunavyöhykkeet, puukujat, lähteet, purot ja kosteikot. Kohteiden hoitaminen on kuitenkin vapaaehtoista. (Maa- ja metsätalousministeriö 2007; Antman & Wallenius 2007.)

Tilakohtainen luonnon monimuotoisuus -kartoitus

Ympäristötukeen sitoutuneen viljelijän on kartoitettava maatilan luonnon monimuotoisuuskohteet toisen sitoumusvuoden loppuun mennessä. Viljelijä merkitsee kohteet kartoituslomakkeelle ja karttaan, joita säilytetään tilalla mahdollisen tukivalvonnan varalta. Luonnon monimuotoisuus-kartoituksen kohteita ovat esimerkiksi monilajiset niityt ja pientareet sekä pellon ja metsän reunavyöhykkeet, purot, peltolähteet ja kosteikot, kiviaidat, ladot, puukujat, pellon keskellä olevat puu- ja pensassaarekkeet, kesannot, monilajiset pysyvät laitumet ja viljelemättömät pellot sekä perinnebiotoopit. (Antman & Wallenius 2007.)

Luonnon monimuotoisuuden yleissuunnittelu ei korvaa tarkempaa tilakohtaista kartoitusta, mutta yleissuunnitelman esimerkkikohteista saattaa olla apua kohteiden tunnistamisessa.

Pientareet ja suojakaistat

Valtaojien varsilla sijaitseville peltolohkoille on jätettävä vähintään yhden metrin levyinen monivuotisen nurmikasvillisuuden peittämä piennar. Piennar saa olla yhtä metriä leveämpikin, ei kuitenkaan keskimäärin yli kolmea metriä. Haluttaessa 1–3 metrin levyinen monimuotoisuuspiennar voidaan perustaa pellolla myös muualle kuin vesistön varrelle, esimerkiksi pellon ja metsän välisen reunavyöhykkeen yhteyteen. (Maa- ja metsätalousministeriö 2007.)

Valtaojaa suurempien vesiuomien ja vesistöjen varsilla oleville peltolohkoille on perustettava vähintään keskimäärin kolme metriä leveä monivuotisen niittymäisen kasvillisuuden peittämä suojakaista. Suojakaista saa olla kasvulohkolle kuuluvia tukia menettämättä leveämpikin, ei kuitenkaan keskimäärin yli 10 metriä leveä. Suojakaistaa ei edellytetä, jos pellon ja joen välissä on vähintään 10 metrin levyinen luontainen kasvillisuusvyöhyke, eikä tulva nouse pellolle. (Maa- ja metsätalousministeriö 2007.)

Jos suojakaistan tai pientareen kasvillisuus niitetään, niittojätteen saa käyttää hyödyksi maataloustuotannossa. Suojakaistat ja pientareet on niitettävä aina jos ne uhkaavat vesakoitua, mutta niitä ei saa lannoittaa, eikä pääsääntöisesti käsitellä kasvin-suojeluvälineillä. Mikäli leveämpiin pientareisiin tai suojakaistoihin päädytään, kannattaa harkita myös erityisympäristötuen hyödyntämistä kohteen hoidossa. (Maa- ja metsätalousministeriö 2007.)

Luonnonhoitopellot

Entisen velvoitekesannoinnin tilalle on vuoden 2009 tukihaussa kehitetty tukitasoltaan houkutteleva uusi vapaaehtoinen tukimuoto, luonnonhoitopelto. Uusi tukimuoto ei kuulu erityistukiin, eikä myöskään ole lisätoimenpide, vaan ympäristötuen muoto, joka on osa hoidettuja viljelemättömiä pelloja. Hoidetuilla viljelemättömillä alueilla on suuri merkitys ympäristönsuojelun ja luonnon monimuotoisuuden kannalta. Tavoitteena on, ettei kesantotyyppinen ala Suomessa laskisi, vaikka kesannointivelvoite poistuu. Luonnonhoitopeltoa saa kuitenkin olla tilalla korkeintaan 15 % ympäristökelpoisesta alasta. Rajoitus ei koske erityisympäristötukialoja. (Maaseutuvirasto 2009a.)

Luonnonhoitopeltotyyppinä ovat monivuotinen nurmipelto ja monimuotoisuuspelto. Monimuotoisuuspelto perustetaan kylvämällä riista-, maisema- tai niittykasveja. Monivuotinen nurmipelto voi olla myös aiemmin perustettu nurmi. Luonnonhoitopelloilla ei käytetä hoitolannoitusta eikä kasvinuojeluvälineitä, vaan ainoastaan vähäinen peruslannoitus sallitaan. Tarkemmat tiedot tukiehdoista ja -tasoista kannattaa tarkistaa vuo-

sittain ilmestyvästä tukihakuoppaasta. (Maaseutuvirasto 2009a.)

Yleissuunnitelmassa suositellaan niittymäisinä hoidettaville peltoalueille ensisijaisesti luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistukea. Tapauskohtaisesti vartenotettava tukivaihtoehto voi olla myös luonnonhoitopelto, jos se tukee yleissuunnitelmassa esitettyjä tavoitteita. Jo valmiiksi niittymäisille pelloille luonnonhoitopeltotyypeistä sopivin on monivuotinen nurmipelto, jota ei tarvitse kylvää. Heinän saa monivuotisella nurmipellolla korjata karjan rehuksi tai aluetta voidaan laiduntaa pienellä eläinmäärällä ilman lisärehua, vaikka tukityyppi ei sitä edellytäkään. Jos alue on jo kehittynyt niittymäiseksi, ei peltoa tulisi perustaa kylvämällä, vaan ensisijaisesti suositetaan luonnonkasveja, jolloin tukityypiksi valitaan joko erityisympäristötuki tai luonnonhoitopeltotyypeistä monivuotinen nurmipelto. Nämä tukityypit tukevat myös vesiensuojelua.

Luonnonhoitopeltotyypeistä monimuotoisuuspellot perustetaan kylvämällä. Ne soveltuvat hyvin mm. lintujen ja riistaeläinten ruokailualueiksi. Riistapelloja ei niitetä, vaan kylvetty kasvusto jätetään talviruuaksi. Jos luonnonhoitopelloseksi valitaan monimuotoisuuspeltotyyppi niitty, se perustetaan kylvämällä. Siksi se soveltuu vain kohteille, joilla yksivuotisen viljelykasvin ala halutaan muuttaa monivuotiseksi ja samalla tukea vesiensuojelua. Luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeää niittojätteen keräämistä ei edellytetä monimuotoisuuspellon niittytyypilläkään, mutta se on mahdollista ja suositeltavaa.

Kustannusperusteisten erityisympäristötukien etuna on toimenpiteistä riippuen mahdollisuus korkeampaan tukitasoon. Lisäksi erityistukisopimukseen voidaan tapauskohtaisesti liittää myös pellon ulkopuolisia alueita. Pinta-alaperusteisen luonnonhoitopeltotuen etuna on helpompi ja nopeampi hakumenettely. Luonnonhoitopeltotukea haetaan tavallisen tukihauksen yhteydessä, eikä liitteeksi vaadita erillistä hoitosuunnitelmaa tai kustannusarviota, kuten erityistuessa.

4.3

Ympäristötuen erityistuki

4.3.1

Erityistuen hakeminen

Erityistuki on viljelijälle vapaaehtoinen mahdollisuus luonnon monimuotoisuuskohteiden hoitamiseksi. Luonnon monimuotoisuutta tukevia erityistukisopimustyyppinä ovat mm. perinnebiotoopin

hoito, luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen sekä suojavyöhykkeen tai monivai-
kutteisen kosteikon perustaminen ja hoito. (Haar-
anen ym. 2007.) Suuri osa potentiaalisista erityis-
tukikohteista on varsinaisten peltoalueiden ulko-
puolella. Esimerkkejä suunnittelualueen sopivista
erityistukikohteista on esitelty luvussa 5.

Erityistukea voivat hakea perusympäristötukeen
sitoutuneet viljelijät, joilla on vähintään kolme hehtaaria tukikelpoista peltoa. Perinnebiotooppien ja monivaikutteisten kosteikkojen osalta erityistuen haku on mahdollista myös rekisteröityneille yhdistyksille Leader-toiminnan kautta. Tällöin tuen hakijana voi olla esimerkiksi kyläyhdistys, joka puolestaan voi sopia hoitotoimista myös muun kuin viljelijän kanssa. (Haaranen ym. 2007.) Yhdistykset eivät kuitenkaan ainakaan toistaiseksi voi hakea erityistukea muille kuin perinnebiotooppi- ja kosteikkokohteille, joten esimerkiksi vanhojen peltujen hoitomahdollisuus koskee ainoastaan viljelijöitä. Leader-toimintatapa saattaa kuitenkin tulevana vuosina laajentua koskemaan myös luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämistä. (Maa- ja metsätalousministeriö 2007.)

Mikäli kohteen omistaja ei itse ole erityistukikelpoinen, hoidon voi järjestää myös vuokrasopimuksella. Tällöin tukikelpoinen hakija vuokraa alueet itselleen viisi- tai kymmenvuotisen tukikauden ajaksi. (Haaranen ym. 2007.) Jotta tuella on mahdollista kattaa hoidon järjestämisestä aiheutuvat kustannukset ja työtunnit, on vuokrasumman yleensä syytä olla ainoastaan nimellinen. Tuen hakija voi järjestää hoidon parhaaksi katsomallaan tavalla, esimerkiksi käyttämällä urakoitsijaa. Hakija on kuitenkin itse vastuussa siitä, että sopimukseen kirjatut toimenpiteet tulevat tehdyiksi.

Erityistuen määrä ei suoraan määräydy alueen pinta-alan mukaan, vaan toimenpiteistä aiheutuneiden kustannusten, tulonmenetysten ja hyötyjen perusteella. Pinta-ala määrää ainoastaan tukikaton, joka on perinnebiotoopin hoidon sekä luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen osalta 450 euroa ja suojavyöhykkeen perustamisen ja hoidon osalta 350 euroa hehtaarille. Erityistukisopimuksen tekemiseksi tarvitaan yhteensä vähintään 0,3 hehtaarin laajuinen alue, joka voi koostua myös useammasta vähintään 0,05 hehtaarin laajuisesta lohkoista. Lohkojen ei tarvitse sijaita vierekkäin, vaan yhteen sopimukseen voi koota useampiakin erillisiä hoitokohteita. (Haaranen ym. 2007.) Suojavyöhykkeeksi perustettavalle pellon osalle voi saada erityistuen lisäksi tilatuen ja LFA-tuen.

Erityistukea voi hakea vuosittain keväällä TE-keskuksesta. Hakemuslomakkeen liitteeksi tarvitaan lisäksi kustannuslaskelma ja hoitosuunnitelma, jotka laaditaan aina tapauskohtaisesti.

Suunnitelman laadinnassa voi käyttää tarvittaessa asiantuntija-apua. Alueellinen ympäristökeskus antaa hakemuksesta lausunnon, jossa arvioidaan onko hakemuksen kohteena oleva alue kelvollinen ja soveltuvatko esitetyt toimenpiteet sen hoitoon. Pääsääntöisesti ympäristökeskuksen puoltava lausunto on edellytyksenä sopimuksen tekemiselle. Rekisteröityjen yhdistysten hakemukset käyvät lisäksi lausunnonla paikallisessa Leader-toimintaryhmässä. (Haaranen ym. 2007.) Nivalassa ja Haapajärvellä toimintaryhmä on Keskipiste-Leader ja Ylivieskassa Rieska-Leader.

TE-keskus tekee erityistukisopimuksen hakijan kanssa neuvoteltuaan ensin tarvittaessa sen ehdoista. Sopimuksia tehtäessä etusijalla ovat arvokkaaksi inventoidut perinnebiotoopit (Tikkanen ym. 1999), Natura 2000 -verkoston ja arvokaiden maisema-alueiden (Pohjois-Pohjanmaan liitto 1997) kohteet, luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelmissa mukana olevat alueet sekä kohteet, joilla on jo edellisellä tukikaudella ollut erityistukisopimus. TE-keskus valvoo sopimuksen noudattamista. (Valtioneuvoston asetus 366/2007; Haaranen ym. 2007.)

4.3.2

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

Mahdolliset luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiskohteet ovat peltoja tai välittömästi peltoon rajautuvia alueita. Esimerkkeinä pellon ulkopuolisista alueista ovat mm. pellon ja metsän, pellon ja vesistön sekä pellon ja tien väliset reunavyöhykkeet, pellon keskellä olevat saarekkeet, peltotiet ja puukujat pientareineen ja kiviaidat. Tukilohkoiksi hyväksyttävien reunavyöhykkeiden enimmäisleveys on 20 metriä. Pellon keskellä olevien saarekkeiden enimmäiskoko on yksi hehtaari. (Haaranen ym. 2007; Valtioneuvoston asetus 366/2007.)

Erityistukea ei voi saada perusympäristötuen, lisätoimenpiteen tai tilatuen ehtojen toteuttamiseen. Esimerkiksi ympäristötukikelpoiselle pellolle voidaan myöntää erityistukea luonnon- tai maisemanhoitoon, mutta avoimena hoitamisen lisäksi täytyy erityistukisuunnitelmassa olla määriteltynä muitakin hoitotoimenpiteitä. Perustuen vaatimukset ylittäviä toimenpiteitä voivat olla mm. niittojätteen poistaminen, perinteinen laidunnus tai maisema-aitauksen rakentaminen. (Haaranen ym. 2007.)

Maankäyttöluokaltaan pelloksi rekisteröidyn lohkon tulee olla mukana perusympäristötuen ollen erityistukikelpoinen. Ympäristötukikelpoiselle peltolohkolle voi saada osittain myös muita peltotukia. Ellei peltoalue ole ympäristötu-

kikelpoinen, maankäyttöluokka voidaan tarvittaessa muuttaa esimerkiksi pellosta niityksi. Maankäyttöluokaltaan metsäksi rekisteröidystä lohkosta voidaan luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämissopimukseen hyväksyä vain 20 metrin levyinen reunavyöhyke tai korkeintaan hehtaarin kokoinen saareke. Laajempia metsäalueita voidaan hyväksyä perinnebiotoopin hoitokohteiksi, mikäli muut perinnebiotoopin kriteerit täyttyvät. (Haaranen ym. 2007; Valtioneuvoston asetus 366/2007.)

Viljelyn tai laidunkäytön ulkopuolelle jääneitä alueita, kuten vanhoja peltoja, voidaan hyväksyä luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämissopimukseen, jos niiden maatalouskäytön päättymisestä on kulunut korkeintaan 20 vuotta. Aikarajoitus ei koske perinnebiotoopin hoidon erityistukea, eikä alueita joilla on vanhaan asutukseen ja maanviljelyyn liittyviä kiinteitä muinaisjäännöksiä. (Valtioneuvoston asetus 366/2007.) Joskus käytön päättymisestä kulunut aika voi olla tulkinnanvarainen. Lohkon käyttötietoja ei tarvitse löytyä virallisista asiakirjoista, vaan maanomistajan ilmoitus käyttöhistoriasta riittää. Usein aktiivikäytön ulkopuolelle jääneitä alueita on saatettu vielä myöhemminkin niittää satunnaisesti, käyttää laitumina tai pitää kunnossa raivaamalla pensaikkoo. Päätös tukikelpoisuudesta tehdään tapauskohtaisesti erityistukihakemuksen käsittelyn yhteydessä. Sen sijaan tuetusti metsitetyt peltolohkot eivät pääsääntöisesti voi päästä maatalouden ympäristötuen tai erityistuen piiriin.

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistuella voidaan rahoittaa myös pienten kosteikkojen tekemistä ja peltoalueiden vesiuomien muotoilemista luonnonmukaisesti. Toimenpiteisiin voi kuulua esimerkiksi luiskien loiventamista ja kasvittamista, pohjakynnysmuotoilua, uoman mutkittelun palauttamista ja avo-ojen palauttamista. Jatkohoitona voi olla esimerkiksi uoman reunavyöhykkeiden niitto tai raivaus. Erityistukisopimus on viisi- tai kymmenvuotinen ja maksimituki on 450 euroa hehtaarille vuodessa. Tähän tukityyppiin ei liity mahdollisuutta erilliseen investointitukeen, joka liittyy monivaikutteisen kosteikon perustamiseen.

4.3.3

Perinnebiotoopin hoito

Tukikelpoisella perinnebiotoopilla tulee olla selvästi nähtävissä merkkejä alueen aiemmasta laidun- tai niittokäytöstä. Peltoa tai pelloksi rekisteröityä lohkoa ei voida hyväksyä perinnebiotoopin hoitosopimukseen. Metsälaitumella tulee olla monenikäistä sekapuustoa sekä lahoppuustoa. Lisäksi metsälaidunalueelta täytyy löytyä joko valoisia

niittyaukkoja tai heinäisyyttä tai laidunkäytön päättymisestä saa olla enintään 20 vuotta. (Valtioneuvoston asetus 366/2007.)

Ympäristötuen ehdoissa on mainittu myös mahdollisuus hakea pienialaisen (0,05–0,3 hehtaaria) arvokkaan perinnebiotooppikohteen hoitoon kiinteää korotettua tukea (135 euroa / vuosi). Tällaisen kohteen tulee olla valtakunnallisesti tai maakunnallisesti arvokkaaksi inventoitu perinnebiotooppi (Tikkanen ym. 1999) tai alueellisen ympäristökeskuksen lausunnon mukaan yhtä arvokas kohde. (Valtioneuvoston asetus 366/2007.) Täytyy kuitenkin huomata, että korotettua tukea voi hakea vain yhdelle pienialaiselle kohteelle. Mikäli erityissopimukseen haetaan useita perinnebiotooppikohteita, mahdollisuus korotettuun tukeen poistuu. Yleissuunnittelun yhteydessä suunnittelualueelta ei löytynyt pienialaisen arvokkaan perinnebiotoopin kriteerejä täyttäviä kohteita.

Valtakunnallisesti, maakunnallisesti tai paikallisesti arvokkaaksi inventoidun perinnemaiseman (Tikkanen ym. 1999) tai alueellisen ympäristökeskuksen lausunnon mukaan yhtä arvokkaan kohteen alkuraivaukseen ja aitaamiseen on mahdollista hakea ei-tuotannollisten investointien tukea ennen varsinaista erityistukisopimusta. Tukea voi saada toteutuneiden kustannusten perusteella enintään 675 euroa hehtaarille. (Valtioneuvoston asetus 185/2008.)

4.3.4

Monivaikutteisen kosteikon perustaminen ja hoito

Vuoden 2008 maataloustukihaussa oli ensimmäistä kertaa mahdollista hakea monivaikutteisten kosteikkojen perustamiseen ei-tuotannollisten investointien tukea. Pohjois-Pohjanmaan jokivesistöjen alueella tuen saamisen edellytyksenä on, että kosteikko on nähty tarpeelliseksi alueellisen ympäristökeskuksen laatimassa maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden tai monivaikutteisten kosteikkojen yleissuunnitelmassa. Järviin laskevat vesistöt ovat myös Pohjanmaalla tukikelpoisia suoraan ilman yleissuunnitelmaa. Valuma-alueet ja kosteikkojen koko tulee tarkentaa toteutussuunnittelun yhteydessä. (Valtioneuvoston asetus 185/2008; Valtioneuvoston asetus 366/2007.)

Kosteikon toteutussuunnitelma kannattaa teettää ammattitaitoisella suunnittelijalla. Ennen suunnittelun aloittamista on hyvä olla yhteydessä Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskukseen, jolta pyydetään tarvittaessa lausunto kosteikon luvan tarpeesta. Ympäristöministeriön laatima muistio kosteikkojen luvan tarpeesta on liitteenä 1.

Investointituella perustettavan kosteikon yläpuolisesta valuma-alueesta yli 20 prosenttia tulee

olla peltoa. Kosteikon pinta-alan on oltava vähintään 0,5–1 % yläpuolisen valuma-alueen pinta-alasta. Kosteikko perustetaan ensisijaisesti patoamalla puron, joen, muun vesistön osan tai valtaojan ja sen reuna-alueen yhteyteen. Kosteikon perustamiseen voidaan liittää lisäksi uoman luonnontilan parantamista varsinaista kosteikkoa laajemmalla alueella. Kosteikosta ei saa aiheutua haittaa muiden peltöjen kuivatustilanteelle. (Valtioneuvoston asetus 185/2008; Valtioneuvoston asetus 366/2007.)

Investointitukea voivat hakea joko viljelijät tai rekisteröidyt yhdistykset. Investointituki voi olla maksimissaan 4 000 euroa kosteikkohehtaarille. Kosteikon pinta-alaan luetaan mukaan myös hoidettavat reuna-alueet. Kosteikon perustamisen jälkeen solmitaan erityisympäristötukisopimus monivaikutteisen kosteikon hoidosta. Erityistuki voi olla maksimissaan 450 euroa hehtaarille vuodessa. Erityistuki ei määräydy suoraan pinta-alan mukaan, vaan riippuu tehtävistä hoitotoimista. Mikäli tuen hakija ei ole maanomistaja, kohteelle solmitaan vähintään 6–7 vuoden vuokrasopimus investoinnin ja sen jälkeisen 5-vuotisen hoitosopimuksen ajaksi. (Valtioneuvoston asetus 185/2008; Valtioneuvoston asetus 366/2007.)

Monivaikutteisuuksella tarkoitetaan sitä, että kosteikkojen perustamisella on merkitystä paitsi vesistökuormituksen vähentämisessä, myös eri eliölajien elinympäristöjen parantamisessa. Kosteikot tukevat riista- ja kalataloutta sekä monipuolistavat maisemaa. Tavoitteena on, että peltovedet kierrätetään kosteikon kautta, jolloin osa peltovesien mukana valuvasta kiintoaineksesta ja ravinteista jää kosteikkoon ennen vesistöön laskemista. Monivaikutteiset kosteikot ovat muodoltaan vaihtelevia ja niihin sisältyy luonnonkasvillisuutta. Luonnonkosteikkoon liittyy syvempi vesialue, joka on tyhjennettävissä kertyneestä kiintoaineksesta. Runsaasti fosforia sisältävä pintamaa tulee poistaa ennen kosteikon perustamista ja lisäksi on selvítettävä mahdolliset alunamaakerrokset. Happamuusongelmia aiheuttavat alunamaat ovat tyypillisiä Pohjanlahden rannikolla ja niitä voi esiintyä vielä suunnittelualueen korkeustasoillakin. Alunamailla voimakkaan kuivatuksen on todettu aiheuttavan happamoitumista ja jopa kalakuolemia. Vedenpinnan säätely esimerkiksi pohjapatojen tai säätösalaajituksen avulla es-

tää tätä reaktiota, kun ojan pohjalla on vettä kuivanakin aikana. (Sarvilinna ym. 2008; Puustinen & Jormola 2007.) Myös ojitusyhtiöille suunnatulla peruskuivatustoiminnan tuella voidaan tukea vesistöä huomioivia ympäristötoimia.

Luonnonmukaisen peruskuivatuksen ja uomien muotoilun menetelmiä

Tulvasanteet ja alivesiuomat

- *Kapea mutkittleva alivesiuoma kaivetaan leveään uoman pohjalle.*
- *Muu osa uomasta voi toimia tulvasanteena, joka on 50–60 cm korkeammalla kuin alivesiuoma.*

Luiskien loiventaminen ja toispuoleinen kaivaminen

- *Kunnostetaan kaivamalla vain uoman toinen puoli ja jätetään toinen luiska kasvipeitteiseksi.*
- *Toispuoleinen tulvasanne.*

Kasvillisuuden säilyttäminen, niitto ja raivaus

- *Kunnostusta ei aina tarvitse tehdä kaivamalla.*
- *Niitetty ja raivattu kasvimaassa on hyvä mahdollisuuksien mukaan kerätä pois.*
- *Säästetään tarpeen mukaan pajuryhmiä tukemaan luiskaa.*
- *Hallitsematon ja maisemaa umpeuttava pajukoittuminen ehkäistään esimerkiksi puomileikkurilla.*

Eroosiosuojaukset

- *Kivi- tai moreenisuojaukset.*
- *Kasvittaminen esimerkiksi luonnonkasvien siirtolaikkuina.*

Pohjakynnykset

- *Kivistä ja sorasta perustetut kynnykset ojen pohjille, mieluummin useita peräkkäin.*

Lietekuopat- ja taskut, laskeutusaltaat

- *Syvennyksiä, joihin kiintoaines laskeutetaan.*
- *Perustetaan hitaasti virtaaviin kohtiin, jotka voidaan koneellisesti tyhjentää. (Sarvilinna ym. 2008; Näreaho ym. 2006; Aulaskari ym. 2008.)*

Hakemuslomakkeet ja oppaat

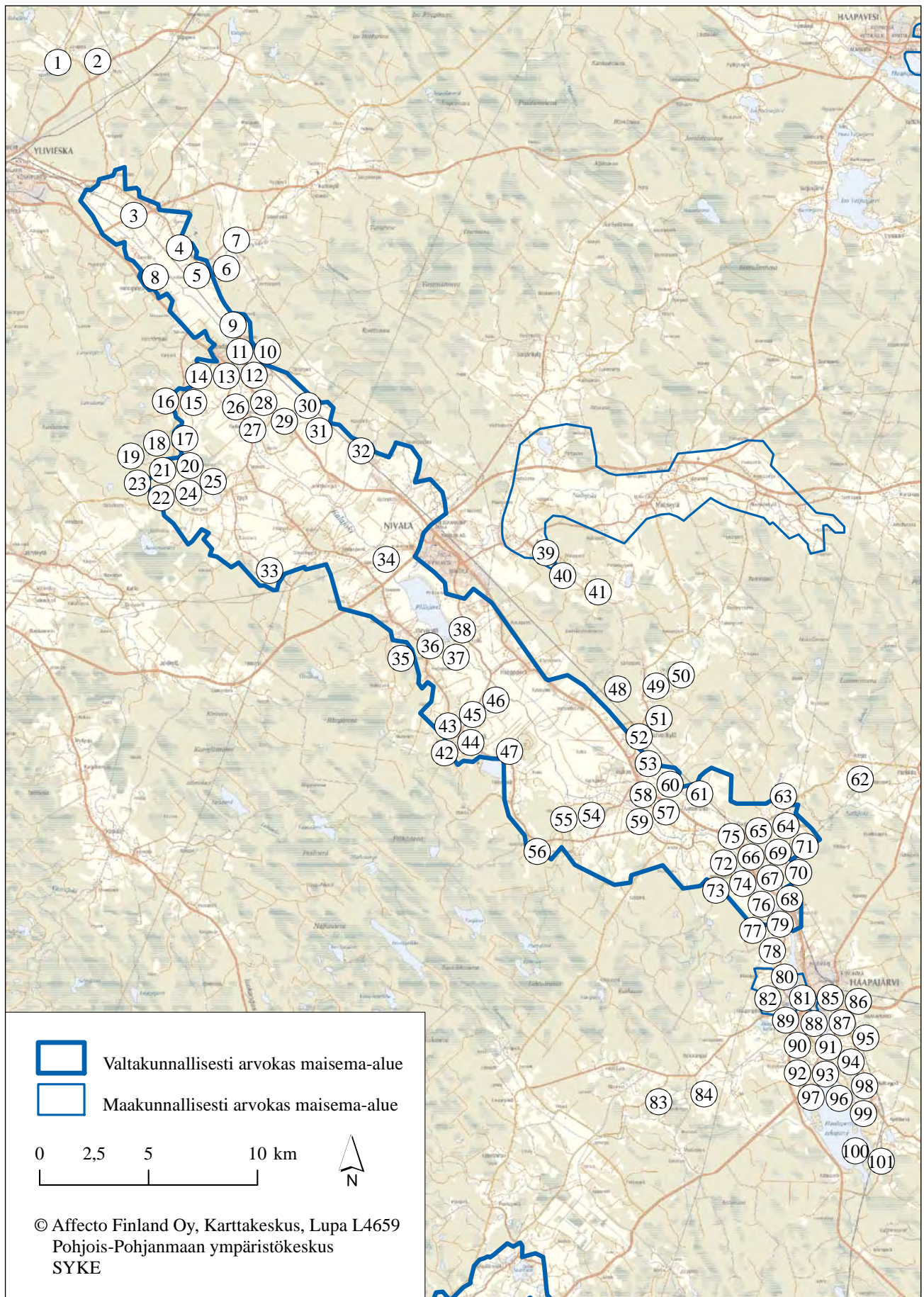
- <http://www.proagria.fi/oulu> > Palvelut > Maiseman- ja luonnonhoito (ProAgria Oulu 2009)
- <http://lomake.mmm.fi> (Maa- ja metsätalousministeriö & Maaseutuvirasto 2009)
- <http://www.mavi.fi> > Viljelijätuet > Oppaat, ohjeet ja koulutusmateriaali (Maaseutuvirasto 2009b)
- <http://www.te-keskus.fi> > Pohjois-Pohjanmaa > Lomakkeet ja asiointi > Maaseutuelinkeinot (Pohjois-Pohjanmaan TE-keskus 2009)

5 Suunnittelualueen esimerkkikohteet

Yleissuunnitelmassa esitellään karttojen ja kohdekuvausten avulla 101 maatalouden vesiensuojelun ja luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeää kohdetta (kuva 3). Kohdetaulukoissa 1–12 esitetyt pinta-alat ovat karkeita arvioita, joista virallinen TE-keskuksen digitoima pinta-ala saattaa poiketa huomattavastikin. Yhteen kohteeseen saattaa myös kuulua useamman tilan maita ja useita osa-alueita. Tähdellä (*) merkittyjen kohteiden, lähinnä kosteikkojen, pinta-alaa ei ole määritetty. Kohteille esitettyjä mahdollisia erityistukimuotoja ovat perinnebiotoopin hoito (Pb), luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen (Lumo) sekä monivaikutteisen kosteikon hoito (Kosteikko), johon liittyy ei-tuotannollisten investointien tuki monivaikutteisen kosteikon perustamiseen. Yleissuunnitelmassa on mukana myös muita olemassa olevia ja mahdollisia kosteikkokohteita, jotka eivät täytä varsinaisen monivaikutteisen kosteikon perustamisen investointituen ehtoja.

Useimpien kohteiden hoitoon on mahdollista hakea maatalouden ympäristötuen erityistukia. Hoidon rahoitusmahdollisuudesta maatalouden ympäristötuen erityistuella kerrotaan tarkemmin luvussa 4. Kohteiden kuuluminen yleissuunnitelmaan ei kuitenkaan rajoita alueiden käyttöä, eikä velvoita maanomistajia järjestämään niiden hoitoa, vaan toteutus on vapaaehtoisia.

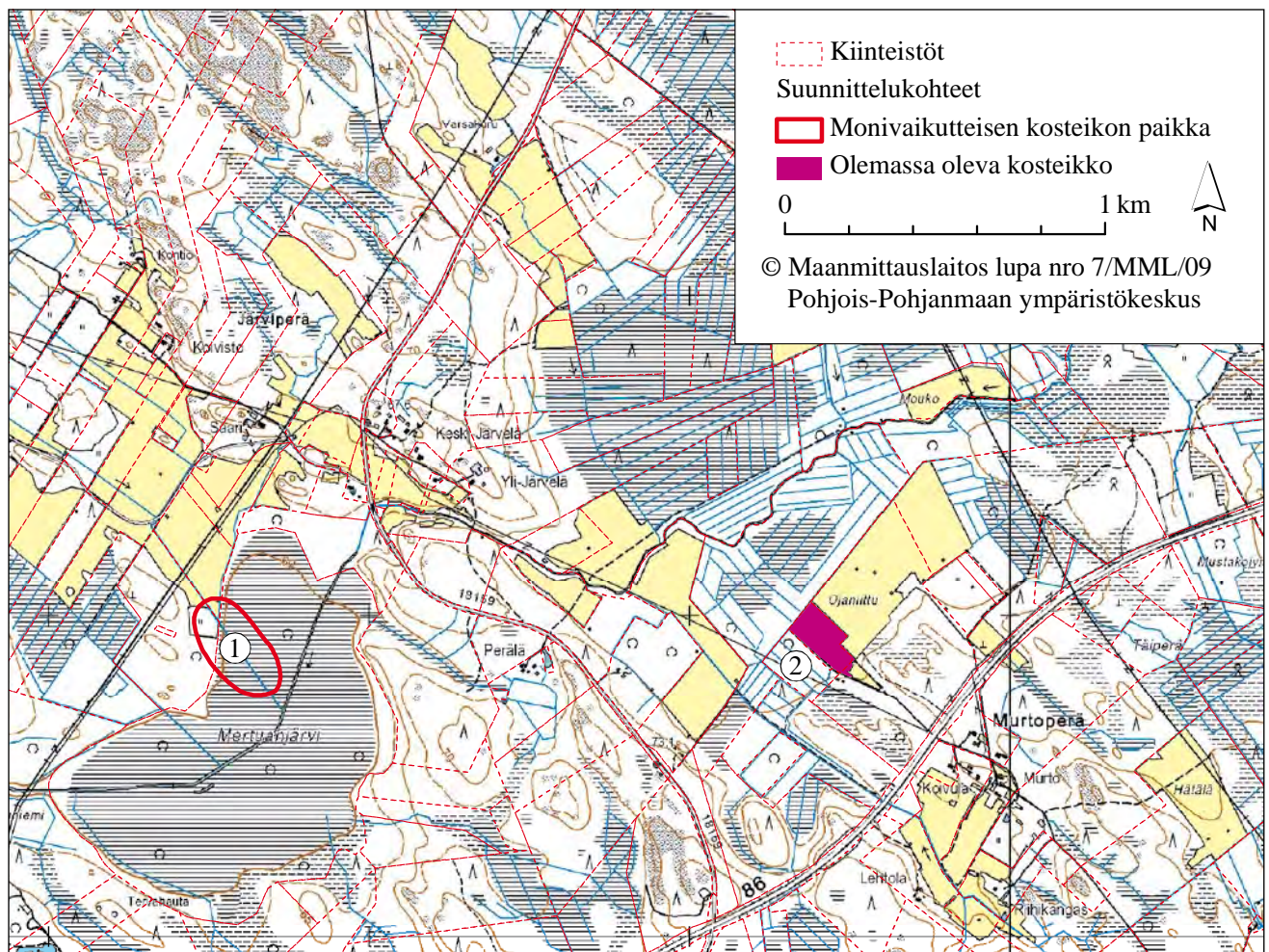
Investointitukea monivaikutteisen kosteikon perustamiseen voi saada Pohjanmaan jokivesistöjen alueella ainoastaan yleissuunnitelmaan merkityille kohteille. Järviin laskevat vesistöt ovat sen sijaan tukikelpoisia myös ilman yleissuunnitelmaa. Monivaikutteisten kosteikkojen pinta-alat tarkentuvat vasta mahdollisen toteutussuunnittelun yhteydessä, jolloin arvioidaan myös lopullinen toteutuskelpoisuus. Yleissuunnitelman luonnon monimuotoisuuskohteiden luettelo ei ole kattava, vaan suunnittelualueelta löytyy lukuisia muitakin mahdollisia hoitokohteita. Esimerkkien tarkoituksena onkin helpottaa vastaavanlaisten kohteiden tunnistamista myös suunnittelualueen ulkopuolella. Yleissuunnitelman kohteet soveltuvat biologisessa mielessä erityistukikohteiksi, mutta tuen saamiselle voi olla myös muita ehtoja. Tukikelpoisuus tarkistetaan tapauskohtaisesti hakuprosessin yhteydessä, eikä tuen myöntämiseen voida sitoutua etukäteen. Myös ehdotetut hoitomuodot ovat suuntaa-antavia ja muunkinlainen hoito voi tulla kyseeseen. Erilaisista kohdetyypeistä ja hoitotavoista löytyy yleispätevää tietoa luvuista 2 ja 3. Tukihakemuksessa kannattaa mainita kohteen sijoittuvan yleissuunnittelualueelle tai olevan mukana suunnitelmassa.

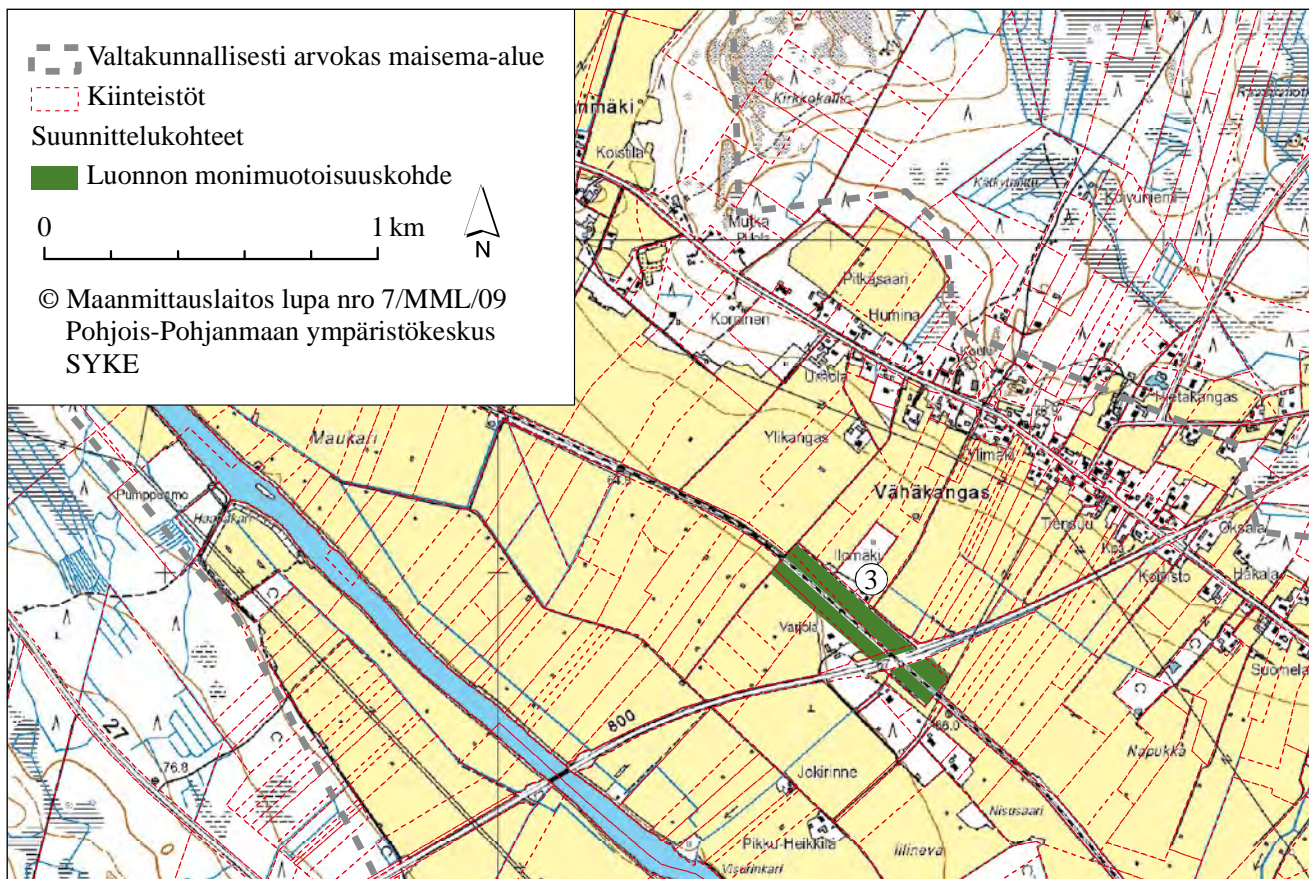
Kuva 3. Suunnittelualueen esimerkkikohteet 1–101.

Taulukko 1.
Suunnittelualueen esimerkkikohteet 1–5 (kuvat 4–6).

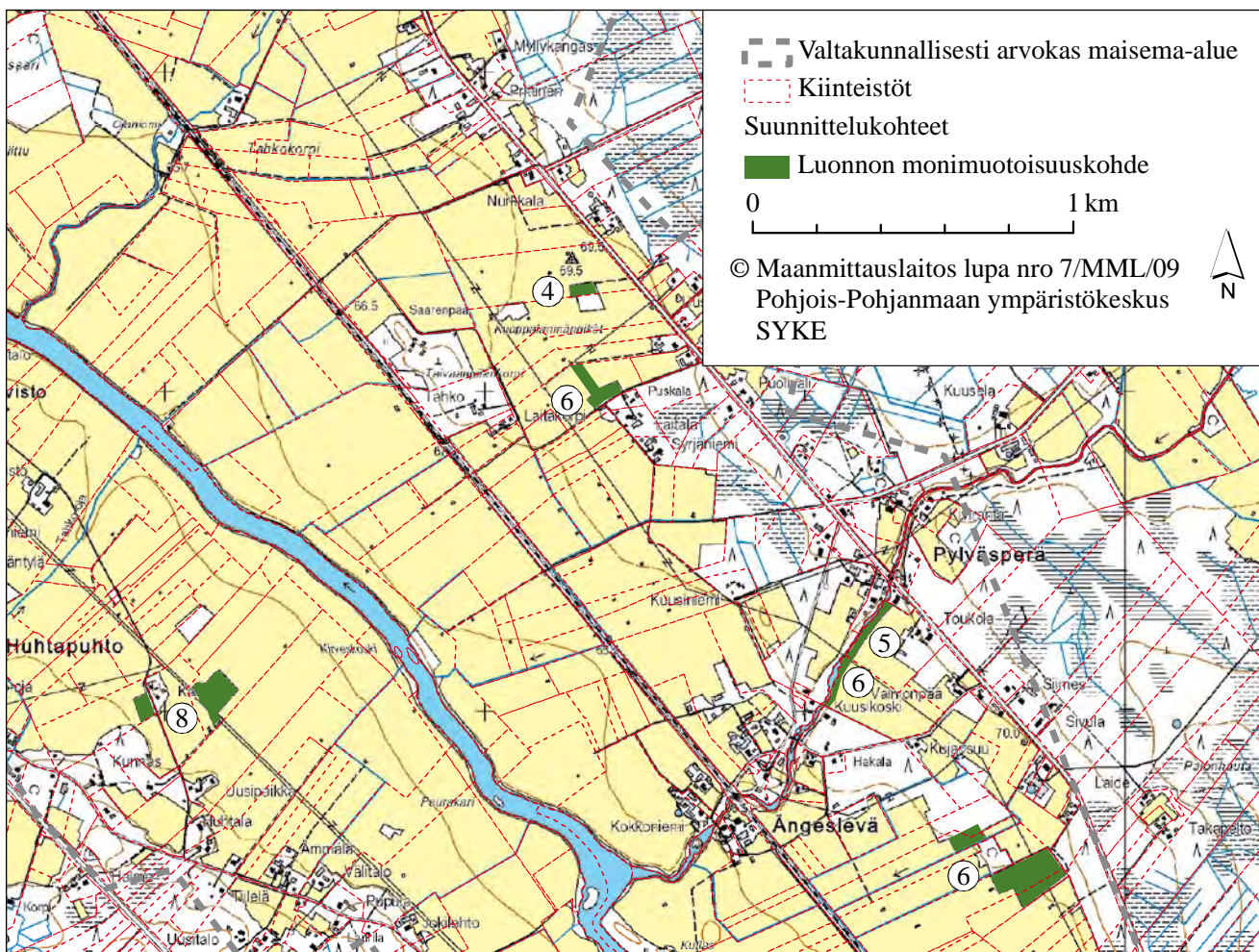
Kohde	Kuvaus	Mahdollinen erityistukimuoto	Pinta-ala (ha)
1	Mertuanjärveen laskeva kanava, Ylivieska	Kosteikko	*
2	Ojaniittu, Ylivieska	Lumo	2,1
3	Ratavahdin laitumet, Ylivieska	Lumo	5,1
4	Kuoppalanmännikkö, Ylivieska	Lumo	0,2
5	Piisi, Ylivieska	Lumo	0,3

Kuva 4. Kohteet 1–2.

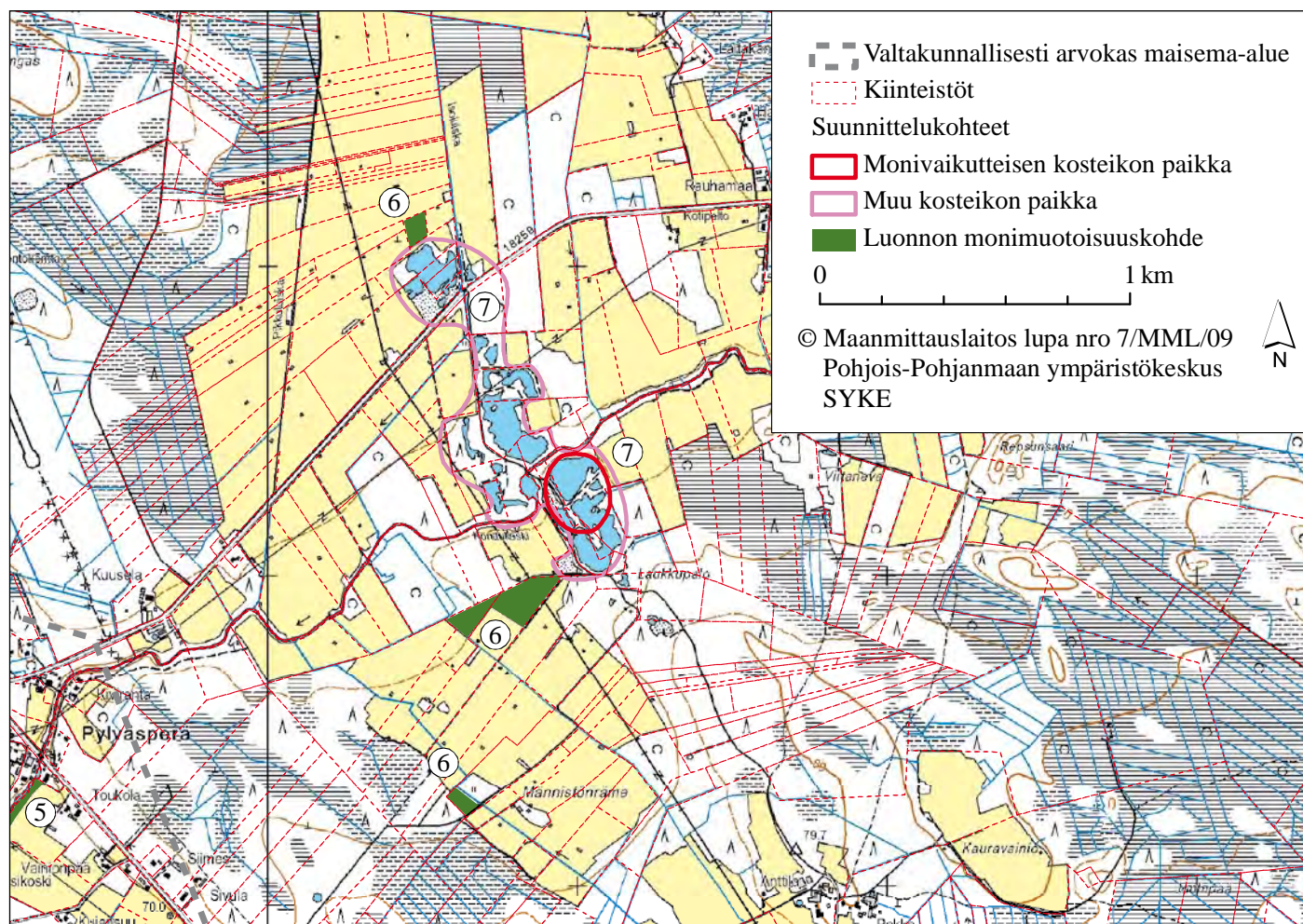
Kuva 5. Kohde 3.

Kuva 6. Kohteet 4–6 ja 8.

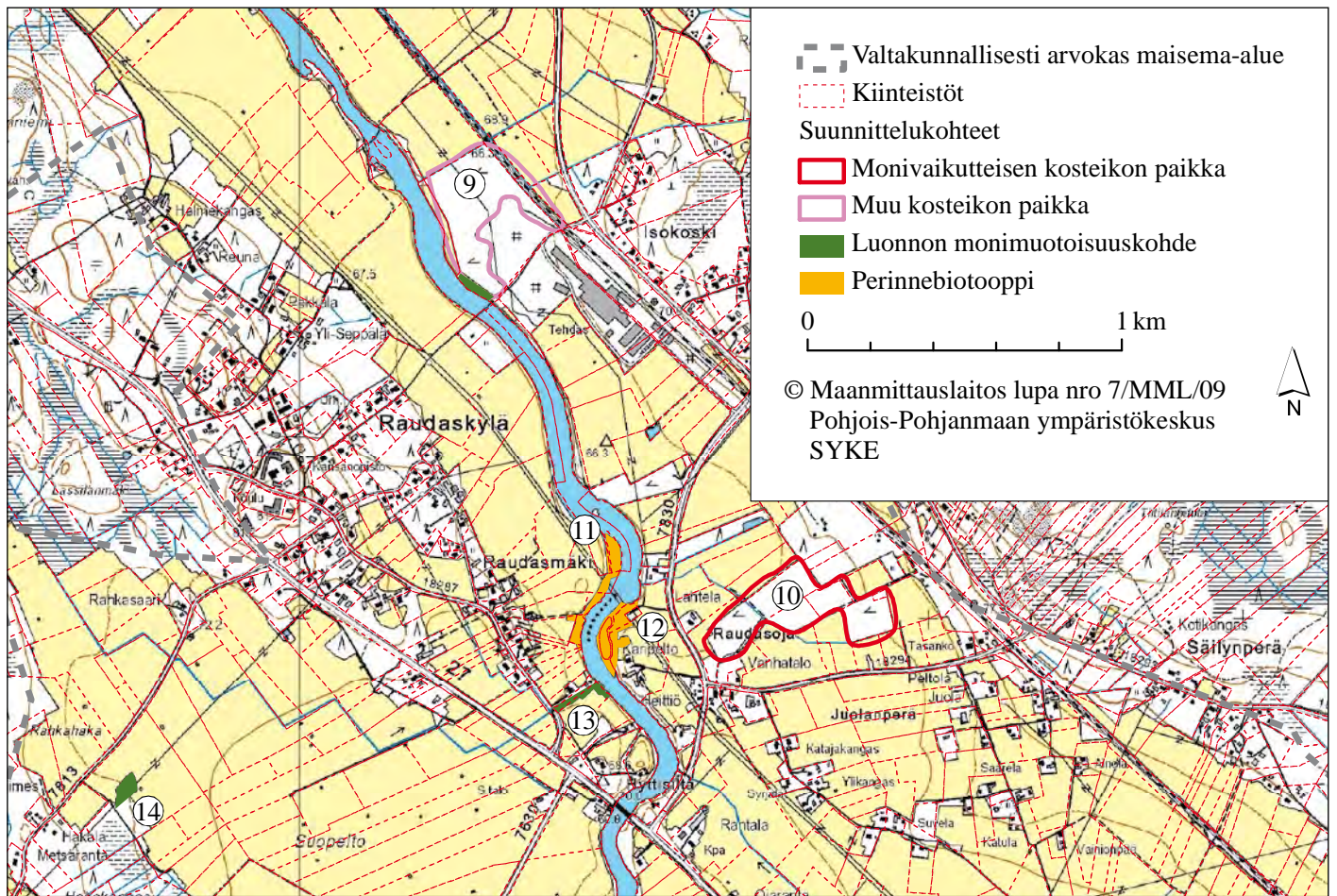
Kuva 7. Törmäpääskyjen pesiä Ylivieskan tiilitehtaan varastoalueella kohteen 9 vieressä.

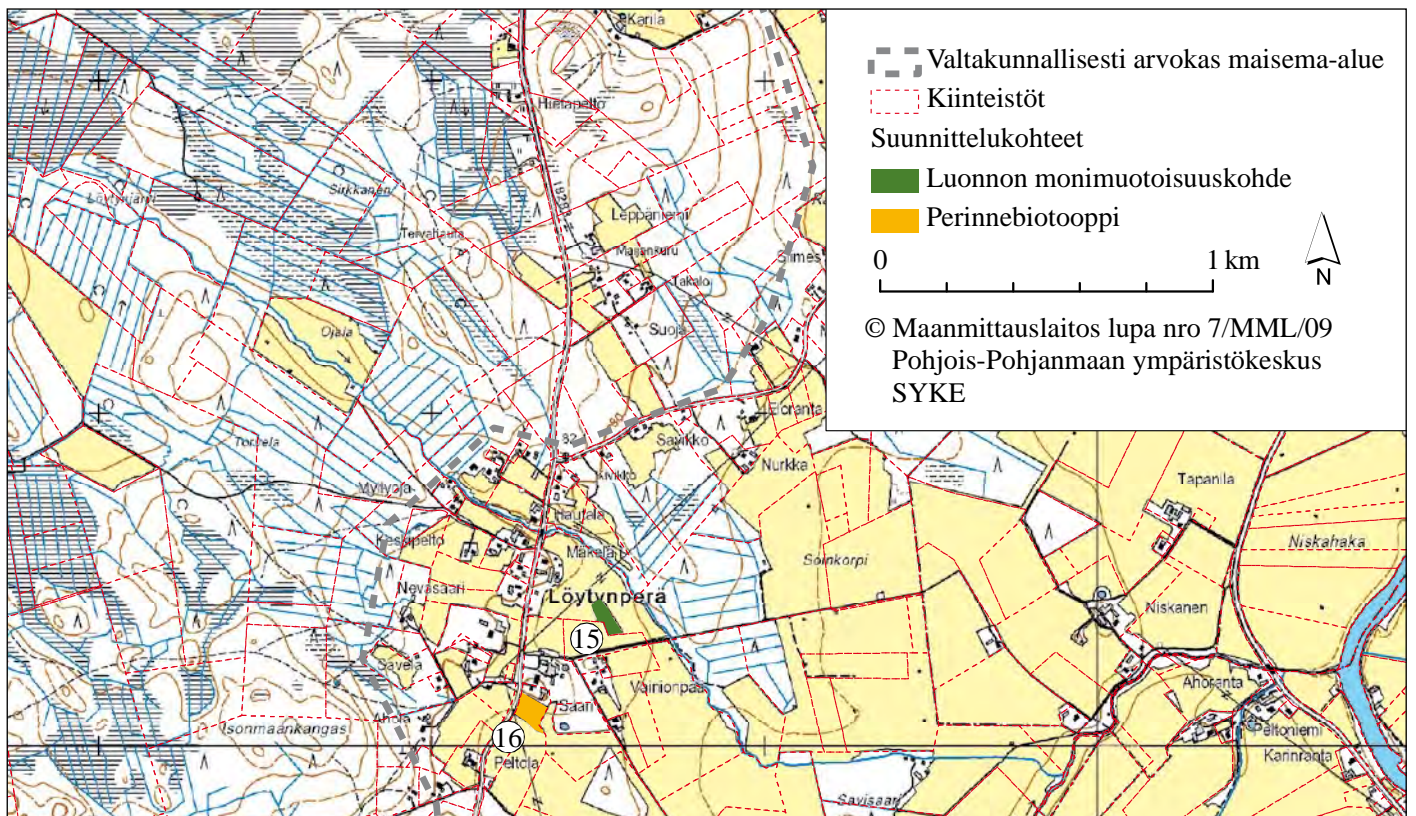
Kuva 8. Kohteet 6–7.

Taulukko 2.
Suunnittelualueen esimerkkikohteet 6–16 (kuvat 6–10).

Kohde		Kuvaus	Mahdollinen erityistukimuoto	Pinta-ala (ha)
6	Pylväsperän laitumet, Ylivieska	Laidunnettuja hakamaisia ja niittymäisiä pellon reuna-alueita, saarekkeitä ja entisiä peltoja. Seitsemästä erillisestä lohkoista (kuvat 6 ja 8) koostuvan kohteen hoito on mahdollista esimerkiksi laidunkierron avulla.	Lumo	8,6
7	Pylväsoja, Ylivieska	Lentokentän itäpuolella on Pylväsojan varressa laaja eri-ikäisistä maanotto-alueista koostuva kohde. Toiminta jatkuu alueella edelleen ja kesällä 2008 maa-ainesta otettiin ainakin aivan tien varressa. Alueella käy myös uimareita. Pylväsoja tuo runsaasti kuormitusta Kalajokeen ja laajalla kosteikkoalueella olisi mahdollista saada aikaan merkittäviä vesiensuojelullisia vaikutuksia. Kohteella on merkitystä myös linnuston kannalta, koska se sijaitsee peltoalueen keskellä Kalajoen läheisyydessä. Alueelle laskee pohjoisesta myös Isoluiska. Kohde ei kokonaisuudessaan täytä monivaikutteisen kosteikon tämänhetkisiä tukiehtoja yläpuolisen valuma-alueen peltoisuuden osalta. Pienemmässä mittakaavassa monivaikutteisen kosteikon perustaminen on mahdollista Laukkupalon puolelta tuleville peltovesille. Suuremman kosteikon rakentamiseen tulee etsiä muita rahoitusvaihtoehtoja toiminnan päätyttyä.	Kosteikko Muu rahoitus	*
8	Kankaan saarekkeet, Ylivieska	Kaksi peltoalueen keskellä olevaa metsäsaarekettä, joiden hoitotavaksi soveltuisi esimerkiksi laidunnus ja raivaus. Sähkölinjan alla olevassa saarekkeessa puusto on tiheydeltään vaihtelevaa ja saareke kehittyisi hoidon myötä nopeasti puoliavoimeksi.	Lumo	1,4
9	Tiilitehdas, Ylivieska	Tiilitehtaan kupeessa olevan entisen savenottoalueen ohi virtaavan kanavan valuma-alue ei tällä hetkellä täytä monivaikutteisen kosteikon kriteereitä peltoprosentin suhteen, koska valumaa tulee ilmeisesti myös laajalta metsäalueelta. Monivaikutteinen kosteikko saattaisi olla mahdollinen vesien virtaussuuntia muuttamalla. Tiilitehtaan vieressä on joen ylittävä kevyenliikenteensilta. Entisen savenottoalueen ja joen väliin jää kapea peltosuikale, joka ei ilmeisesti tällä hetkellä ole aktiiviviljelyssä. Rantapello soveltuisi sijaintinsa puolesta erityistukipelloksi. Tällöin pelto niitetään vuosittain loppukesällä ja niittotähteet korjataan pois. Kasvillisuutta ei kuitenkaan uudisteta tai lannoiteta, vaan sen annetaan hoidon myötä kehittyä luontaisesti niittymäiseksi. Rantapuustoa ja pensaikkoa voidaan hoitaa vaihtelevasti raivaamalla ja harventamalla, jotta saadaan avuttua näkymiä joelle. Kesällä 2008 törmäpääskyt pesivät saviröykkiön seinämään kaivamissaan koloissa viereisellä tiilitehtaan varastoalueella (kuva 7).	Lumo (Kosteikko)	*
10	Juola, Ylivieska	Raudasojalla sijaitseva entinen savenottoalue jäi pois käytöstä parisenkymmentä vuotta sitten. Savea otettiin alueelta vaihtelevasti 1–3 metrin syvyyteen asti. Tällä hetkellä vesialueet kuivuvat tavallisesti kokonaan kesäisin. Alueelle on mahdollista johtaa peltovesiä Juolanperältä tulevaa veto-ojaa pitkin.	Kosteikko	*
11	Papinsaari, Ylivieska	Kalajoen tulvasaari, joka soveltuu kunnostettavaksi laidunkäyttöön. Myös raivaus on mahdollinen hoitotapa. Hoitoalueeseen kannattaa liittää myös viereinen jokiranta.	Pb	1,1
12	Mikkolan saari, Ylivieska	Karipellon tilan kohdalla oleva Kalajoen saari, joka jää lähes kokonaan kevättulvan alle. Alueella laidunsi 1950-luvulla lampaita ja sen jälkeen lehmiä ja hevosia. Laidunnus päättyi noin 10 vuotta sitten, minkä jälkeen saarella on tehty maisemaraivauksia. Perinnemaisema-arvojen takia kohde tulisi ensisijaisesti saada laidunnukseen, mutta raivauskin on sopiva hoitotapa.	Pb	1,4
13	Eskolanvainio, Ylivieska	Puustoinen pellon reunavyöhyke, jota voidaan hoitaa raivaamalla tai laiduntamalla. Tavoitteena on näkymien avaaminen. Alueella on vanhoja ns. koskenperkuupankkeja, jotka on tehty hevosaikaan, kun joesta on nostettu kiviä ja maata.	Lumo	0,4
14	Hakakangas, Ylivieska	Hakamainen metsäniemeke pellon reunalla sähkölinjan alla. Aluskasvillisuudessa on niittymäisiä aloja. Hoitomuodoksi sopii laidunnus omana lohkonaan tai raivaus.	Lumo	0,4
15	Löytynperän saareke, Ylivieska	Pellon keskellä oleva hakamainen saareke, joka saattaa täyttää myös perinnebiotoopin tunnusmerkit. Monimuotoisuutta voidaan lisätä laiduntamalla saarekettä pienellä eläinmäärällä aidattuna erilleen ympäröivästä peltoalueesta.	Lumo	0,4
16	Saaren niitty, Ylivieska	Löytynperän varressa olevalla kivisellä mäntäisellä niityllä laidunsi Saaren tilan hevonen, lehmät ja vasikat vuoteen 1985 asti. Alueella on myös vanha riihen paikka. Avoimella niityllä on muutamia suuria kuusia ja koivuja ja käytön päätyttyä sinne on kasvanut jonkin verran pajua. Kasvillisuus on korkeahkeinäistä ja kukkivia matalampia ruohoja on siellä täällä laikkuina. Paikoin esiintyy ei-toivottuja lajeja, kuten horsmaa ja nokkosta. Raivaamalla aluetta saadaan pidettyä maisemallisesti avoimena, mutta perinnebiotooppikasvillisuuden elvyttämiseksi niitylle suositellaan kunnostusta laitumeksi.	Pb	0,6

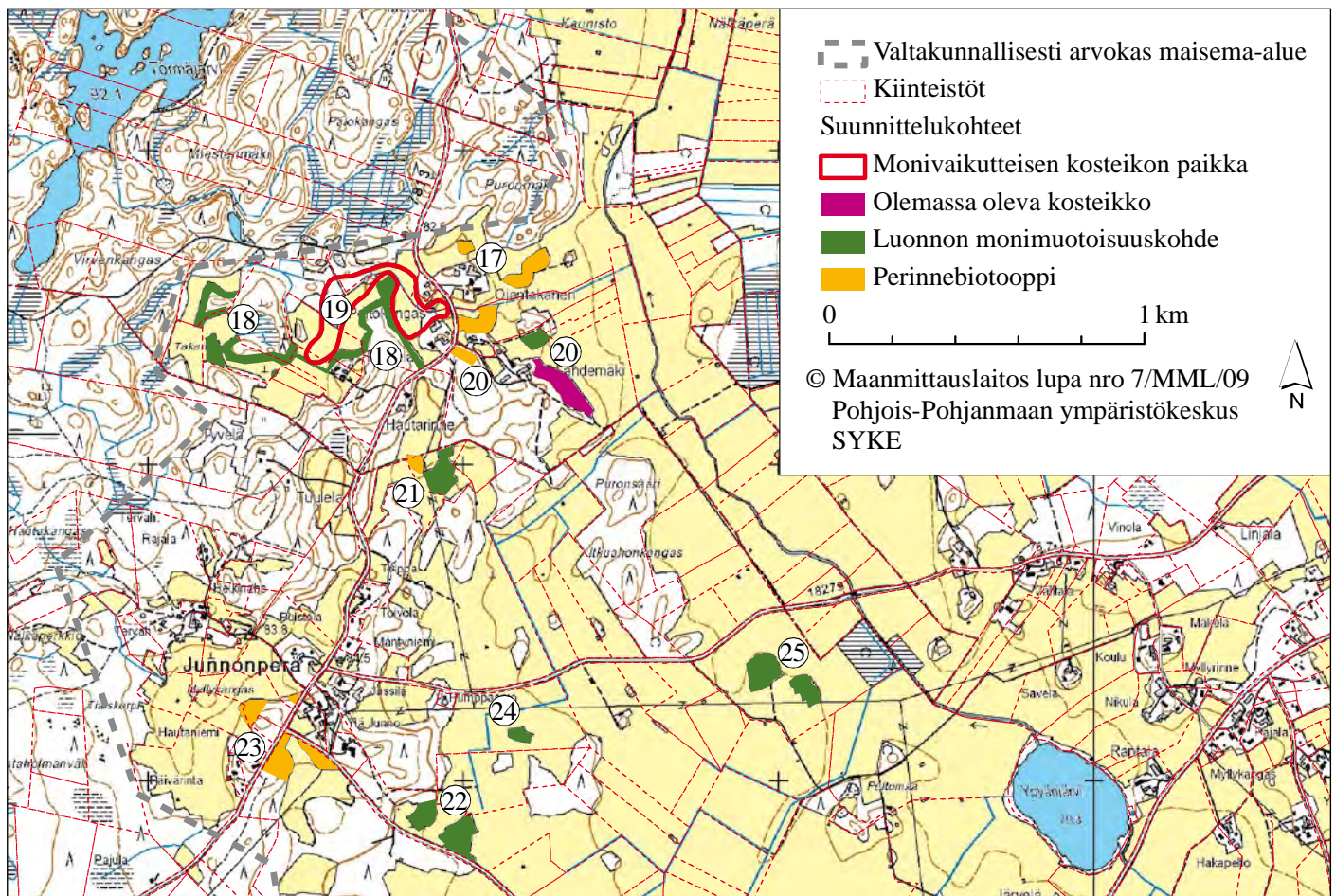
Kuva 9. Kohteet 9–14.

Kuva 10. Kohteet 15–16.

Taulukko 3.
Suunnittelualueen esimerkkikohteet 17–28 (kuvat 11–12).

Kohde		Kuvaus	Mahdollinen erityistukimuoto	Pinta-ala (ha)
17	Ojantakanen, Ylivieska	Haka- ja metsälaidunsaarekkeet ovat olleet laidunkäytössä ainakin 1960-luvulta saakka. Tätä nykyä laiduneläiminä ovat Highland-naudat. Lähinnä tietä on pieni kivinen kumpare, missä kasvaa havupuustoa ja katajia. Kauempaa tiestä oleva saareke on jaettu kahteen lohkoon. Havupuuvaltaisen aukkoisen puuston seassa on koivuja sekä pihlajan taimia. Niittyaukiolla aluskasvillisuudesta löytyy mm. nurmitatarta ja päivänkakkaraa.	Pb	0,8
18	Peltokangas, Ylivieska	Peltokankaan tilalla pidettiin emolehmiä vuosina 1995–2007, jolloin laidunpeltojen yhteyteen oli aidattuna laajalti reunametsiä Mustolan metsätielle asti. Osa pellon keskellä olevista metsiköistä hakattiin kymmenisen vuotta sitten. Laidunnuksen myötä alueelle on kehittynyt niittymäisiä ja hakamaisia reunavyöhykkeitä. Reunavyöhykkeiden ensisijainen hoitomuoto on laidunnus. Löytyntien itäpuolella on pellonraivaukselta säästynyt niitty. Liittyy kohteeseen 19.	Lumo Pb	4,5
19	Takaneva, Ylivieska	Takanevan peltoalueella on luontainen painanne, vanha lammen paikka, joka soveltuu hyvin monivaikutteisen kosteikon perustamiseen. Ympäröiviä kosteita peltoja voidaan hoitaa laiduntamalla tai niittämällä erityistukipeltoina tai kosteikon reuna-alueina. Liittyy kohteeseen 18.	Kosteikko Lumo	*
20	Lähdemäki, Ylivieska	Pihatien varressa olevalla niityllä on vanha asuinpaikka, jonka pihapiiristä niitettiin aikoinaan lehmälle heinää. Niitty on alkanut metsittyä, mutta sopisi vielä hyvin kunnostettavaksi esimerkiksi lammaslaitumeksi. Pellon reunassa on vierekkäisiä sorsalaitumia, joihin pohjavesi nousee. Kosteikon ympäristössä voidaan hoitaa laiduntamalla tai raivaamalla. Pelloalueen keskellä olevan metsäsaarekkeen reuna hakattiin ja aluetta laidunnettiin sen jälkeen parina kesänä. Saarekkeella on edellytyksiä kehittyä niittymäiseksi reunavyöhykkeeksi, mikäli aluetta laidunnetaan. Lähekkäisten pienten kohteiden hoito voidaan toteuttaa laidunkierron avulla.	Lumo Pb	1,7
21	Hautarinne, Nivala	Hautarinteen saareketta ja reunametsiköitä laidunnettiin vuosikymmenet pelto-laidunten yhteydessä. Karjanpito loppui tilalla vuonna 2006. Sähkölän itäpuolisella osalla tehtiin hakkuita parisenkymmentä vuotta sitten. Kohteita voidaan hoitaa laiduntamalla, mikäli lähistöltä löytyy joutilaita eläimiä. Laidunnus tulee toteuttaa erillään ympäröivistä pelloista.	Lumo Pb	1,1
22	Yläjunno, Nivala	Kohteeseen kuuluu pienialainen haka Junnonperällä Sievintien varressa ja vanhoja metsälaitumia Ypyäntien varressa. Alueilla on laidunnettu viimeksi viitisen vuotta sitten. Jos lohkot otetaan uudelleen laidunkäyttöön, metsälaitumilla reunavyöhykkeiden puustoa kannattaa valoisuuden lisäämiseksi harventaa aukottamalla.	Lumo	1,5
23	Junno, Nivala	Junnonperällä Ypyäntien risteyksessä on kolme lähekkäistä hakamaista metsälaidunlohkoa. Viimeksi lohkoja laidunnettiin 2000-luvun alussa nuorkarjalla osana laidunkiertoa. Perinnebiotoopit saataisiin vielä kohtuullisella vaivalla otettua takaisin laidunkäyttöön. Laidunnus voidaan toteuttaa viljelykierron mukaan niinä vuosina, kun viereiset pellot ovat nurmella. Luonnonlaitumet aidataan kuitenkin erilleen nurmilaitumista. Perinnebiotooppilohkoja hoidetaan raivaamalla väli vuosina, kun peltolohkoilla viljellään viljaa, joka saattaisi houkutella eläimet karkaamaan.	Pb	1,8
24	Jussila, Nivala	Pellon keskellä oleva niittymäinen saareke, jossa on kiviä ja kivikasvoja. Soveltuu hoidettavaksi laiduntamalla.	Lumo	0,2
25	Välisarka, Nivala	Kaksi niittymäistä saareketta, joiden reunalle on ajettu kiviä. Paikoin niitylle on noussut nuorta puustoa ja pensaikkoo. Hoidoksi esitetään laidunnusta ja raivausta.	Lumo	1,5
26	Jaakolan rantaniitty, Nivala	Laidunnettu Kalajoen tulvaniitty Jaakolanrannassa.	Pb	0,75
27	Keskitalon rantaniitty, Nivala	Maisemallisesti tärkeällä paikalla oleva jokiranta kevyenliikenteensillan ja Hilppapatsaan vieressä. Patsas on pystytetty vuoden 1932 pula-ajan ja suomenhevosen muistoksi. Rantaa voidaan hoitaa raivaamalla ja niittämällä.	Lumo	0,5
28	Raudasoja, Ylivieska	Savenotto päättyi lohkokalla noin 15–20 vuotta sitten, minkä jälkeen alue on luontaisesti metsittynyt ja pensoittunut. Lohkon yläpuolinen Raudasojan valuma-alue ei täytä monivaikutteisen kosteikon peltoprosenttiehtoa. Kosteikon perustamiseen kannattaa etsiä muita rahoitusvaihtoehtoja. Vaihtoehtona on myös maisemalaidunnus.	Lumo Muu rahoitus	2,3

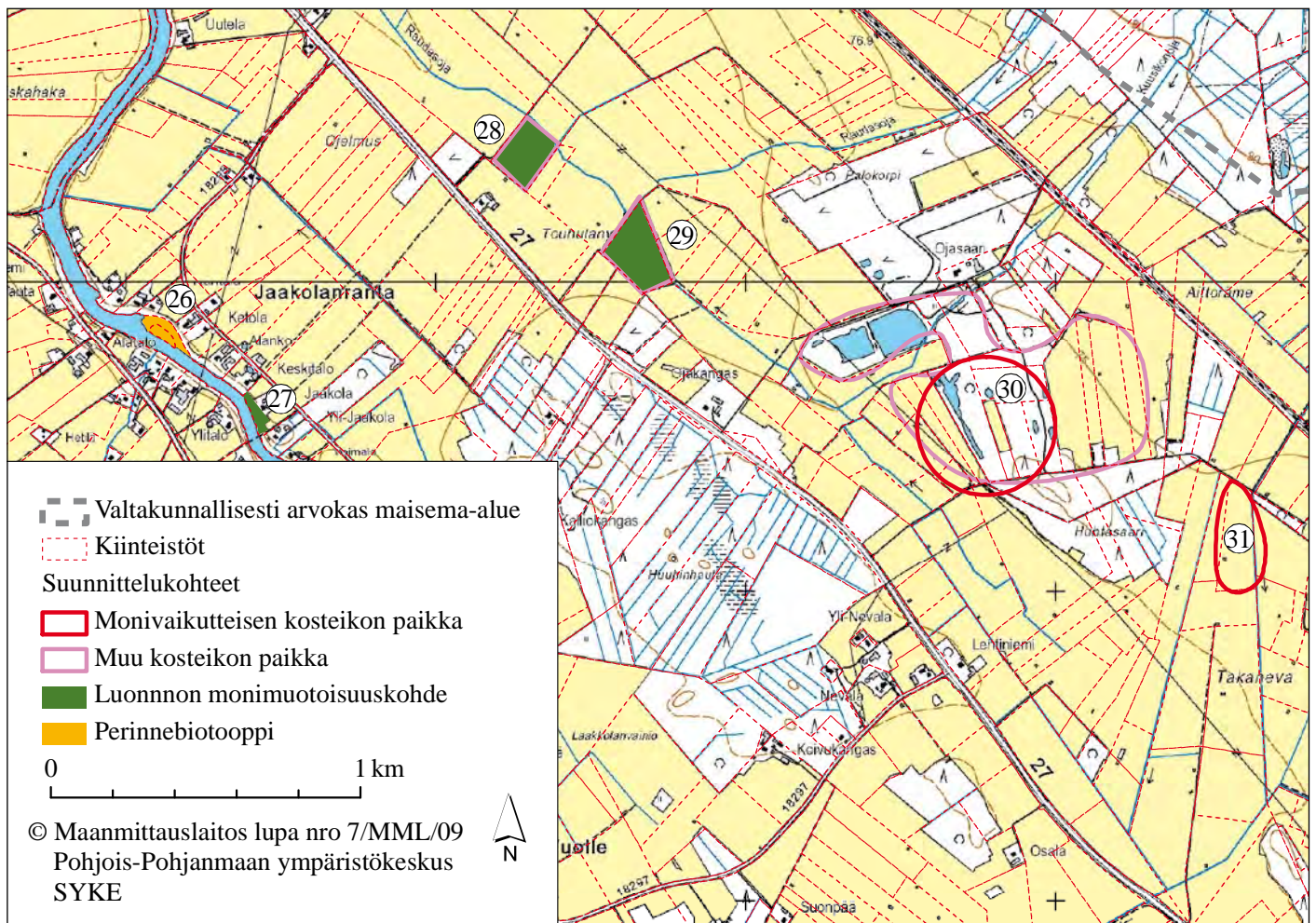

Kuva 11. Kohteet 17–25.

Taulukko 4.

Suunnittelualueen esimerkkikohteet 29–32 (kuvat 12–14).

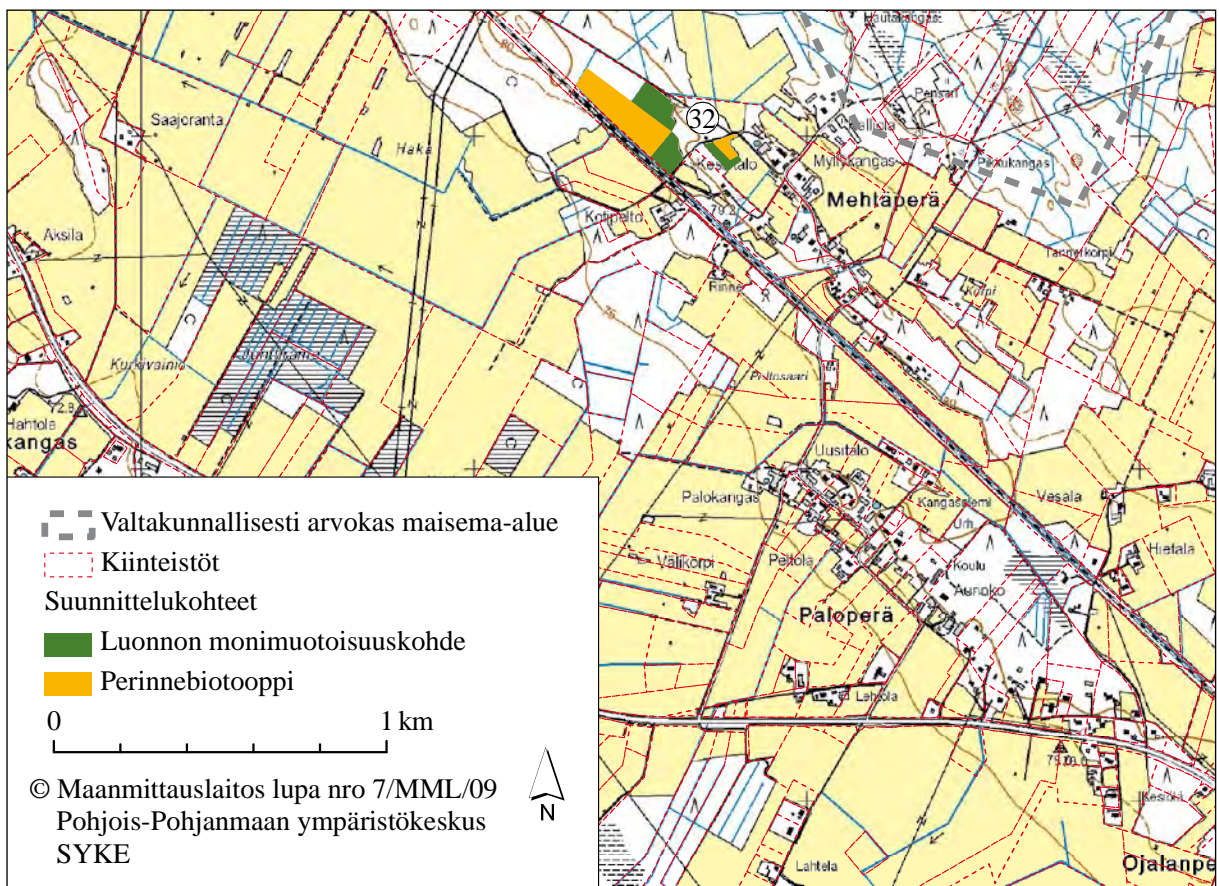
Kohde	Kuvaus	Mahdollinen erityistukimuoto	Pinta-ala (ha)
29	Touhulanvainio, Ylivieska Raudasojan varressa oleva entinen savenottoalue. Toiminta päättyi jo kolmisenkymmentä vuotta sitten ja alue on luontaisesti metsittynyt ja pensoittunut. Painanteet ovat ajoittain märkiä, mutta kesäisin tavallisesti vedettömiä. Touhulanvainiolla laidunsi maisemanhoitajina emolehmiä muutamana kesänä 2000-luvun vaihteessa. Lohkon yläpuolinen Kuusikonojan valuma-alue ei täytä monivaikutteisen kosteikon peltoprosenttiehtoa. Kosteikon perustamiseen kannattaa etsiä muita rahoitusvaihtoehtoja. Myös viereisen Raudasojan vedet olisi mahdollista ohjata kiertämään Touhulanvainion kautta.	Lumo Muu rahoitus	3
30	Kuusikonoja, Ylivieska, Nivala Ojasaaren–Huhtasaaren alueella Ylivieskan ja Nivalan rajalla on runsaasti erikikäisiä entisiä savenottoalueita ja uusia alueita otetaan koko ajan käyttöön. Osa vanhoista ottoalueista on metsitetty ja osa on metsittynyt luontaisesti. Suurimpien avovesilampien syvyys on useita metrejä. Alueella on myös vastikään savenottokäytöstä poistuneita maisemoituja lintukosteikkoja. Kosteikkoalueet vaativat säännöllistä hoitoa esimerkiksi raivaamalla säilyttääkseen arvonsa. Hoitamattomina alueet alkavat nopeasti umpeutua. Kuusikonojan yläpuolinen valuma-alue ei täytä monivaikutteisen kosteikon tukiehtoja peltoprosentin osalta, joten koko alueen hyödyntäminen kosteikkona vaatisi muiden rahoitusmuotojen etsimistä. Monivaikutteisen kosteikon perustaminen on kuitenkin mahdollista osalle alueesta kierrättämällä eteläpuoliselta peltoalueelta vesiä keräävä kanava entiselle savenottoalueelle.	Kosteikko Muu rahoitus	*
31	Kruununoja, Nivala Käytössä oleva savenottoalue Ylivieskan ja Nivalan rajalla (kuva 13). Sopiva monivaikutteisen kosteikon perustamispaikka toiminnan päätyttyä.	Kosteikko	*
32	Saalasti, Nivala Kohteeseen kuuluu niittymäisiä laidunpeltoja ja puustoisia perinnebiotooppeja. Laiduneläiminä käytetään nautoja ja lampaita. Junaradan varressa harvapuustisella hakamaalla kasvaa komeita pylväsmäisiä katajia. Saalastin metsälaidun luokiteltiin 1990-luvun perinnemaisemainventoinnissa paikallisesti arvokkaaksi perinnebiotoopiksi (Tikkanen ym. 1999). Laidunnuksen jatkuminen kohteella on tärkeää. Kuolleet katajat kannattaa poistaa ja niittyaukioille nousevat puiden ja pensaiden taimet raivata, ellei laidunnus riitä pitämään niitä kurissa.	Pb Lumo	4,7

Kuva 12. Kohteet 26–31.

Kuva 13. Tiilitehtaan savenotto mahdollistaa kosteikkojen perustamisen tasaiselle peltoalueelle, missä ei muuten olisi otollisia luontaisia painanteita. Savenoton päätyttyä kuvassa olevalle alueelle on mahdollista perustaa monivaikutteinen kosteikko Kruununojan vesille (kohde 31).

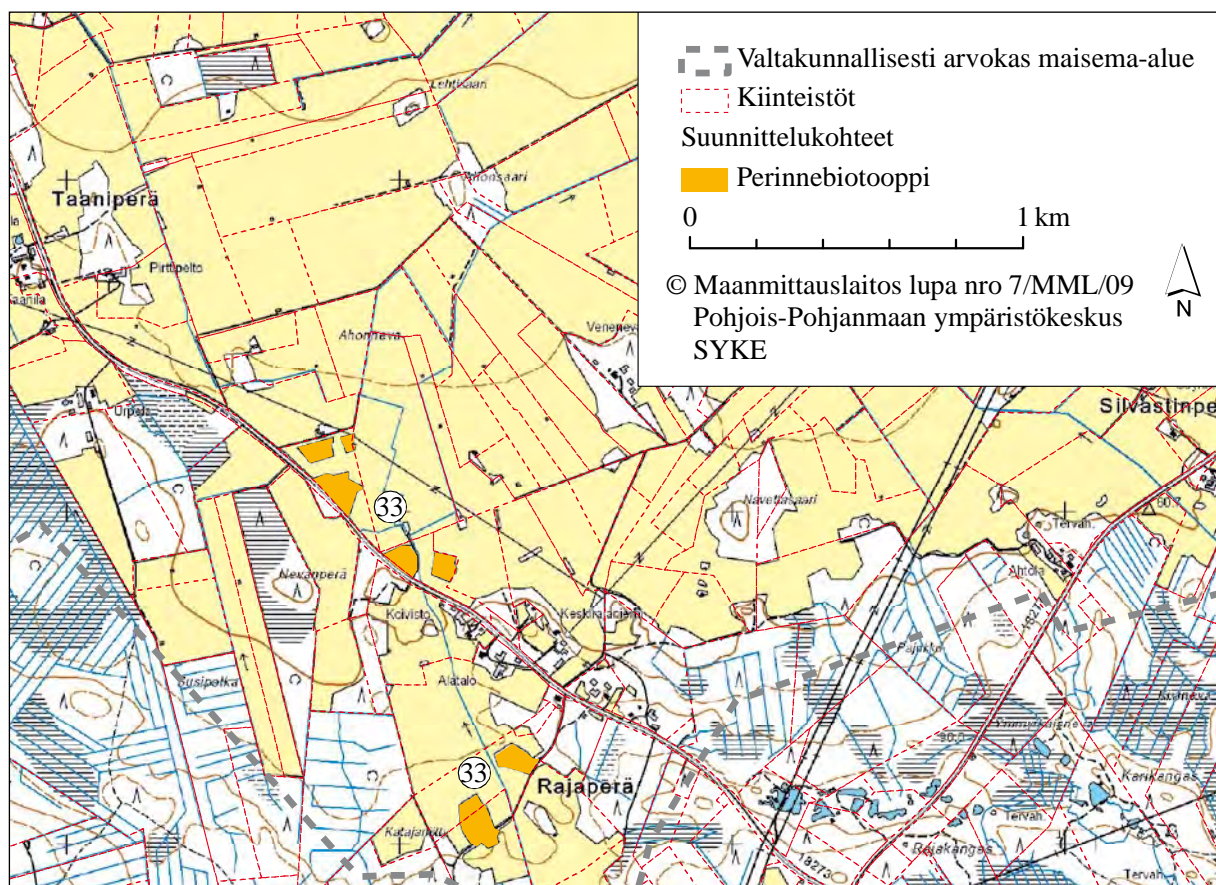

Kuva 14. Kohde 32.

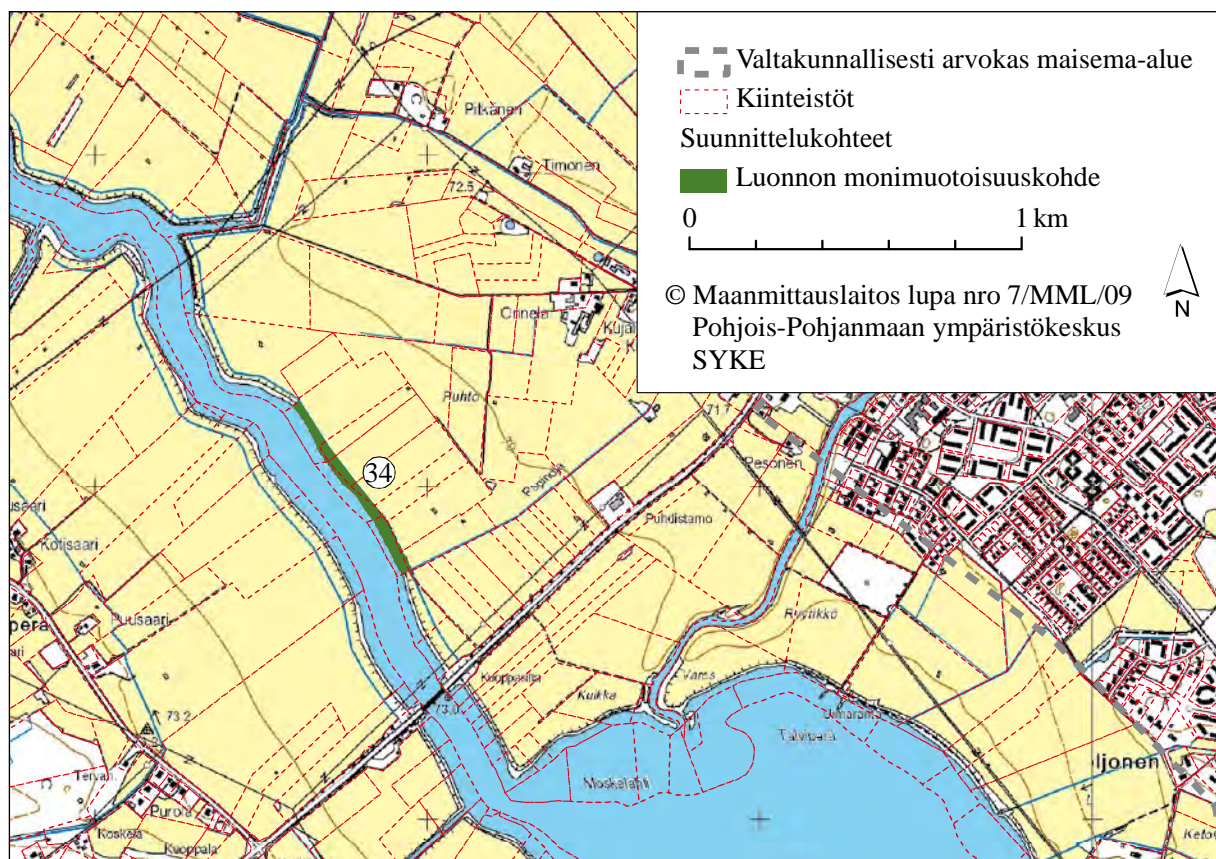
Taulukko 5.

Suunnittelualan esimerkkikohteet 33–38 (kuvat 15–17).

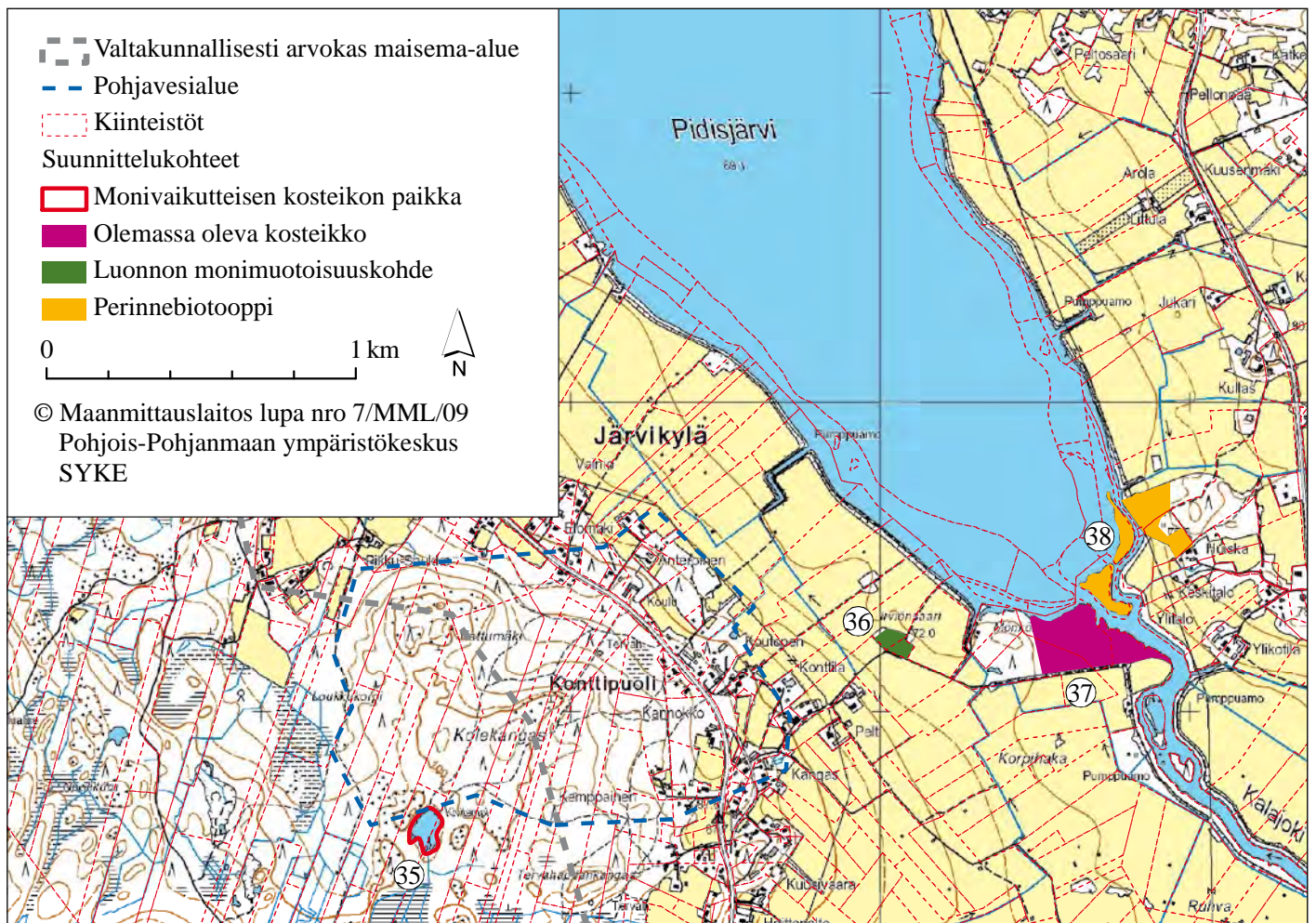
Kohde	Kuvaus	Mahdollinen erityistukimuoto	Pinta-ala (ha)
33	Rajaperän saarekkeet, Nivala Useita lähekkäisiä hakasaarekkeita Rajaperällä Taanilantien varressa. Pienialaisten pirstoutuneiden kohteiden hoito on mahdollista laidunkierron avulla.	Pb	4,6
34	Kuoppasilta, Nivala Tulvapengeralue, jota pidettiin 1990-luvulla avoimena laiduntamalla. Penkereet ovat usein pellon ja vesistön välisiä reunavyöhykkeitä, joiden hoitotavaksi soveltuvat niin laidunnus, niitto kuin raivauskin.	Lumo	1,5
35	Kivilampi, Nivala Kivilampi on noin hehtaarin kokoinen ja tulva-aikaan sen pinta-ala kaksinkertaistuu. Lammen valuma-alueelle, joka on noin 35 hehtaarin laajuinen, on hiljattain raivattu 8 hehtaaria uusia peltoja, jotka eivät vielä näy peruskarttapohjassa. Kivilammesta lähtevät vedet painuvat maan alle, virtaavat Hahtalan pohjavesialueella noin kilometrin verran ja tulevat pintaan Järvikyläntien varressa. Lampea voidaan hyödyntää monivaikutteisen kosteikon perustamisessa.	Kosteikko	*
36	Sirviönsaari, Nivala Pidisjärven eteläpuolisella peltoalueella oleva hakamainen saareke, jonka aluskasvillisuus on niittymäistä. Saarekkeessa kasvaa hyvin vanhoja koivuja ja ko-meita kuusia. Paikalla on myös kiinteä muinaisjäänös, kivikautinen asuinpaikka. Hoitotavaksi sopii laidunnus tai niitto ja raivaus.	Lumo	0,7
37	Pidisjärven eteläpää, Nivala Säännöstelyn veloitteena perustettu lintukosteikkoalue, joka on hoitamattomana umpeutunut. Pensoittuneet niityt kaipaavat kunnostusraivausta.	Muu rahoitus	5,4
38	Kotilan niityt, Nivala Kohteeseen kuuluu Alatalon mäen rinnenäityä sekä Pidisjärven tulvaniittysaaria. Kohde luokiteltiin 1990-luvun perinnemaisemaintoinnissa maakunnallisesti arvokkaaksi perinnebiotoopiksi. Laidunnus päättyi alueella 1960-luvulla, minkä jälkeen saaria on kulotettu niiden avoimena pitämiseksi. (Tikkanen ym. 1999.) Umpeutumassa oleva rinnenäity on kutistunut rakentamisen ja puutarhakasvien istuttamisen myötä. Kohteen jäljellä olevat perinnebiotooppiarvot on vielä mahdollista palauttaa. Ensijainen hoitomuoto on laidunnus.	Pb	3,8

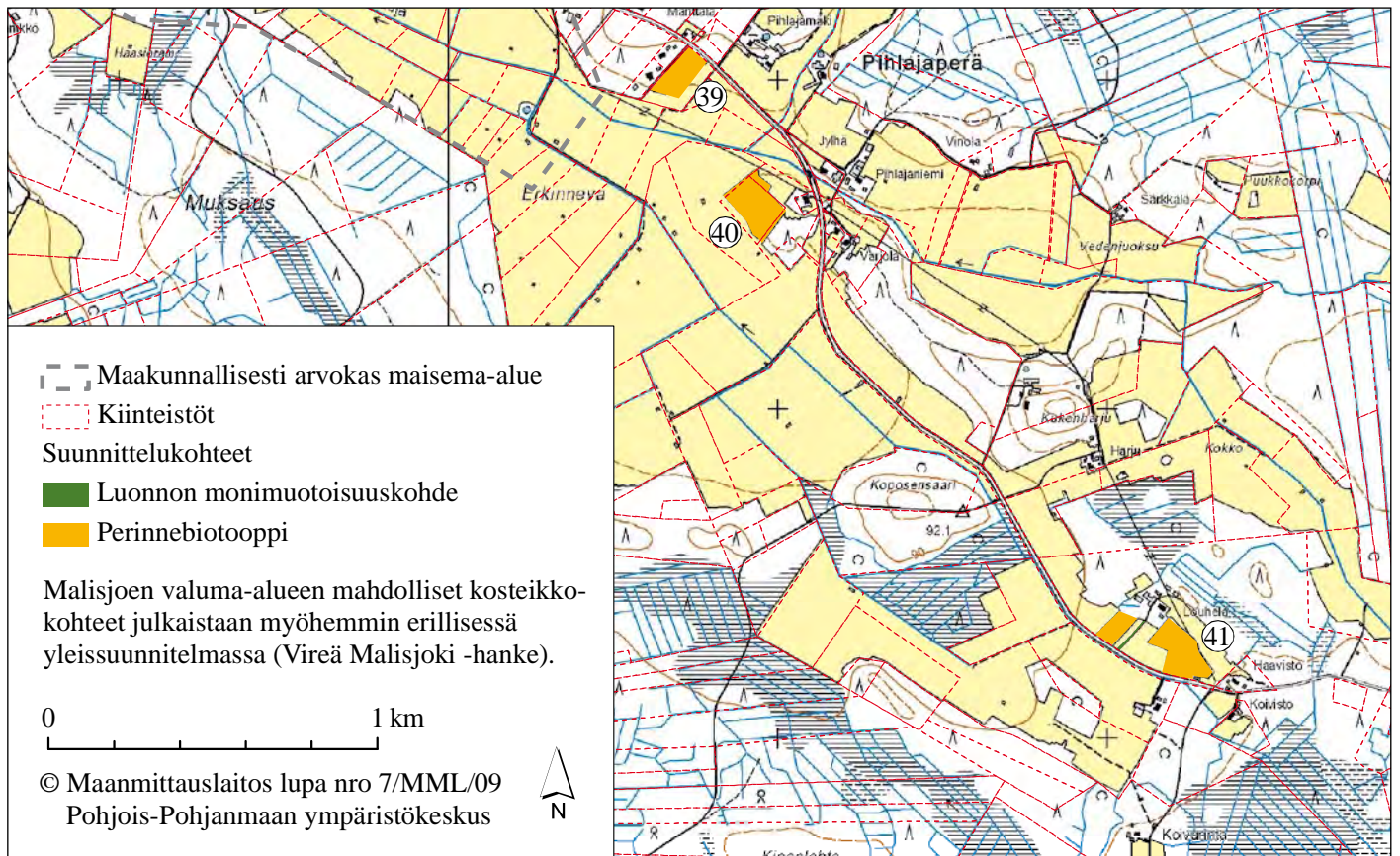
Kuva 15. Kohde 33.

Kuva 16. Kohde 34.

Kuva 17. Kohteet 35–38.

Kuva 18. Kohteet 39–41.

Taulukko 6.
Suunnittelualan esimerkkikohteet 39–42 (kuvat 18–20).

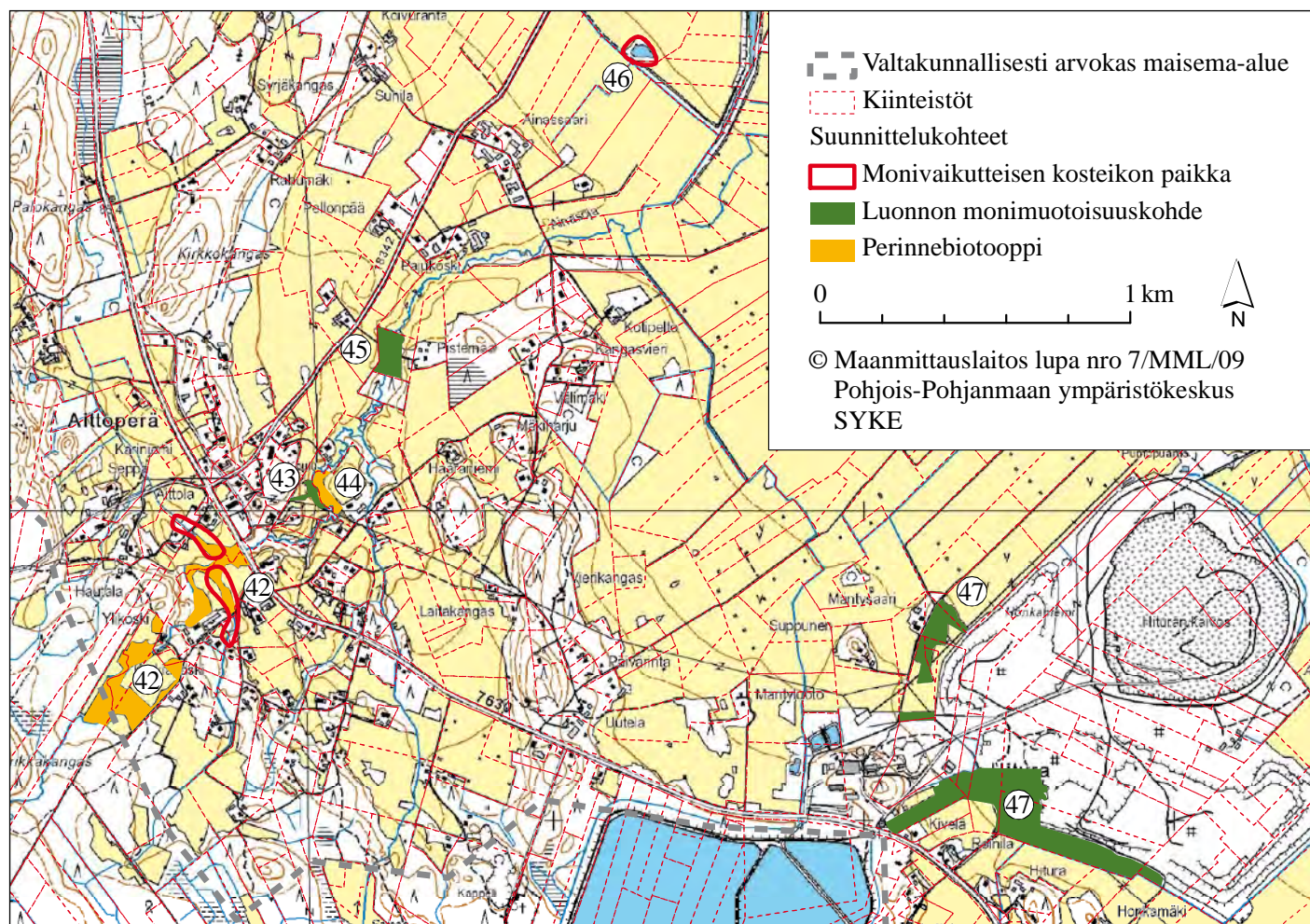
Kohde	Kuvaus	Mahdollinen erityistukimuoto	Pinta-ala (ha)
39	Ryssäys, Nivala	Pb	1,2
40	Pihlajaperän haka, Nivala	Pb	2,0
41	Louhela, Nivala	Pb	2,5
42	Ylikoski, Nivala	Pb Kosteikko	4,7

Kuva 19. Ylikosken (kohde 42) laidunnuttua rantaniittyä Ainasojaan laskevan puron varrella. Kohdetta voidaan hoitaa perinnebiotooppina, mutta se soveltuu myös monivaikutteisen kosteikon perustamispaikaksi.

Taulukko 7.
Suunnittelualueen esimerkkikohteet 43–53 (kuvat 20–22).

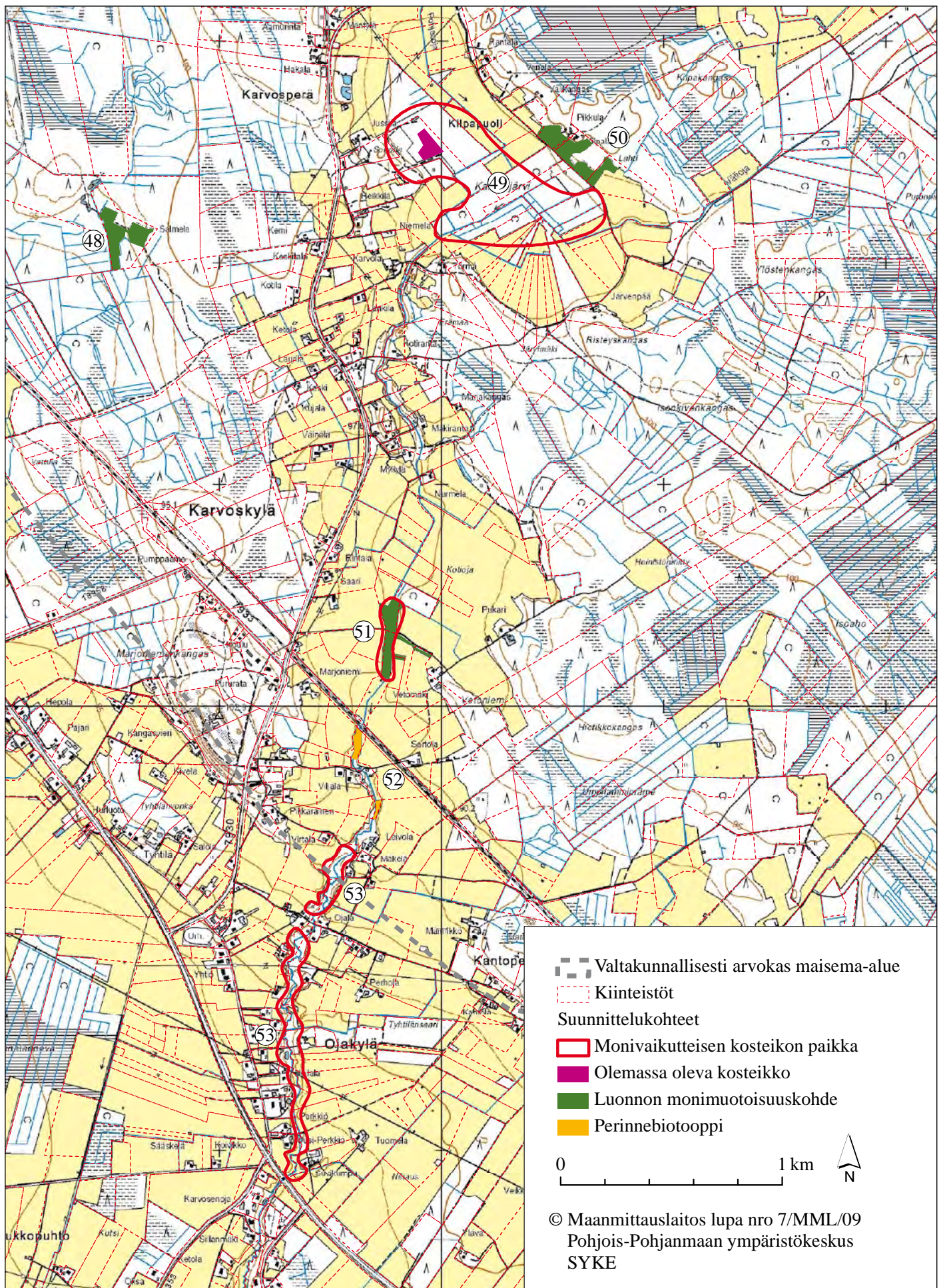
Kohde		Kuvaus	Mahdollinen erityistukimuoto	Pinta-ala (ha)
43	Aittoperän koulu, Nivala	Ainasojan koulun taakse on suunniteltu lammen perustamista. Tähän hankkeeseen ei ole mahdollista hyödyntää monivaikutteisen kosteikon investointitukea, koska laaja yläpuolinen valuma-alue ei täytä tukiehtoja. Ainasojan rannassa on mahdollisuutena myös reunavyöhykkeen hoito raivaamalla ja niittämällä. Hoitokohteeseen kannattaa liittää myös ympäröiviä peltokuvioita, mikäli ne eivät ole aktiiviviljelyssä. Rinnepelloille kehittyy nopeasti niittykasvillisuutta, kun pellot niitetään vuosittain ja niittotähteet korjataan pois. Erityistukipelloja ei muokata, uudisteta tai lannoiteta.	Lumo	0,3
44	Ainasojan rantaniitty, Nivala	Korkeakasvuinen tulvaniitty, jota on viimeisten kymmenen vuoden aikana hoidettu niittämällä ja raivaamalla.	Pb	0,5
45	Pistemaa, Nivala	Pensoittunut tulvaniitty Ainasojan varressa. Alue on helposti tulvivaa ja kesällä 2008 oja virtasi notkelmassa olevan tien ja sillan päältä. Kyseessä on todennäköisesti myös perinnebiotooppi. Kunnostusraivauksen jälkeen aluetta voidaan hoitaa esimerkiksi laiduntamalla.	Lumo	1,1
46	Ainasneva, Nivala	Mahdollinen monivaikutteisen kosteikon perustamispaikka pellon keskellä olevassa saarekkeessa.	Kosteikko	*
47	Hitura, Nivala	Hituran kaivosalueen liepeillä laiduntaa emolehmiä ja vasikoita. Laitumiin liittyy mm. entisiä jätemaa-alueita ja istutusmetsiköitä, jotka ovat laidunnuksen myötä muodostuneet varsin monimuotoisiksi. Mäntysaaren puolella olevalla laitumella on hakamaan ja metsälaitumen piirteitä. Hoitokohde muodostaa mielenkiintoisen vastakohdan kaivostoiminnan muuttamalle maisemalle. (Kuva 21.)	Lumo	10,0
48	Salmelan korpitila, Nivala	Metsän keskellä olevia vanhoja pelloja, joita on pidetty avoimina raivaamalla ja niittämällä.	Lumo	2,1
49	Karvosjärvi, Nivala	Karvosjärvi on kuivattu entisen järven paikka Karvosperällä peltujen keskellä. Alueella on eriasteisesti pensoittuneita ja metsittyneitä alueita ja entisiä pelloja, joista osa on metsitetty. Halmetojan lohkolle on syntynyt maanoton seurauksena kosteikkoalue, joka koostuu muutamasta sorsalammikosta. Viereisiä pelloja laidunnetaan emolehmillä. Karvosjärvelle luoteesta tulevan Pohjasojan valuma-alue täyttää monivaikutteisen kosteikon tukiehdot peltoprosentin osalta, mutta laajemmalla alueella vesiään keräävän Väliojan valuma-alueella peltujen osuus saattaa jäädä alle 20 prosentin. Karvosjärven aluetta kannattaa kuitenkin tarkastella laajempaan kokonaisuuteen, mikäli kosteikon perustamista aletaan suunnitella tarkemmin. Reuna-alueiden suositeltavin hoitotapa on laidunnus pienellä eläinmäärällä. Jos Karvosjärven alueelle perustetaan mahdollisimman suuri kosteikko, on mahdollista että tukiehdossa vaadittu kosteikon vähimmäispinta-ala saadaan täyttymään myös alempana Kilpanevanpuron valuma-alueella (kohde 53).	Kosteikko	*
50	Kilpala, Nivala	Vanhoja pelloja ja niihin liittyviä niittymäisiä ja harvapuustoisia reunavyöhykkeitä Kilparannantien varressa. Aluskasvillisuus on korkeita heiniä ja ruohoja. Osa alueesta on pajuttumassa. Hoidoksi ehdotetaan laidunnusta ja raivausta.	Lumo	2,9
51	Pukari, Nivala	Mahdollinen maisemalaidunnus- tai raivauskohde Kilpanevanpuron ja Pukarin tien varressa. Myös monivaikutteisen kosteikon perustaminen on mahdollista osana Kilpanevanpuron (kohde 53) kosteikkoketjua.	Lumo Kosteikko	2,1
52	Viljala, Nivala	Kilpanevanpuron tulvaniittyjä laidunnettiin Viljalassa nuorkarjalla vuoteen 2002 asti. Kasvillisuudessa vallalla ovat korkeat ruohot, kuten mesiangervo ja metsäkurjenpolvi. Luonnonniittyä uhkaa lupiin levittäytyminen alueelle. Kohteen ensisijainen hoitomuoto on laidunnuksen uudelleen aloittaminen. Vaikka tilalla ei enää pidetä karjaa, saattaa lähistöltä löytyä sopivia eläimiä.	Pb	0,6
53	Kilpanevanpuro, Nivala	Ojakylän kohdalla Kilpanevanpuron uoma on leveä ja rantatörmillä on monin paikoin perinnebiotooppeja, vanhoja laidunmaita. Perustettavan monivaikutteisen kosteikon pinta-ala on oltava vähintään puoli prosenttia yläpuolisesta valuma-alueesta, joten kosteikon perustaminen pääuomaan lienee mahdollista ainoastaan ketjuttamalla kosteikkopinta-ala yläpuolisen Karvosjärven (kohde 49) kanssa. Mahdollisen toteutus suunnittelun yhteydessä lähempi kosteikkotarkastelu kannattaa ulottaa Ojakylän kohdalta hautausmaalle asti. Koska Kilpanevanpuron valuma-alue on hyvin laaja, hankkeeseen kannattaa liittää uoman muotoiluja myös pienempien pelloilta laskevien kanavien varsilla. Vaihtoehtoisesti entisiä törmäniittyjä voidaan kunnostaa uudelleen laidunkäyttöön perinnebiotoopin hoitokohteiksi. Laidunnus on myös kosteikon reuna-alueiden mahdollinen hoitotapa.	Kosteikko Pb Lumo	*

Kuva 20. Kohteet 42–47.

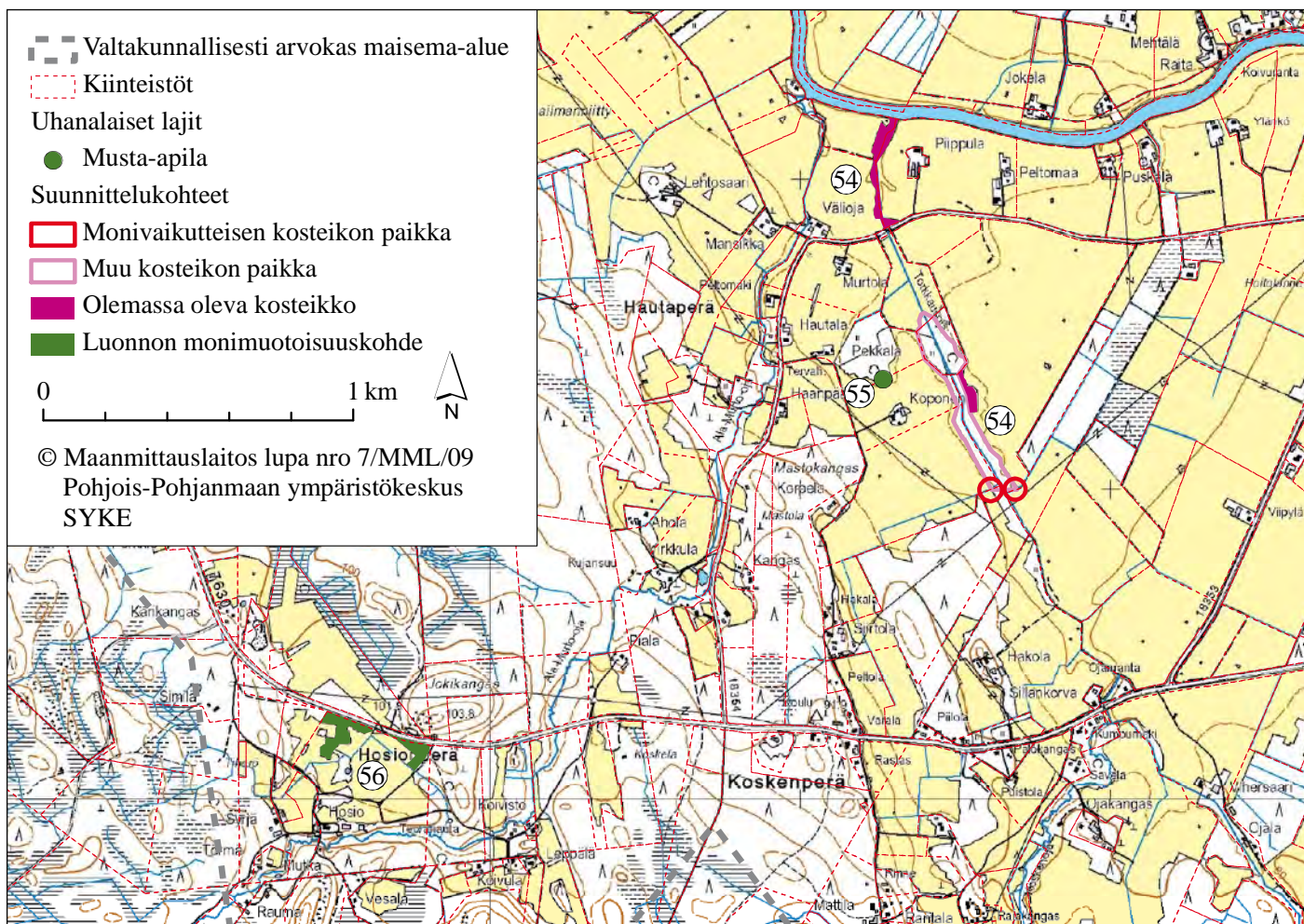
Kuva 21. Laidunnuksen muovaamaa kaivosmaisemaa Hitturankangasella (kohde 47).

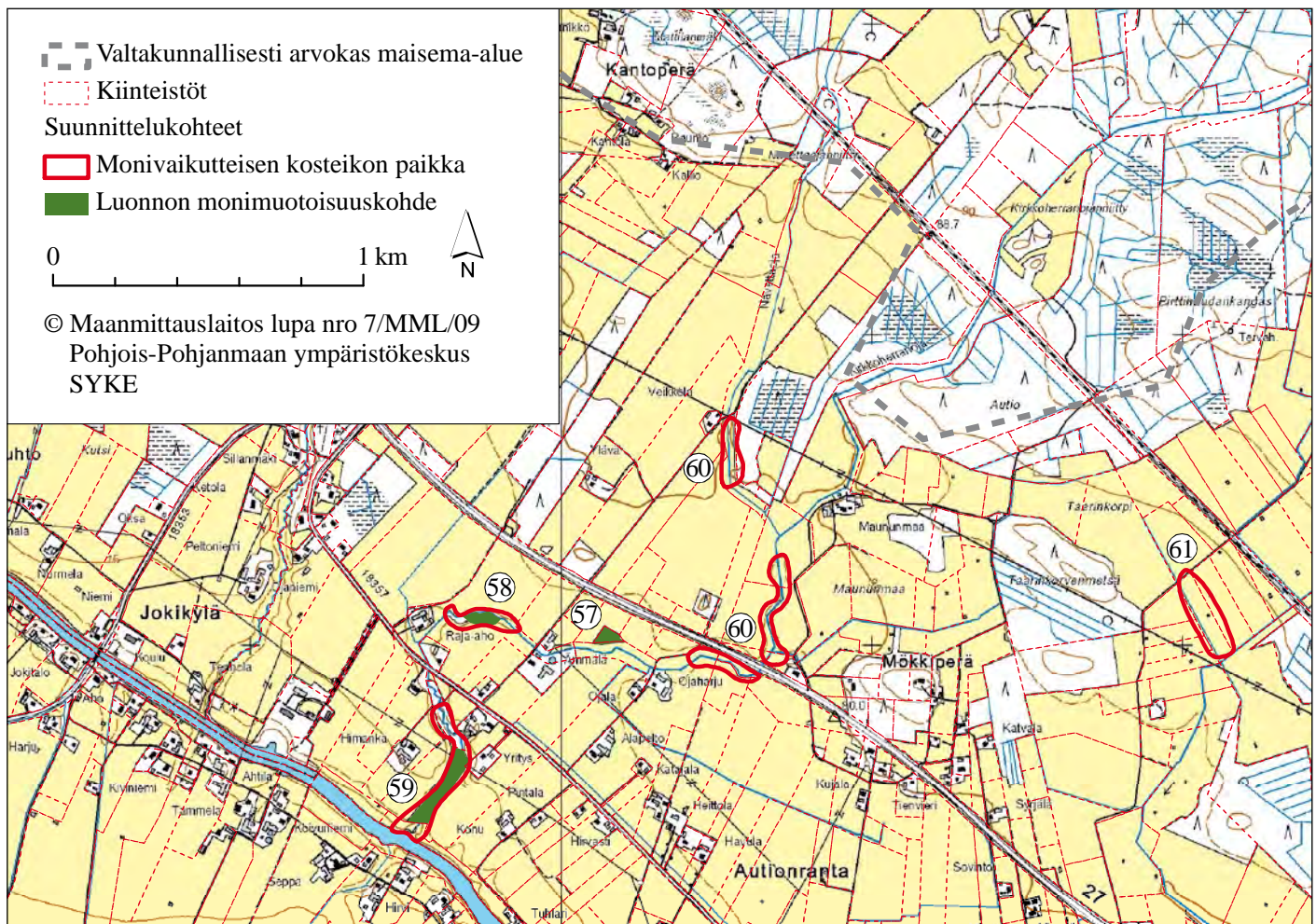
Kuva 22. Kohteet 48–53.

Taulukko 8.
Suunnittelualan esimerkkikohteet 54–59 (kuvat 23–24).

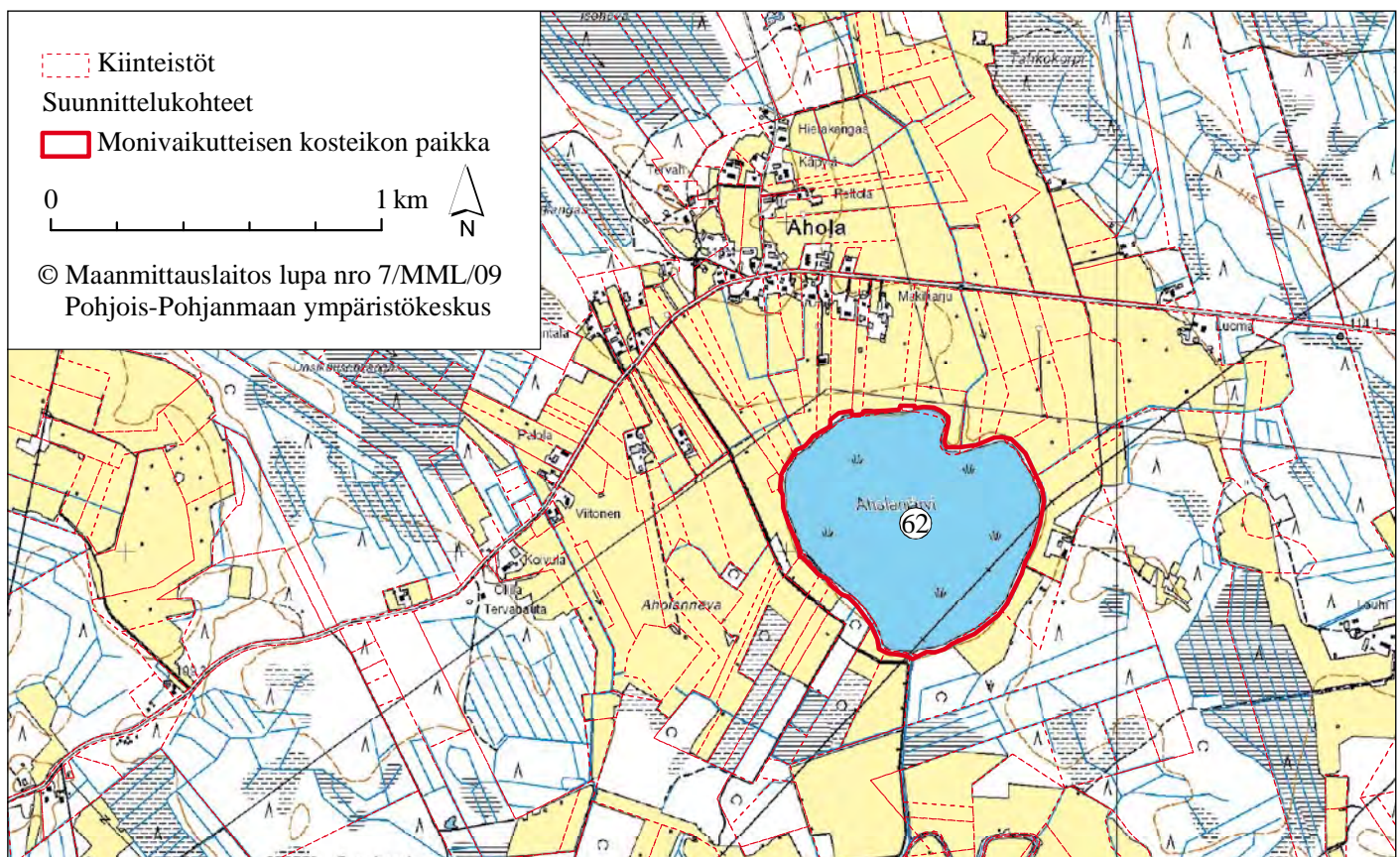
Kohde	Kuvaus	Mahdollinen erityistukimuoto	Pinta-ala (ha)
54	Torkkausoja, Nivala, Haapajärvi	Kosteikko	
55	Pekkala, Nivala	Lumo	*
56	Hosion metsälaidun, Nivala	Lumo	1,5
57	Autionrannan saareke, Nivala	Lumo	0,3
58	Raja-aho, Haapajärvi	Lumo Kosteikko	0,4
59	Kirkkoherran- ojan suu, Haapajärvi	Lumo	0,8

Kuva 23. Kohteet 54–56.

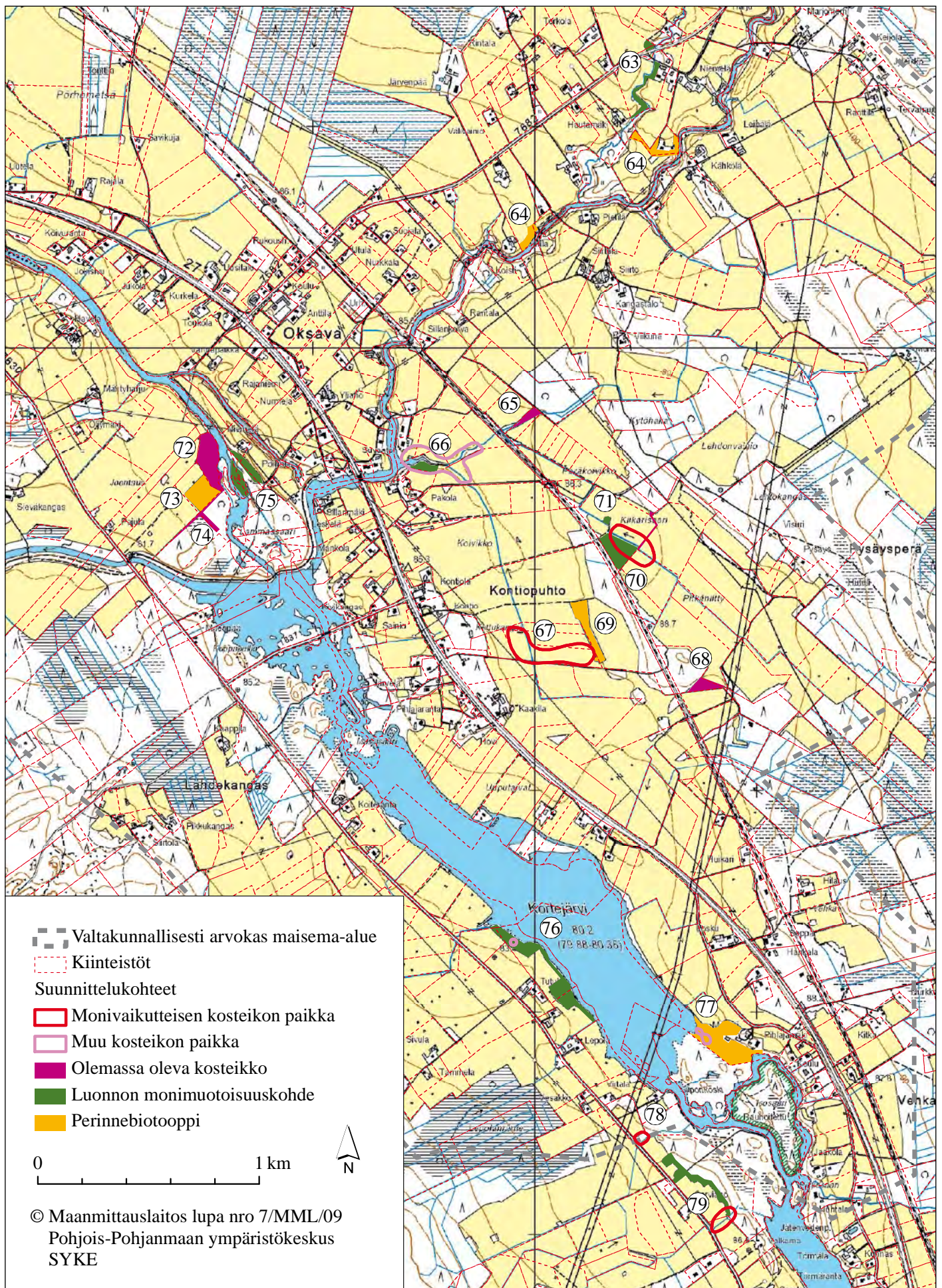
Kuva 24. Kohteet 57–61.

Kuva 25. Kohde 62.

Taulukko 9.
Suunnittelualan esimerkkikohteet 60–72 (kuvat 24–27).

Kohde	Kuvaus	Mahdollinen erityistukimuoto	Pinta-ala (ha)
60	Kirkkoherranoja, Haapajärvi	Kosteikko	*
61	Iso-oja, Haapajärvi	Kosteikko	*
62	Aholanjärvi, Haapajärvi	Kosteikko	*
63	Murisojan ranta, Haapajärvi	Lumo	0,9
64	Settijoan ranta, Haapajärvi	Lumo	1,7
65	Siko-oja, Haapajärvi	Lumo	0,3
66	Koivikonkanavan suu, Haapajärvi	Lumo	0,4
67	Kontiopuhto, Haapajärvi	Kosteikko	*
68	Nälkänen, Haapajärvi	Lumo	0,5
69	Välikoivikko, Haapajärvi	Pb	1,2
70	Pitkäniitty, Haapajärvi	Lumo Kosteikko	1,6
71	Kiikarisaari, Haapajärvi	Lumo	0,1
72	Lintupajukko, Haapajärvi	Lumo	1,9

Kuva 26. Kohteet 63–79.

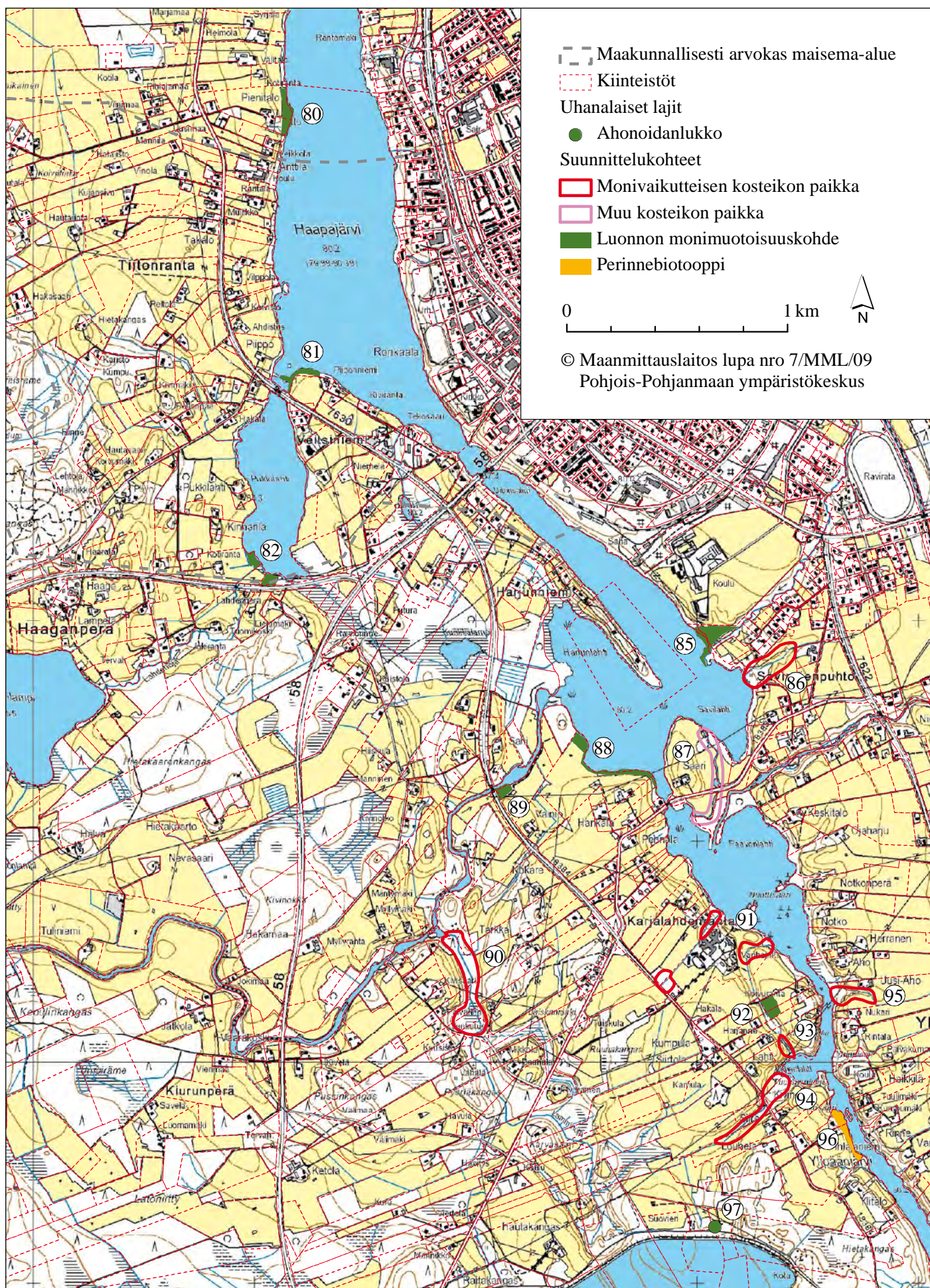
Kuva 27. Heinäkuussa 2008 runsaiden sateiden nostama tulva vei mukanaan kuutioittain helposti syöpyvää maaperää Kirkkoherranojan (kohde 60) varresta. Uoman varren lakoontuneesta kasvillisuudesta näkee, kuinka korkealla vesi kävi tulvahuipun aikana. Perustettavilla kosteikoilla on mahdollista hidastaa virtausnopeuksia ja tasata uomassa kulkevia vesimääriä.

Taulukko 10.
Suunnittelualueen esimerkkikohteet 73–79 (kuva 26).

Kohde	Kuvaus	Mahdollinen erityistukimuoto	Pinta-ala (ha)
73	Pikkumurron niitty, Haapajärvi	Pb	1,3
74	Joentaus, Haapajärvi	Lumo	0,4
75	Myllyranta, Haapajärvi	Lumo	1,0
76	Tutula, Haapajärvi	Lumo	2,2
77	Siiponkosken haka, Haapajärvi	Pb	3,2
78	Siiponkosken länsipuoli, Haapajärvi	Kosteikko	*
79	Sorviaho, Haapajärvi	Lumo Kosteikko	1,2

Taulukko II.
Suunnittelualueen esimerkkikohteet 80–97 (kuva 28).

Kohde		Kuvaus	Mahdollinen erityistukimuoto	Pinta-ala (ha)
80	Tiitonranta, Haapajärvi	Raivaamalla hoidettua Haapajärven länsirantaa.	Lumo	0,7
81	Veitsiniemen ranta, Haapajärvi	Maisemallisesti keskeinen Haapajärven rannan raivauskohde sillan kohdalla Tiitonrannantien varressa.	Lumo	0,4
82	Pukkilahden ranta, Haapajärvi	Niitettyä ja raivattua Pukkilahden eteläpään rantaniittyä.	Lumo	0,5
83	Paassilta, Haapajärvi	Reisjärven rajalla Kalajanjokeen laskevan Niiniojan varressa olisi vesiensuojelullista tarvetta kosteikon perustamiselle. Monivaikutteisen kosteikon perustaminen ei kuitenkaan ole mahdollista, koska yläpuolinen valuma-alue on liian laaja, eikä täytä tukiehtoja peltoprosentin osalta. Kosteikon perustamiseen tulisi etsiä muuta rahoitusta.	Muu rahoitus	*
84	Korpioja, Haapajärvi	Korpiojantien varressa oleva mahdollinen monivaikutteisen kosteikon perustamispaikka.	Kosteikko	*
85	Tujunojan suu, Haapajärvi	Korkeakasvuinen rantaniitty Tujunojan suulla Haapajärven maatalousoppilaitoksen vieressä. Alueella kasvaa muutamia puita, mutta yleisilme on avoin. Rannassa on raivattu pajukkoa. Alue soveltuisi laitumeksi.	Lumo	1,1
86	Savimäenpuhto, Haapajärvi	Monivaikutteisen kosteikon perustamiseen soveltuva notko, joka on hyväksyttyssä asemakaavassa merkitty puistoksi. Rantaan on tulossa venevalkama ja ympärille lisää asutusta.	Kosteikko	*
87	Saari, Haapajärvi	Haapajärven Savilahden ja Paavonlahden välissä oleva Saaren alue on maisemallisesti komealla paikalla. Saaren läpi virtaavan uoman varrella on helposti tulvivia luontaisia kosteikkoalueita. Tulvaherkkyden ja läpivirtauksen vuoksi alue ei sovellu monivaikutteisen kosteikon perustamiseen. Rinnepeltojen ja vesistön välisiä reunavyöhykkeitä voidaan hoitaa maisemaraivauksin. Kohteen lähiympäristössä on myös laiduntamalla syntyneitä perinnebiotooppeja.	Lumo Pb	*
88	Savilahden ranta, Haapajärvi	Raivaamalla hoidettu pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke.	Lumo	0,7
89	Sahi, Haapajärvi	Puustoinen raivauskohde sillan korvassa Karjalahdentien varressa.	Lumo	0,3
90	Lamminoja, Haapajärvi	Kalajanjokeen laskevan Lamminojan suulla on mahdollinen monivaikutteisen kosteikon perustamispaikka. Purolaakso on huomattavan leveä nykyiseen vesimäärään verrattuna, koska valuma-alue katkeaa Hautaperän tekoaltaaseen.	Kosteikko	*
91	Karjalahdenranta, Haapajärvi	Mahdollisia monivaikutteisen kosteikon perustamispaikkoja Mustolanperäntien varressa ja Karjalahden palvelukeskuksen vieressä. Kumpuilevalla peltoalueella otollinen kosteikon paikka on luontaisessa painanteessa.	Kosteikko	*
92	Koivuranta, Haapajärvi	Metsäsaareke ja niittymäistä rinnepeltoa, johon liittyy puustoinen kosteikkoalue. Kohdetta voidaan hoitaa laiduntamalla omana lohkonaan. Mikäli sopivia eläimiä ei ole saatavilla, voidaan puustoisia alueita raivata ja peltoa niittää koneellisesti. Tavoitteena on kasvillisuuden kehittyminen niittymäiseksi.	Lumo	0,7
93	Kallionotko, Haapajärvi	Mahdollinen monivaikutteisen kosteikon perustamispaikka Lohenlahteen laskevassa uomassa metsitettyjen peltokumpareiden välissä.	Kosteikko	*
94	Lohenlahti, Haapajärvi	Mahdollinen monivaikutteisen kosteikon perustamispaikka molemmin puolin Mustonlanperäntietä Lohenlahteen Kivinokalta laskevassa ojassa. Lohenlahden rannassa on kaivamalla muotoiltua kosteikko.	Kosteikko	*
95	Uusi-Aho, Haapajärvi	Uusi-Ahon notkossa laidunsi lehtiä viimeksi vajaat 20 vuotta sitten. Korkeakasvuisen louhikkoisen niityn reunoilla on monimuotoisuuden kannalta arvokasta vanhaa lehtipuuhaakaa. Kohteen hoidossa vaihtoehtoina ovat monivaikutteisen kosteikon perustaminen tai pellon ulkopuolisella alueella perinnebiotoopin hoito laiduntamalla. Myös naapuritilan rannassa on vanhaa laidunmaata.	Kosteikko Pb	*
96	Pihlajaniemen rantahaka, Haapajärvi	Vanha perinteinen nuorkarjan laidun Ylipäänjärven rannalla. Tilakeskuksen kohdalla rinne on jyrkkä ja puustoinen. Laitumen eteläpäässä törmä on loivempi ja avoin. Kohde näkyy Ylipään koulun kohdalla olevalle Lemmensillalle.	Pb	0,3
97	Suovieri, Haapajärvi	Alueellisesti uhanalaisen kasvilajin, ahonoidanlukan kasvupaikka. Niitetty varastoalueena toimiva noin 20 x 40 metrin laajuinen ketomainen kenttä Hautakankaantien varressa. Uhkana esiintymän säilymiselle saattaa olla varastoalueen kuluminen. Säännöllinen niitto edistää elinympäristön säilymistä.	Lumo	0,1

Kuva 28. Kohteet 80–97.

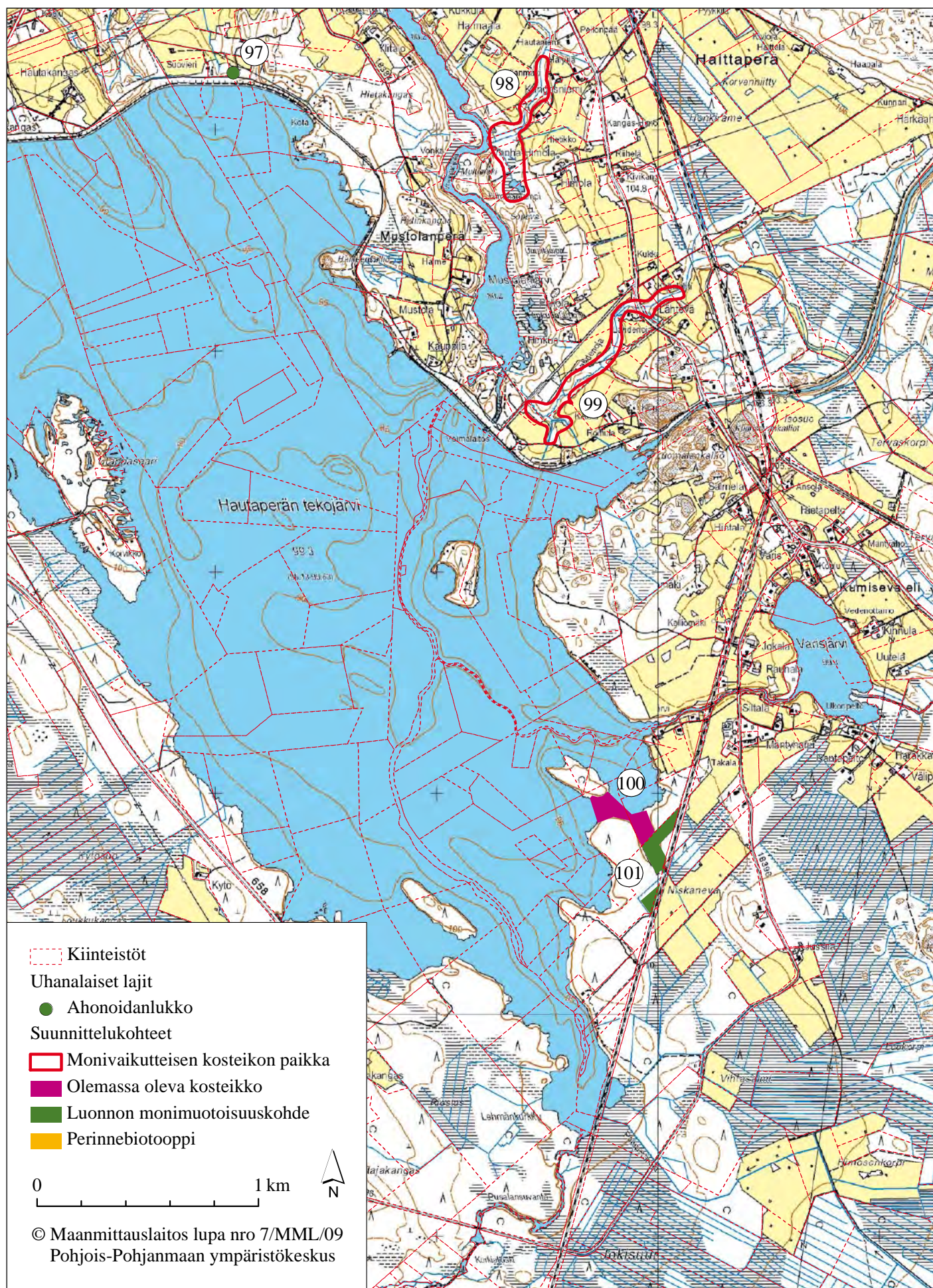

Kuva 29. Nälkäsen riistakosteikko Oksavan Kontiopuhdolla (kohde 68).

Taulukko 12.

Suunnittelualueen esimerkkikohteet 98–101 (kuva 30).

Kohde		Kuvaus	Mahdollinen erityistukimuoto	Pinta-ala (ha)
98	Sillanmäen notko, Haapajärvi	Sillanmäen notkoa on mahdollista hyödyntää monivaikutteisen kosteikon perustamiseen. Alueella on vanhoja laidunmaita ja osa alueesta oli hevoslaitumena myös kesällä 2008. Perinnebiotooppiarvojen vuoksi laidunnus on varteenotettava vaihtoehto kosteikon reuna-alueiden hoidossa. Tarkemman toteutussuunnittelun yhteydessä voidaan pohtia edellytyksiä yhdistää kosteikko Himolanlampeen. Jokiranta on kuitenkin alavaa tulva-aluetta, joten tämä edellyttäisi pengertä. Ensisijainen kosteikon paikka onkin ylempänä.	Kosteikko Pb	*
99	Lahdenoja, Haapajärvi	Honkaniementien ja Kumisevantien varressa on sopiva monivaikutteisen kosteikon perustamispaikka leveässä Lahdenojan uomassa. Ojan valuma-alue on pienentynyt täyttökanavan myötä.	Kosteikko	*
100	Niskaneva, Haapajärvi	Hautaperän tekojärvelle 1990-luvun puolivälissä perustettu lintukosteikko. Penkereiden avulla vedenkorkeus pysyy kosteikossa tasaisena säännöstelystä riippumatta.	Muu rahoitus	2,5
101	Niskanevanlahti, Haapajärvi	Junaradan varressa olevia lampailla laidunnettuja entisiä peltoja, joihin liittyy myös hakamaisia aloja.	Lumo	2,3

Kuva 30. Kohteet 98–101.

6 Suunnittelualueen linnusto

Maatalousalueiden merkitys linnustolle voidaan erotella pesimälinnuston ja muutonaikaisen sekä alueella ruokailevan linnuston mukaan. Suunnittelualueen pesimälinnuston suojelullisesti arvokkaimpiin lajeihin kuuluvat peltosirkku, ruiskäärä ja tuulihaukka. Hyvin monet suunnittelualueen reunoilla ja metsiköissä pesivät lajit käyttävät peltoympäristöä ruokailualueenaan, mm. sinisuo-haukka, ampuhaukka ja nuolihaukka. Jokivarren pihapiirien, metsikköjen ja pensaikkojen pesivään varpuslintulajistoon kuuluvat mm. tilitatti, viita-kerttunen, satakieli, käenpiika ja kottarainen.

Suunnittelualueen suuremmista järvistä Pidis-järvi on alueellisesti merkittävä vesi- ja rantalin-nuston esiintymispaikka. Aivan alueen reunaan rajautuva Hituran allasalue on maakunnallisesti tärkeä muuttolintujen levähdyspaikka. Maatalo-usalueille perustettavat monivaikutteiset kosteikot voivat olla linnustollisesti paikallisesti merkittäviä, varsinkin muuten vesistöiltään niukoilla alueilla. Esimerkiksi erääseen Etelä-Suomessa perustettuun 0,6 hehtaarin kokoiseen kosteikkoon saapui perus-tamisen jälkeen pesimälajeiksi vesilinnuista tavi, telkkä ja sinisorsa. Näiden lisäksi muutonaikaisina levähtäjinä ja pesimäaikaisina ruokavieraina tavat-tiin yhteensä 19 lajia. (Puustinen ym. 2001.)

Kalajokilaakson vesilinnuston yleisimmät pesi-mälajit ovat telkkä, tavi ja sinisorsa. Suunnittelu-

alueelta on ilmoitettu pesimäaikana lintuatlaskar-toituksessa myös jouhisorsa, heinätavi, haapana, lapasorsa ja isokoskelo, joista varmasti pesivinä jouhisorsa ja heinätavi. Nämä jo paikalliseen lin-nustoon kuuluvat lajit voivat asettua myös keino-tekoisille kosteikoille. Tarkemmin lajiston asettu-minen riippuu kosteikon laajuudesta, siellä vallit-sevasta kasvillisuudesta ja perustamisen jälkeen kuluneesta ajasta.

6.1

Uhanalaisuusluokittelu ja luonnonsuojelulainsäädäntö

EU:n lainsäädännössä lintu- ja luontodirektiiveillä pyritään turvaamaan luonnon monimuotoisuutta ja pitämään lajien kannat elinvoimaisina. Direktiivit on Suomessa pantu täytäntöön luonnonsuojelulailla ja -asetuksella. Luonnonsuojelulain nojalla voidaan mm. määritellä laji uhanalaiseksi, rauhoitetuksi tai erityisesti suojeltavaksi. Lintudirektiivillä on suojeltu kaikki Euroopan luonnonvaraiset lintulajit. Pesimä- aikana kaikki lintulajit, myös Suomen metsästyslain alaiset lintulajit, ovat rauhoitettuja. Lintudirektiivin liitteeseen I on koottu lintulajit, joiden säilyminen Euroopassa vaatii erityisiä suojelutoimia. (Rassi ym. 2001; Luonnonsuojelulaki 1096/1996; Luonnonsuo-

Taulukko 13.

Uhanalaisuustarkastelun uhanalaisuusluokat (Rassi ym. 2001).

Lyhenne	Englanninkielinen nimi	Suomenkielinen nimi
RE	Regionally extinct	Alueellisesti hävinneet
CR	Critically endangered	Äärimmäisen uhanalaiset
EN	Endangered	Erittäin uhanalaiset
VU	Vulnerable	Vaarantuneet
NT	Near threatened	Silmälläpidettävät
LC	Least concern	Elinvoimaiset
DD	Data deficient	Puutteellisesti tunnetut
NE	Not evaluated	Arvioimatta jätetyt
RT	Regionally threatened	Alueellisesti uhanalaiset

jeluasetus 160/1997; Neuvoston direktiivi 79/409/EY; Neuvoston direktiivi 97/62/EY.)

Nykyinen eliölajien uhanalaisuusluokittelu valmistui vuonna 2001. Uhanalaisuutta arvioitaessa on kiinnitetty huomiota mm. lajin kantojen kehitykseen viimeisten 20 vuoden aikana. Vanha uhanalaisuustarkastelu oli vuodelta 1992. Uhanalaisuustarkastelun uhanalaisuusluokat on esitetty taulukossa 13. Valtakunnallisesti uhanalaisiksi lajeiksi sanotaan luokkiin VU, EN ja CR sijoitettuja lajeja, jotka ovat vaarassa hävitä koko maasta. Ne ovat uhanalaisia jokaisella kasvillisuusvyöhykkeellä. NT-lajit ovat silmällä pidettäviä ja niiden kantojen kehitystä Suomessa on syytä seurata – tulevaisuudessa saattaa olla tarpeen siirtää laji uhanalaisten lajien luokkaan, elleivät sen kannat vakiinnu. Silmälläpidettävillä lajeilla on elinvoimaisia kantoja joillakin kasvillisuusvyöhykkeillä. LC-lajit ovat elinvoimaisia, eivätkä siis ole lähitulevaisuudessa vaarassa muuttua uhanalaisiksi. Alueellisesti uhanalainen laji voi olla koko maan mittakaavassa elinvoimainen, mutta sen olemassaolo on uhattuna jollakin vyöhykkeellä. Suunnittelualue kuuluu alueellisessa uhanalaisuustarkastelussa keskiborealiselle Pohjanmaan metsäkasvillisuusvyöhykkeelle (3a). (Rassi ym. 2001; Suomen ympäristökeskus 2001.)

6.2

Suojelullisesti arvokkaat lintulajit

Kalajokilaakson maatalousympäristössä esiintyy useita kymmeniä maatalousympäristölle ominaisia lintulajeja, joista noin 50 on uhanalaisia, silmälläpidettäviä tai lintudirektiivin liitteen I lajeja. Jokilaakson linnustoon kuuluvia säännöllisesti esiintyviä lintudirektiivin liitteen I lajeja on 30 ja uhanalaisluettelon lajeja 28 kappaletta. 13 laji kuuluu molempiin luokituksiin. Uhanalaisluettelon lajeista 19 on niin sanottuja silmälläpidettäviä lajeja, jotka eivät ole varsinaisesti uhanalaisia, vaan saattavat tulla sellaisiksi tulevaisuudessa. Satunnaisia pesimä- tai muuttoaikaan tavattuja lajeja ovat viiriäinen ja mustapyrstökuiri.

Taulukossa 14 on esitetty suunnittelualueella esiintyvät uhanalaiset ja lintudirektiivin liitteessä I mainitut lajit. Kappaleissa 6.2.1 ja 6.2.2 on käsitelty esiintymistietoja lajeittain. Lintutietoja on saatu erityisesti Seppo Pudakselta, Timo Lahdelta, Harri Hongellilta, Jukka Österbergiltä ja Pekka Ruuskal-

ta, joille kaikille suuret kiitokset. Myös käynnissä olevan Suomen kolmannen lintuatlaksen vuosien 2006–2008 ruututiedoista on kerätty tietoja pesimälinnustosta.

6.2.1

Lintudirektiivin liitteen I lajit

Suunnittelualueella pesii säännöllisesti 12 lintudirektiivin liitteen I laji, jotka voivat esiintyä myös läpimuuttajina. Säännöllisiä muuttajia ja ruokavieraista on 18 laji. Näistä direktiivilajeista 13 laji kuuluu myös uhanalaisluettelon mukaisiin lajeihin. Seuraavassa on luonnehdittu tarkemmin lajien esiintymistä alueella. Mahdolliset uhanalaisluokat (taulukko 13) on merkitty lajinimen perään.

Laulujoutsen

Säännöllinen ja melko runsaslukuinen läpimuuttaja ja levähtäjä jokivarressa ja peltoalueilla keväisin ja syksyisin. Kevään maksimisummat pelloilla ovat olleet muutaman kymmenen yksilön ja syksyllä 150 yksilön luokkaa. Laji on tavattu myös pesivänä ainakin Ylivieskan ja Nivalan raja-alueella.

Mustakurkku-uikku

Säännöllinen hyvin harvalukuinen pesimälaji savi-kuopissa olevissa lammissa Nivalan ja Ylivieskan rajalla ja Ylivieskan Raudaskylässä.

Uivelo

Säännöllinen ja hyvin harvalukuinen kevätkuutovieras.

Kalasääski (NT)

Säännöllinen ja harvalukuinen keväinen läpimuuttaja ja ruokailuvieras.

Maakotka (VU)

Säännöllinen ja hyvin harvalukuinen läpimuuttaja keväällä ja syksyllä peltoalueilla.

Merikotka (VU)

Säännöllinen ja hyvin harvalukuinen läpimuuttaja keväisin ja syksyisin. Suomen pesimäkanta on kasvanut viime vuosikymmeninä.

Ruskosuohaukka (NT)

Säännöllinen ja hyvin harvalukuinen lähinnä kevätkuuton aikainen vierailija suunnittelualueella. Varmistettuja pesintöjä ei ole vielä havaittu.

Sinisuohtaukka (NT)

Säännöllinen ja melko runsas läpimuuttaja sekä ruokavieras, joka pesii alueen ulkopuolella. Ympäröivän alueen pesimäkanta vaihtelee paljon vuosittain vallitsevan myyräkannan mukaan.

Ampuhaukka (VU)

Säännöllinen ja melko runsas keväinen ja syksyinen läpimuuttaja sekä hyvin harvalukuinen pesimälaji.

Mehiläishaukka (NT)

Säännöllinen ja hyvin harvalukuinen keväinen läpimuuttaja ja ruokavieras sekä mahdollinen pesimälaji.

Teeri (NT)

Säännöllinen talvivieras ja säännöllinen harvalukuinen pesimälaji alueen metsissä.

Metso (NT)

Säännöllinen ja hyvin harvalukuinen pesimälaji ja talviaikainen vieras alueen metsissä.

Pyy

Säännöllinen ja harvalukuinen pesimälaji alueen havupuuvaltaisissa pellonreunametsissä.

Ruisräikkä (NT)

Säännöllinen ja harvalukuinen pesimälaji. Reviirin määrä on parhaimpina esiintymisvuosina useiden kymmenien yksilöiden luokkaa.

Kurki

Säännöllinen ja runsaslukuinen läpimuuttaja keväisin ja syksyisin sekä hyvin harvalukuinen pesimälaji. Keväiset muuttavien tai paikallisten lintujen maksimipäiväsummat ovat olleet muutamia kymmeniä tai toistasataa yksilöä ja syksyiset vastaavat useita satoja tai jopa toistatuhatta yksilöä.

Kapustarinta

Säännöllinen ja runsas muuttovieras keväällä ja harvalukuisempi syksyllä sekä hyvin harvalukuinen pesimälaji peltoalueilla. Suurimmat keväiset peltoparvet ovat olleet satojen yksilöiden suuruisia.

Liro

Säännöllinen ja harvalukuinen keväinen ja syksyinen läpimuuttaja sekä todennäköinen harvalukuinen pesimälaji.

Suokukko (NT)

Säännöllinen ja runsas kevätmuuttovieras, syysaikaa hieman harvalukuisempi sekä hyvin harvalukuinen pesimälaji pelloilla. Kevätparvien koonousee jopa 1 000–2 000 yksilöön.

Vesipääsky

Säännöllinen ja hyvin harvalukuinen kevät- ja syysmuuttovieras.

Pikkulokki

Säännöllinen ja harvalukuinen läpimuuttaja keväisin sekä hyvin harvalukuinen pesimälaji.

Kalatiira

Säännöllinen ja harvalukuinen pesijä ja keväinen läpimuuttaja.

Lapinttiira

Säännöllinen ja hyvin harvalukuinen keväinen läpimuuttaja.

Hiiripöllö

Säännöllinen ja hyvin harvalukuinen syksyinen ja talviaikainen vieras peltoalueilla. Esiintyminen riippuu syysvaelluksen voimakkuudesta ja paikallisesta myyrätilanteesta.

Helmipöllö

Todennäköisesti säännöllinen ja hyvin harvalukuinen suunnittelualueen pesimälaji, jonka kanta vaihtelee paljon vuosittain vallitsevan myyrätilanteen mukaan.

Varpuspöllö

Säännöllinen ja harvalukuinen ruokavieras syys- ja talvisaikaan maalaistalojen pihapiireissä ja taajamissa, jonne se tulee lintulautojen tarjoaman ravinnon perässä. On myös todennäköisesti hyvin harvalukuinen pesimälaji alueen reunametsissä.

Suopöllö

Säännöllinen pesimälaji suunnittelualueen pelloilla. Pesimäkannan suuruus vaihtelee hyvin harvalukuisesta melko runsaaseen vallitsevan myyräkannan mukaan.

Huuhkaja

Säännöllinen ja hyvin harvalukuinen ruokailuvieras, joka pesii suunnittelualueita ympäröivillä metsäalueilla.

Palokärki

Säännöllinen ja hyvin harvalukuinen pesimälaji suunnittelualueen metsissä.

Sinirinta

Säännöllinen ja hyvin harvalukuinen muuttovieras keväällä ja syksyllä.

Pikkulepinkäinen (NT)

Säännöllinen ja harvalukuinen pesimälaji.

Peltosirkku (VU)

Säännöllinen ja melko runsas pesimälaji. Reviirimäärä koko alueella lieenee useita kymmeniä pareja. Peltosirkku on viime vuosikymmeninä voimakkaasti taantunut Suomessa.

6.2.2

Suomen uhanalaisluettelon mukaiset lajit

Suomen uhanalaisista ja silmälläpidettävistä lajeista pesii suunnittelualueella säännöllisesti yhteensä 17 lajia, jotka voivat lisäksi esiintyä läpimuuttajina. Säännöllisiä läpimuuttajia ja ruokavieraita on yhteensä 11 lajia. Seuraavassa on lajikohtaisesti tarkasteltu lajien esiintymistä suunnittelualueella. Lajit on ryhmitelty uhanalaisluokittain. Osa uhanalaisista lajeista on käsitelty tarkemmin jo edellisessä lintudirektiivin liitteen I lajeja käsittelevässä kappaleessa 6.2.1.

Hävinneet lajit (RE)

Viiriäinen

2000-luvulla viiriäinen on kuultu 1–2 kertaa alueella. Viiriäishavainnot ovat runsastuneet viime vuosina Suomessa.

Erittäin uhanalaiset lajit (EN)

Mustapyrstökuiri

Satunnainen muutonaikainen vieras, josta yksi havainto 22.4.2008 Nivalan Kuoppasillan alueelta. Lajin pesimäkanta on viime vuosina tasaisen hitaasti vahvistunut Liminganlahden alueella, ja osa kannasta on levinnyt pesimään Oulun seudun peltoalueille.

Vaarantuneet lajit (VU)

Selkälokki

Säännöllinen ja ajoittain melko runsas kevät- ja ke-säaikainen muutto- ja ruokavieras.

Naurulokki

Säännöllinen ja harvalukuinen pesimälaji Nivalan savikuoppien alueella sekä runsas muutonaikainen levähtäjä. Suunnittelualueen reunalla sijaitsevilla Hituran altailla pesii satoja pareja.

Käenpiika

Säännöllinen ja hyvin harvalukuinen pesimälaji alueen maalaistalojen pihapiireissä.

Tiltalti

Säännöllinen ja harvalukuinen kuusikkojen pesimälaji.

Silmälläpidettävät lajit (NT)

Metsähanhi

Säännöllinen ja melko harvalukuinen levähtäjä ja läpimuuttaja keväisin. Keväiset maksimimäärät ovat olleet muutamia kymmeniä yksilöitä.

Tuulihaukka

Säännöllinen ja melko runsas pesimälaji pelto-alueilla. Kokonaiskanta on kymmeniä pareja. Ylivieskassa ja Nivalassa tuulihaukalle on ripustettu kymmeniä pesäpönttöjä.

Nuolihaukka

Säännöllinen ja harvalukuinen keväinen läpimuuttaja ja pesimälaji.

Peltopyy

Säännöllinen ja melko runsas pesimälintu alueella. Lajista on ilmoitettu varmat pesinnät Nivalan ja Ylivieskan kolmelta atlasruudulta ja laji esiintyy myös Haapajärven puolella. Pesimäkanta on useita kymmeniä pareja. Useita havaintoja alle 10 yksilön parvista on tehty talvisin.

Käki

Säännöllinen ja melko runsas pesimälaji.

Keltavästäräkki

Säännöllinen ja melko harvalukuinen kevätmuutovieras peltoalueilla ja säännöllinen hyvin harvalukuinen pesimälaji.

Kivitasku

Säännöllinen ja harvalukuinen pesimälaji hakkuu-alueilla ja pihapiireissä.

Pensastasku

Säännöllinen ja melko runsas pesimälaji pelto-alueilla.

Isolepinkäinen

Säännöllinen ja harvalukuinen laji muuttoaikaan keväällä ja syksyllä ja myös todennäköinen pesimälaji.

Varpunen

Säännöllinen ja melko runsas pesimälaji asutuksen piirissä.

Kottarainen

Säännöllinen ja melko runsas pesimälaji alueella. Nivalan peltoalueella ja Ylivieskan Raudaskylän–Vähäkankaan alueella pesii pöntöissä kymmeniä pareja. Loppukesällä voi tavata maksimissaan muutaman sadan yksilön kokoisia poikasparvia.

Taulukko 14.

Kalajokilaakson yleissuunnittelualueella säännöllisesti esiintyvät uhanalaiset ja EU:n lintudirektiivin liitteessä I mainitut erityisiä suojelutoimenpiteitä vaativat lintulajit. Uhanalaisluokat on esitetty taulukossa 13.

Laji	Uhanalais- luokka	Lintudirektiiv- in liite I	Esiintyminen			
			Viljelyalueet	Reunavyö- hykkeet	Metsät	Vesistöt
Joutsen		X	X			X
Mustakurkku-uikku		X				X
Metsähanhi	NT		X			
Uivelo		X				X
Kalasääski		X				X
Maakotka	VU	X	X			
Merikotka	VU	X	X			X
Ruskosuohaukka	NT	X	X			X
Sinisuohaukka	NT	X	X			
Ampuhaukka	VU	X	X		X	
Tuulihaukka	NT		X		X	
Nuolihaukka	NT		X		X	
Mehiläishaukka	NT	X	X			
Teeri	NT	X	X		X	
Metso	NT	X	X			
Pyy		X		X	X	
Peltopyy	NT		X			
Ruisräikkä	NT	X	X			
Kurki		X	X	X		
Kapustarinta		X	X			
Liro		X	X			
Suokukko	NT	X	X			
Vesipääsky		X	X			X
Selkälokki	VU					X
Naurulokki	VU		X			X
Pikkulokki		X				X
Kalatiira		X				X
Lapintiira		X				X
Käki	NT			X	X	
Käenpiika	VU			X	X	
Hiiripöllö		X	X	X		
Helmipöllö		X		X	X	
Varpuspöllö		X		X	X	
Suopöllö		X	X	X		
Huuhkaja		X		X	X	
Palokärki		X		X	X	
Keltävästäräkki	NT		X			
Kivitasku	NT			X		
Pensastasku	NT		X	X		
Sinirinta		X	X	X		
Tiltalti	VU			X	X	
Isolepinkäinen	NT			X		
Pikkulepinkäinen	NT	X		X		
Varpunen	NT			X		
Kottarainen	NT		X	X		
Peltosirkku	VU	X	X	X		

LÄHTEET

- Antman, A. & Wallenius, S. 2007. Maatilan luonnon monimuotoisuuskartoitus. Maatalouden ympäristötuki. Esite. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki. 16 s.
- Anttila, S., Mahosenaho, T., Poikola, E. & Timonen, S. 2009. Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma: Rantsilan Mankila-Sipola. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen raportteja 1/2009. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, Oulu. 80 s. ISBN 978-952-11-3438-8. <http://www.ymparisto.fi/ppo> > Palvelut ja tuotteet > Julkaisut > Raportteja. [Viitattu 4.5.2009.]
- Anttila, S., Merilä, E. & Pessa, J. 2007a. Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma: Limingan lakeuden länsiosia. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen raportteja 3/2007. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, Oulu. 50 s. ISBN 978-952-11-2576-8.
- Anttila, S., Mahosenaho, T. & Timonen, S. 2007b. Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma: Oulujoen laakso. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen raportteja 1/2007. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, Oulu. 77 s. ISBN 978-952-11-2572-0.
- Anttila, S., Räisänen, J. & Timonen, S. 2008. Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma: Taivalkosken Tyrjäjärvi-Jokijärvi. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen raportteja 1/2008. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, Oulu. 62 s. ISBN 978-952-11-3091-5.
- Aulaskari, H., Koivurinta, M., Laitinen, L., Marttinen, M., Samanen, K. & Böhling, P. (toim.) 2008. Purot – elävää maaseutua. Purokunnostusopas. Työryhmä: Uudenmaan TE-keskus, Uudenmaan ympäristökeskus & Suomen ympäristökeskus. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki. 54 s.
- Haaranen, T., Partanen, H. & Tarvainen, A. 2007. Luonnon ja maiseman monimuotoisuus, perinnebiotoopit. Maatalouden ympäristötuen erityiset. Esite. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki. 20 s.
- Harjula, H. & Mahosenaho, T. 2009. Limingan maatalousalueiden monivaikutteisten kosteikkojen yleissuunnitelma. Liminganjoen ja -järven kunnostushanke. Julkaisematon käsikirjoitus. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, Oulu.
- Heikkilä, M. 2002. Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitteluopas. Suomen ympäristö 591. Ympäristöministeriö & Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki. 60 s. ISBN 952-11-1275-1.
- Huttunen, M., Huttunen, I. & Vehviläinen, B. 2008. Vesistömallin vedenlaatuosion kosteikot, 53. Kalajoen vesistöalue. Suomen ympäristökeskus. Vesistömallijärjestelmä WSFS. <http://kk625.vyh.fi> > Vedenlaatumalli > Kosteikot. [Viitattu 20.3.2009.]
- Jortikka, N. 2002. Kalajoen vesistöalueen suojavyöhykkeiden yleissuunnitelma, Haapajärvi ja Nivala. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen moniste 21. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, Oulu. 44 s.
- Karhunen, A. 2007. Maatalousalueiden monivaikutteisten kosteikkojen yleissuunnitteluopas – ohjeita suunnittelijalle. Lounais-Suomen ympäristökeskuksen raportteja 1/2007. Lounais-Suomen ympäristökeskus, Turku. 46 s. ISBN 978-952-11-2586-7.
- Kelhä, S. 2006. Varisjärven valuma-alueen peltojen suojavyöhykkeiden yleissuunnitelma, Haapajärvi. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, Oulu. 12 s.
- Koski, K. 2008. Pohjois-Pohjanmaan luonnonsuojelupiiri, Oulu. [Sähköposti 14.8.2008. Kaija Koskelta saatu tieto Matkalla maisemaan -hankkeen tuloksista.]
- Lappalainen, I. 2002. Viljelyalueiden luonto. Esite. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki. 24 s.
- Lounais-Suomen ympäristökeskus 2006. Suojavyöhykkeiden hoitokortti. Lounais-Suomen ympäristökeskus, Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus & Maa- ja metsätalousministeriö, Turku. 4 s.
- Lounais-Suomen ympäristökeskus 2007. Reunavyöhykkeiden ja metsäsaarekkeiden hoitokortti. Lounais-Suomen ympäristökeskus & Maa- ja metsätalousministeriö, Vammala. 4 s.
- Luonnonsuojeluasetus 160/1997. <http://www.finlex.fi> > Lainsäädäntö > Säädökset alkuperäisinä > 1997 > 160/1997. [Viitattu 8.4.2009.]
- Luonnonsuojelulaki 1096/1996. <http://www.finlex.fi> > Lainsäädäntö > Säädökset alkuperäisinä > 1996 > 1096/1996. [Viitattu 8.4.2009.]
- Maa- ja metsätalousministeriö & Maaseutuvirasto 2009. Lomakepalvelu. <http://lomake.mmm.fi>. [Viitattu 23.3.2009.]
- Maa- ja metsätalousministeriö 2006. Viljelytapa ja ympäristöehdot. Täydentävät ehdot. Esite. Uudistettu painos. 32 s.
- Maa- ja metsätalousministeriö 2007. Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2007–2013. 10.8.2007. <http://www.mmm.fi> > Maaseutu ja rakentaminen > Ohjelmakausi 2007–2013 > Manner-Suomen maaseutuohjelma. [Viitattu 16.1.2008.]
- Maaseutuvirasto 2009a. Hakuopas 2009. Tilatuki, maatalouden ympäristötuki, luonnonhaittakorvaus, kansalliset tuet. Maaseutuviraston julkaisuja: hakuoppaita ja ohjeita 2/2009. Maaseutuvirasto, Helsinki. 147 s. ISBN 978-952-453-451-2.
- Maaseutuvirasto 2009b. <http://www.mavi.fi> > Viljelijätuet > Hakuoppaat, ohjeet, koulutusmateriaali. [Viitattu 23.3.2009.]
- Merilä, E. 2005. Koirantakkua ja karupäitä. Luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma Hailuodon maatalousympäristölle. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen moniste 29. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, Oulu. 91 s.
- Neuvoston direktiivi 79/409/EY.
- Neuvoston direktiivi 97/62/EY.
- Nikunen, H.-M. 2007. Maatalousympäristön luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma: Reisjärven Keskikylä-Kangaskylä. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen raportteja 2/2007. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, Oulu. 36 s. ISBN 978-952-11-2574-4.
- Näreaho, T., Jormola, J., Laitinen, L. & Sarvilinna, A. 2006. Maatalousalueiden perattujen purojen luonnonmukainen kunnossapito. Suomen ympäristö 52/2006. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. 64 s. ISBN 952-11-2479-2.
- Pohjois-Pohjanmaan liitto 1997. Pohjois-Pohjanmaan arvokkaat maisema-alueet. Oulu. 152 s. ISBN 952-9860-04-8.
- Pohjois-Pohjanmaan TE-keskus 2009. <http://www.te-keskus.fi> > Pohjois-Pohjanmaa > Lomakkeet ja asiointi > Maaseutuelinkeinot. [Viitattu 23.3.2009.]
- Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus & Kainuun ympäristökeskus 2008. Ehdotus Oulujoen-lijoen vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitelmaksi vuoteen 2015. Yhteistyöllä parempaan vesienhoitoon. Oulu. 185 s.
- Priha, M. 2003a. Perinnebiotooppien hoitokortti 1 – Laidunus. Suomen ympäristökeskus & Maa- ja metsätalousministeriö. 4 s.
- Priha, M. 2003b. Perinnebiotooppien hoitokortti 2 – Niitto. Suomen ympäristökeskus & Maa- ja metsätalousministeriö. 4 s.
- Priha, M. 2003c. Perinnebiotooppien hoitokortti 3 – Peruskunnostus. Suomen ympäristökeskus & Maa- ja metsätalousministeriö. 4 s.
- Priha, M. 2003d. Perinnebiotooppien hoitokortti 6 – Tuoreet niityt ja kedot. Suomen ympäristökeskus & Maa- ja metsätalousministeriö. 4 s.
- Priha, M. (toim.) 2003e. Perinnebiotooppien hoitokortti 7 – Hakamaat ja metsälaitumet. Suomen ympäristökeskus & Maa- ja metsätalousministeriö. 4 s.
- Priha, M. (toim.) 2003f. Perinnebiotooppien hoitokortti 9 – Järven- ja joenrantaniityt, jokivarsien tulvaniityt. Suomen ympäristökeskus & Maa- ja metsätalousministeriö. 4 s.
- ProAgria Oulu 2009. <http://www.oulunmaaseutukeskus.fi> > Palvelut > Maiseman- ja luonnonhoito. [Viitattu 2.4.2009.]

- Puustinen, M. & Jormola, J. 2007. Monivaikutteisen kosteikon hoito. Maatalouden ympäristötuen erityistuet. Esite. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki. 8 s.
- Puustinen, M., Koskiahio, J., Gran, V., Jormola, J., Maijala, M., Mikkola-Roos, M., Puumala, M., Riihimäki, J., Rätty, M. & Sammalkorpi, I. 2001. Maatalouden vesiensuojelukosteikot – VESIKOT -projektin loppuraportti. Suomen ympäristö 499. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. 61 s. ISBN 952-11-0932-7.
- Rassi, P., Alanen, A., Kanerva, T. & Mannerkoski, I. (toim.) 2001. Suomen lajien uhanalaisuus 2000. Uhanalaisten lajien II seurantaryhmä. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus, Helsinki. 432 s. ISBN 951-37-3594-X.
- Salmela, A. & Eskelinen, O. 1993. Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa 3. Oulaisten–Haapaveden seutukunta, Ylivieskan seutukunta, Haapajärven–Pyhäsalmen seutukunta. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu. Julkaisu A:117. 151 s. ISBN 951-9328-55-6.
- Sarkkinen, M. & Ranta, H. 1996. Pohjois-Pohjanmaan kiinteät muinaisjäännökset. Osa 2. Nivalan–Haapajärven seutukunta, Ylivieskan seutukunta. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu. Julkaisu A:16. 194 s. ISBN 952-9860-23-4.
- Sarvilinna, A., Laitinen, L., Järvenpää, L. & Jormola, J. 2008. Purojen hoito maatalousalueilla. Luonnonmukainen peruskuivatus. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. Esite. 12 s.
- Suomen ympäristökeskus 2001. www.ymparisto.fi > Luonnonsuojelu > Lajien suojelu > Uhanalaiset lajit > Alueellisesti uhanalaiset lajit > Alueellisesti uhanalaiset eläimet > Alueellisesti uhanalaiset linnut. [Viitattu 8.4.2009.]
- Tikkanen, H., Hongell, H. & Polso, A. 1999. Keski-Pohjanmaan perinnebiotoopit. Alueelliset ympäristöjulkaisut 112. Länsi-Suomen ympäristökeskus, Kokkola. 141 s. ISBN 952-11-0434-1.
- Valtioneuvoston asetus 185/2008. Valtioneuvoston asetus ei-tuotannollisten investointien tuesta vuosina 2008–2013. <http://www.finlex.fi> > Lainsäädäntö > Säädökset alkuperäisinä > 2008 > 185/2008. [Viitattu 17.2.2009.]
- Valtioneuvoston asetus 366/2007. Valtioneuvoston asetus luonnonhaittakorvauksista ja maatalouden ympäristötuista vuosina 2007–2013. <http://www.finlex.fi> > Lainsäädäntö > Säädökset alkuperäisinä > 2007 > 366/2007. [Viitattu 4.12.2007.]

Liite I.**Ympäristöministeriön muistio
kosteikon luvan tarpeesta.**

Muistio 4.9.2008 YM/YSO/JM

Vesiensuojelukosteikon rakentaminen ja luvan tarve

Vesiensuojelukosteikosta oikein tehtynä on hyötyä vesien tilalle, luonnon monimuotoisuudelle ja ihmisille. Kosteikko voidaan rakentaa ilman sanottavia haittoja, kun se tehdään sopivaan paikkaan oikeilla työmenetelmillä. Hyvällä suunnittelulla vesiensuojelukosteikko voidaan rakentaa asianosaisten kesken sopimalla, eikä muuta hallinnollista menettelyä tarvita. Hyvä suunnittelu edellyttää alueiden muun käytön, vesien muun käytön ja luonnonsuojelun tapauskohtaista huomioon ottamista erityisesti kosteikon sijoituessa veden ja maan herkälle rajalle.

Vesiensuojelukosteikon liittyessä ojitukseen, ongelmatilanteet ovat hoidettavissa vesilain säädösten mukaan. Kaava-alueilla on varmistettava rakentamista koskevat kaavamääräykset ja mahdollinen toimenpideluvan tai maisematyöluvan tarve.

Luontokohteiden suojelu

Kosteikon paikka on valittava siten, ettei kosteikosta tai sen rakentamisesta aiheudu haittaa suojeluille luontokohteille.

Kosteikon rakentaminen ei saa muuttaa suojeltuja luontotyyppejä (LSL 29 §), hävittää rauhoitettuja kasvilajeja eikä häiritä rauhoitettuja eläinlajeja (LSL 38 §, 42 § ja 49 §).

Kosteikon rakentaminen ei saa vaarantaa seuraavien vesilaissa mainittujen luonnontilaisten pienvesikohteiden luonnontilan säilymistä (VL 1:15a, 1:17a ja 1:18):

- lähde;
- enintään kymmenen hehtaarin suuruinen flada tai kluuvijärvi;
- muualla kuin lapin läänissä enintään yhden hehtaarin suuruinen lampi tai järvi;
- muualla kuin lapin läänissä oja, noro tai uoma.

Ympäristöhaittojen välttäminen

Kosteikko tulee suunnitella ja rakentaa niin, että ei aiheudu vaikutuksia, jotka edellyttävät ympäristöluvan hakemista.

Ympäristönsuojelulain 28 §:n mukaan ympäristölupa vaaditaan:

- 1) toimintaan, joka aiheuttaa ympäristön pilaantumisen vaaraa;
- 2) toimintaan, josta saattaa aiheutua vesistön pilaantumista (VL 1:19 tarkoitettuun vesistöä pilauttavaan toimintaan haetaan kuitenkin vesilain mukainen lupa);
- 3) toimintaan, josta saattaa ympäristössä aiheutua naapurussuhdelain 17 §:n 1 momentissa tarkoitettua kohtuutonta rasitusta.

Ympäristön ja vesistön pilaantuminen voidaan välttää sopivalla paikan valinnalla, ajoittamalla rakentaminen talvikauteen ja tekemällä maankaivu kuivatyönä. Naapurussuhdelain mukainen kohtuuton rasitus voidaan välttää rakentamalla riittävän etäälle rakennuksista, uimarannoista, venevalkamista ja muista erityiseen käyttöön otetuista alueista.

Alueen omistajan lupa

Rakennettavalle alueelle on oltava alueen omistajan lupa. Kiinteistön omistajan lupa on oltava kirjallisena, mikäli ei rakenneta omalle maalle.

Mikäli rakentaminen ulottuu jakamattomalle vesijätölle, luvan myöntää osakaskunta yhteisäluelain (758/1989) mukaisessa järjestyksessä. Järjestäytymättömän osakaskunnan voi kutsua koolle kuka tahansa osakaskunnan osakkaista.

Vesiluvan tarve

Kosteikko tulee suunnitella ja rakentaa niin, että vältetään vesilaissa kiellettyjen muutosten ja haittojen aiheuttaminen. Mikäli kaikkia haittoja ei voida välttää ja kosteikon toteuttamisella arvioidaan saavutettavan huomattavan suuret hyödyt, hankkeelle haetaan vesilupa tai rakennettaessa uomaan, joka ei ole vesistö, noudatetaan vesilain ojitusta koskevia säännöksiä (VL 1:17, 6:2 ja 6:3).

Vesilupa tarvitaan mikäli

- puro tai oja padotaan niin, että siitä aiheutuu toiselle kuuluvalla alueella vahingollista vettymistä tai muuta vahinkoa, josta ei voida asianosaisten kesken sopia (VL 6:3);
- joki padotaan (VL 1:12);
- vesistön vedenpinnan korkeuksia muutetaan (VL 1:15);
- rakentaminen aiheuttaa vesistön muutoksen, joka aiheuttaa haittaa toisen vesialueelle, kalastukselle, rakennukselle tai muulle omaisuudelle (VL 1:15);
- vesistöstä poistetaan rakenne, joka muuttaa vesistön vedenkorkeutta tai virtaamaa (VL 2:31);
- rakentaminen tai sen yhteydessä tehtävä ruoppaus, pengertäminen tai läjitys vesialueelle tai ojitus aiheuttaa vesistön pilaantumista (VL 1:19, 1:30, 4:6 ja 6:2).

Ojitustoimituksen tarve

Yhteinen oja on hyödynsaajien pidettävä kunnossa niin, että jokainen osallistuu kustannuksiin samojen perusteiden mukaan kuin ojituskustannuksiin (VL 7:32). Rakennettaessa kosteikko kuivatusojaan tai valtaojaan, joka liittyy yhteiseen ojitukseen, kosteikko tulee suunnitella niin, että se on yhteiseen ojitukseen osallistuneiden yksimielisesti hyväksyttävissä.

Aina ei kuitenkaan ole mahdollisuus saavuttaa yksimielisyyttä. Mikäli yhteisen ojituksen hyödynsaajat eivät pääse sopimukseen kosteikon rakentamisesta, asia on käsiteltävä ojitustoimituksessa (VL 7:10 §).

<i>Julkaisija</i>	Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus			<i>Julkaisu-aika</i> Toukokuu 2009
<i>Tekijä(t)</i>	Susanna Anttila ja Sami Timonen			
<i>Julkaisun nimi</i>	Maatalousalueiden monivaikutteisten kosteikkojen ja luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma Kalajokilaakso:Ylivieska, Nivala ja Haapajärvi			
<i>Julkaisusarjan nimi ja numero</i>	Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen raportteja 2/2009			
<i>Julkaisun tema</i>				
<i>Julkaisun osat/ muut saman projektin tuottamat julkaisut</i>				
<i>Tiivistelmä</i>	<p>Suomessa on laadittu Maa- ja metsätalousministeriön rahoituksella maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden (LUMO) yleissuunnitelmia vuodesta 2003. Suunnittelu on kohdistunut arvokkaille maisema-alueille. Vuonna 2008 yleissuunnittelun painopiste siirtyi luonnon monimuotoisuudesta maatalousalueiden monivaikutteisiin kosteikkoihin. Yleissuunnittelun tarkoituksena on tehostaa maatalouden vesiensuojelua ja luonnonhoitoa sekä suunnata toimenpiteet tärkeimmille kohteille. Tavoitteena on kannustaa viljelijöitä hakemaan maatalouden ympäristötuen erityistukia ja lisätä viranomaisten, neuvojen ja viljelijöiden välistä vuorovaikutusta.</p> <p>Kalajokilaakson valtakunnallisesti arvokkaalle maisema-alueelle Ylivieskan, Nivalan ja Haapajärven kaupunkien alueelle laadittiin kesällä 2008 maatalousalueiden monivaikutteisten kosteikkojen ja luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma. Alueelta etsittiin potentiaalisia erityistukikohteita: perinnebiotooppeja, luonnon ja maiseman monimuotoisuuskohteita sekä mahdollisia monivaikutteisten kosteikkojen perustamispaikkoja. Suunnitelmaan valittiin mukaan 101 luonnon monimuotoisuuden ja maatalouden vesiensuojelun kannalta tärkeää esimerkkikohtetta, jotka on esitelty karttojen ja kohdekuvausten avulla. Useimpien kohteiden hoitoon on mahdollista hakea maatalouden ympäristötuen erityistukia. Kohteiden kuuluminen yleissuunnitelmaan ei kuitenkaan rajoita alueiden käyttöä, eikä velvoita maanomistajia niiden hoitamiseen tai kosteikon perustamiseen, vaan toteutus on vapaaehtoista.</p> <p>Investointitukea monivaikutteisen kosteikon perustamiseen voi saada Pohjanmaan jokivesistöjen alueella ainoastaan yleissuunnitelmaan merkityille kohteille. Järviin laskevat vesistöt ovat sen sijaan tukikelpoisia myös ilman yleissuunnitelmaa. Yleissuunnitelman luonnon monimuotoisuuskohteiden luettelo ei ole kattava, vaan suunnittelualueelta löytyy lukuisia muitakin mahdollisia hoitokohteita. Esimerkkien tarkoituksena onkin helpottaa vastaavalaisten kohteiden tunnistamista myös suunnittelun alueen ulkopuolella.</p>			
<i>Asiasanat</i>	Luonnon monimuotoisuus, perinnebiotooppi, perinnemaisema, kosteikot, maisemanhoito, luonnonhoito, maatalousalueet, ympäristötuki, uhanalaiset lajit, Kalajokilaakso, Ylivieska, Nivala, Haapajärvi			
<i>Rahoittaja/ toimeksiantaja</i>	Maa- ja metsätalousministeriö			
	ISBN (nid.)	ISBN 978-952-11-3454-8 (PDF)	ISSN (pain.)	ISSN 1796-1947 (verkkoj.)
	Sivuja 53	Kieli Suomi	Luottamuksellisuus Julkinen	Hinta (sis. alv 8 %)
<i>Julkaisun myynti/ jakaja</i>	Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus www.ymparisto.fi/ppo/julkaisut			
<i>Julkaisun kustantaja</i>	Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus			
<i>Painopaikka ja -aika</i>	–			

Maatalousalueiden monivaikutteisten kosteikkojen ja luonnon monimuotoisuuden yleissuunnittelun tarkoituksena on tehostaa maatalouden vesiensuojelua ja luonnonhoitoa sekä suunnata toimenpiteet tärkeimmille kohteille. Tavoitteena on kannustaa viljelijöitä hakemaan erityistukia ja lisätä viranomaisten, neuvojen ja viljelijöiden välistä vuorovaikutusta. Kesällä 2008 yleissuunnittelun kohteena oli Kalajokilaakson arvokas maisema-alue. Yleissuunnitelmassa esitellään mahdollisia kosteikkojen perustamispaikkoja ja maatalousympäristön arvokkaita luontokohteita sekä niiden hoitomahdollisuuksia.

POHJOIS-POHJANMAAN
YMPÄRISTÖKESKUS

ISBN 978-952-11-3454-8 (PDF)

ISSN 1796-1947 (verkkokj.)